

საქსის მტერი

დრამა ხუთ მოქმედებად

თარგმნა

აკაკი გელთვანმა

მოქმედი პირები

თომას სტოკმანი, კურორტის ექიმი.

ფრუ სტოკმანი, მისი ცოლი.

პეტრა, მათი ქალიშვილი, მასწავლებელი.

გილიფი } მათი შვილები, ცამეტი და ათი წლისანი.
მორტენი }

პეტერ სტოკმანი, ექიმის უფროსი ძმა, ბურგომისტრი და პოლიც-
მეისტერი, კურორტის სამმართველოს გამგე და ა. შ.

მორტენ კიილი, ფრუ სტოკმანის მამობილი, დაბახანის მეპატრონე.

პოვსტადი, „სახალხო უწყების“ რედაქტორი.

ბილინგი, იმავე გაზეთის თანამშრომელი.

პორსტერი, გემის კაპიტანი.

ასლაქსენი, მესტამბე.

სამოქალაქო შეკრებულობის მონაწილეები: სხვადასხვა წოდების

მამაკაცები, რამდენიმე ქალი და მოწაფეების ჯგუფი.

მოქმედება წარმოებს სამხრეთ ნორვეგიის პატარა სანაპირო ქალაქში.

პირველი მოქმედება

სადამო. უბრალოდ, მაგრამ კოხტად მოწყობილი ექიმის საცხოვრებელი ოთახი. მარჯვენა გვერდის კედელში ორი კარია. უფრო მოშორებული კარი წინა ოთახში გადის, უფრო ახლობელი კი — ექიმის კაბინეტში. კედელზე, წინა ოთახში გამავალი კარის მოპირდაპირე მხარეს, სხვა კარია იმ ოთახებისაკენ, რომლებიც ოჯახს უჭირავს. იმავე კედლის შუა ადგილას დუმელია, წინა მხარის ახლოს კი სავარძელი დგას, რომლის ზემოთაც სარკე ჰკიდია. სავარძლის წინ სუფრაგადაფარებული მაგიდაა. მაგიდაზე შუქფარის ქვეშ დგას ანთებული ლამპა. შუა კედელში ორი კარია სასადილოსაკენ, სადაც ჩანს გაშლილი სუფრა და აგრეთვე ანთებული ლამპა.

ბილინგი სუფრას უზის სასადილოში, საყელოში ხელსახოცი ჩაუჩრია. ფრუ სტოკმანი სტუმარს გვერდით უდგას და როსტბიფით უმასპინძლდება. სხვა სკამები მაგიდის გარშემო ცარიელია, ჭურჭლეულობა უწესრიგოდაა გაბნეული, ეტყობა სადილი ახლად დამთავრებულია.

ფრუ სტოკმანი: დიახ, მთელი საათით რომ დაიგვიანეთ, ბატონო ბილინგ, ახლა ნულარც გვისაყვედურებთ, რომ ვახშამი ცივია.

ბილინგი (ჭამს). ძალიან გემრიელია... პირდაპირ ჩინებულია.

ფრუ სტოკმანი. აკი მოგეხსენებათ, რა სასტიკად იცავს ჩემი ქმარი ჭამის წესებს.

ბილინგი: მე თუ მკითხავთ, ჩემთვის სულერთია, წარმოიდგინეთ, უფრო სასიამოვნოცაა ჭამა, როცა აი ასე, მარტოკა, ზიხარ და არავინ ხელს არ გიშლის.

ფრუ სტოკმანი. ჰო, ჰო, რაკი გემრიელი გეჩვენებათ, მაშ... (ყურს უგდებს.) აი, ვგონებ, ჰოვსტადიც.

ბილინგი. შესაძლებელია.

შემოდის ბურგომისტრი სტოკმანი, პალტო აცვია, ფორმის ქუდი ახურავს და ჯოხი უჭირავს.

ბურგომისტრი. სალამს გიძღვნი, ჩემო რძალო.

ფრუ სტოკმანი. (გამოდის მისაღებ ოთახში). ახ, გამარჯობათ! ეს თქვენა ბრძანდებით? რა სასიამოვნოა, რომ შემოიარეთ!

ბურგომისტრი. აქეთ მოვდიოდი და ვიფიქრე, ერთი. შეიხედა სასადილო ოთახში.) მაგრამ, ეტყობა, თქვენ სტუმრები გყოლიათ.

ფრუ სტოკმანი (ოდნავ დარცხვენით). არა, სრულიადაც არა, ისე, შემთხვევით. (სწრაფად.) ხომ არ მიირთმევთ რაიმეს? ხათრი არ გაგვიტეხთ.

ბურგომისტრი. მე? არა, უმორჩილესად გმადლობთ. ცხელი ვახშამი — ღმერთმა დამიფაროს. ჩემი კუჭი ასეთ რამეს ვერ იტანს.

ფრუ სტოკმანი. ვითომ რა მოხდება, რომ ერთხელ მაინც...

ბურგომისტრი. არა, არა, გმადლობთ. მე ჩემი ჩაითა და ბუტერბროდებითაც იოლად გავდივარ. ეს, ბოლოს და ბოლოს, მოსანელეებლადაც უფრო ადვილია... და უფრო იაფიც ჯდება.

ფრუ სტოკმანი (ღიმილით). არ იფიქროთ, რომ მე და თომასი ფულს ბზესავით ვფანტავთ...

ბურგომისტრი. თქვენ არა, ჩემო რძალო. ეს აზრადაც არა მქონია. (თითო უჩვენებს ექიმის კაბინეტს.) შინ არ არის?

ფრუ სტოკმანი. არა, ვახშამის შემდეგ სასეირნოდ წავიდა, ბავშვებიც თან წაიყვანა.

ბურგომისტრი. რომ უფრო ჯანსაღად იყონ, არა? (ყურდაც-ქვეტილი.) აი, მგონი, მოვიდა.

ფრუ სტოკმანი. არა, საეჭვოა...

კაკუნი შემოსასვლელში.

კთხოვთ!

შემოდის რედაქტორი ჰოვსტადი.

ფრუ სტოკმანი. აჰ, ეს თქვენა ბრძანდებით, ბატონო რედაქტორო?..

ჰოვსტადი. დიახ, მაპატიეთ, სტამბაში დიდხანს გამაჩერეს. გამარჯობათ, ბატონო ბურგომისტრო.

ბურგომისტრი (თავს უკრავს ოდნავ ცივად). ბატონო რედაქტორო! ეტყობა, საქმისათვის მოსულხართ?

ჰოვსტადი. ნაწილობრივ. ერთი სტატიის თაობაზე, რომლის მოთავსებაც გვინდა ჩვენს გაზეთში.

ბურგომისტრი. წარმოდგენილი მაქვს. ჩემი ძმა, როგორც ამბობენ, „სახალხო უწყების“ ფრიად ნაყოფიერი თანამშრომელია.

ჰოვსტადი. დიახ, ეჭიმი თავის თავს ნებას აძლევს ამა თუ იმ საქმეზე დროდადრო მართალი სიტყვით გამოვიდეს სახალხო უწყებაში.

ფრუსტოკმანი (ჰოვსტადს). მაგრამ ხომ არ ინებებთ?.. (უჩვენებს სასადილო ოთახს.)

ბურგომისტრი. მომიტევეთ, მე სულაც არ ვსაყვედურობ ძმას, რომ წერს მკითხველთა იმ წრისათვის, რომლის მხრიდანაც ყველაზე მეტ გამოხმაურებას ელის. საერთოდ, მე არა მაქვს არავითარი პირადი მიზეზი, თქვენი გაზეთის მიმართ უკმაყოფილო ვიყო, ბატონო ჰოვსტად.

ჰოვსტადი. მეც ასე ვფიქრობ.

ბურგომისტრი. არსებითად ჩვენთან, ქალაქში შემწყნარებლობის მშვენიერი სული ბატონობს... ჭეშმარიტი მოქალაქეობრივი სული. და ეს იმიტომ ხდება, რომ ჩვენ გვაქვს დიდი სერთო საქმე... რაც ერთგვარად ძვირფასია ყოველი წესიერი თანამოქალაქისათვის.

ჰოვსტადი. ჩვენი კურორტი, დიახ.

ბურგომისტრი. სახელდობრ, ჩვენი ახალი, გრანდიოზული სამკურნალო წყლები. თქვენ ნახავთ, ის იქცევა ქალაქის სიცოცხლის უმთავრეს წყაროდ, ბატონო ჰოვსტად. ეს უეჭველია.

ფრუსტოკმანი. თომასიც ასე ამბობს.

ბურგომისტრი. რა არაჩვეულებრივ გაიზარდა ჩვენი დაბა ამ უკანასკნელ წლებში! კაპიტალის ბრუნვამ იმატა. ყველაფერი გაცოცხლდა. სახლებისა და მამულების ფასი ყოველდღიურად იზრდება.

ჰოვსტადი. და უმუშევართა რიცხვი კლებულობს.

ბურგომისტრი. ესეც მართალია. იკლებს ზრუნვა ღარიბებზე, რომელთა მფარველობაც მქონებელ კლასებს ეკისრებათ, და კიდევ მეტად დაიკლებს, თუ ამ წლის სეზონში ჩამოსულთა რიცხვი გაიზარდა... თუ მოზღვავდებიან ავადმყოფები, რომლებიც კურორტს სახელს გაუთქვამენ.

ჰოვსტადი. ასეთი მოზღვავებისათვის კი, როგორც გავიგონე, ყველა საფუძველი არსებობს.

ბურგომისტრი. საფუძველები ფრიად ბევრს გვპირდებიან. ყოველდღიურად მოდის მოთხოვნები ბინებსა და ასეთ რამეებზე.

ჰოვსტადი. ჰოდა, ეჭიმის სტატიაც დროზე გამოქვეყნდება.

ბურგომისტრი. განა კიდევ დაწერა რაიმე საიმისო?

პოვსტადი. ჯერ კიდევ ზამთარში დაწერა სტატია კურორტის შესახებ. მასში ხაზგასმულია ჩვენი დაბის ყველა ხელსაყრელი პირობა. მაგრამ მე გადავადებინე დაბეჭდვა.

ბურგომისტრი. ჰო? ეტყობა, რაღაც მიზეზი იქნებოდა?

პოვსტადი. არა, ამიტომ კი არა. შუა გაზაფხულამდე დაყოვნება ემჯობინება-მეთქი, ვიფიქრე. ამ დროს იწყება ხოლმე გამოცოცხლება, განსჯა, სად გავატაროთ ზაფხულიო...

ბურგომისტრი. დიახ, სწორია. სავსებით სწორია ბატონო პოვსტად.

ფრუსტოკმანი. ჰო, სადაც საქმე ჩვენს კურორტს ეხება, სტოკმანი პირდაპირ ცეცხლია.

ბურგომისტრი. ამიტომაცაა კურორტის საფიცარი ექიმი

პოვსტადი. აკი მან წამოიწყო ყველაფერი.

ბურგომისტრი. მან? აი, თურმე, როგორ ყოფილა საქმე! ზოგჯერ იმისი მოსმენაც მიხდება, რომ, თურმე, არიან ადამიანები, რომლებიც ასეთი აზრისანი არიან მაგრამ სიმართლე გითხრათ, ამ წამოწყებაში მეც მიმიძღვის მცირეოდენი წვლილი.

ფრუსტოკმანი. თომასი ამას ყოველთვის ლაპარაკობს.

პოვსტადი. ამას ვინ უარყოფს, ბატონო ბურგომისტრო? თქვენ წასწიეთ წინ საქმე, განახორციელეთ ის პრაქტიკულად. ეს ყოველმა ჩვენგანმა იცის. მე მხოლოდ იმას ვამბობ, რომ იდეა ეკუთვნის ექიმს.

ბურგომისტრი. ოჰ, იდეა თავის დროზე ჩემს ძმას ისეთი ჰქონდა, რომ ზომაზე მეტიც — სამწუხაროდ! მაგრამ როცა საქმე საქმეზე მიდგება, სხვა წრთობის ხალხია საჭირო, ბატონო პოვსტად. და, გამოგიტყდებით. მე მეგონა, აქ მაინც, ამ სახლში...

ფრუსტოკმანი. მაგრამ, ძვირფასო მაზლო...

პოვსტადი. მომიტევეთ, ბატონო ბურგომისტრო...

ფრუსტოკმანი. წამობრძანდით, ბატონო პოვსტად, ცოტა რამ მიირთვიოთ, ამასობაში ალბათ ჩემი ქმარიც მოვა.

პოვსტადი. გმადლობთ, რატომაც არა, ერთ-ორ ლუკმას სიამოვნებით ავიღებ (შედის სასადილო ოთახში.)

ბურგომისტრი (ხმის დაწვეთ). შესანიშნავია, რომ ეს უშუალოდ გლახთა წრიდან გამოსული ხალხი ვერაფრით ვერ აღწევს თავს უტაქტობას.

ფრუ სტოკმანი. რასა ბრძანებთ, განა ღირს ყურადღების მიქცევა! ნუთუ თქვენ და თომასს არ შეგიძლიათ, პატივი მმურად გაიყოთ?

ბურგომისტრი. ასე აჯობებდა, მაგრამ, ეტყობა, ყველა როდია გაყოფის მომხრე.

ფრუ სტოკმანი. ოჰ, სხვებს ნუ მიაქცევთ ყურადღებას! თქვენ და თომასი ხომ საუცხოოდ ეწყობით ერთიმეორეს. (ყურს მიუხედებს.) აი, ახლა კი, ვგონებ, ისაა. (მიღის და ალებს წინა კარს.)

ექიმი სტოკმანი (სიცილით, ხმაურით შემოდის წინა ოთახში). აი, შენ, ერთი სტუმარიც, კატრინე! რაო, მოხარული ხარ? ა? გთხოვთ კაპიტანო ჰორსტერ; დაკიდეთ პალტო აი იმ კავზე. ახ, თქვენ პალტო არ გაცვიათ... წარმოიდგინე, კატრინე, მე ეს კაცი ქუჩაში გამოვიჭირე და ძლივს შემოვათრიე ჩვენსას.

კაპიტანი ჰორსტერი შემოდის და ოთახში მყოფთ თავს უკრავს.

ექ. სტოკმანი (კარებში). აბა, აბა, შემოდით, ყმაწვილებო. წარმოიდგინე, ისევ მოშვიდათ. აქეთ, კაპიტანო ჰორსტერ. ახლა ისეთი როსტბიფი უნდა გაგაპინჯოთ... (მიჰყავს სასადილო ოთახისკენ. ელიფა და მორტენიც იქით მიდიან).

ფრუ სტოკმანი. ტომას, განა ვერ ხედავ?

ექ. სტოკმანი (კარებში შემოტრიალდა). ა—ა, ეს შენა, პეტერ? (მიღის და ხელს გაუწვდის.) აი, ეს კი ჩინებულია.

ბურგომისტრი. სამწუხაროდ, ახლავე უნდა დაგტოვოთ...

ექ. სტოკმანი სისულელეა, ახლავე პუნში იქნება. პუნში ხომ არ დაგვიწყებია, კატრინ?

ფრუ სტოკმანი. როგორ დამავიწყდებოდა! წყალი უკვე დუღს (გადის სასადილო ოთახში.)

ბურგომისტრი. ახლა პუნშიც მოიგონეთ!

ექ. სტოკმანი. მაშ! დაჯექი. სწორედ ჩინებული იქნება.

ბურგომისტრი. გმადლობთ, მე არასოდეს არ ვმონაწილეობ სტუდენტურ ნადიმებში.

ექ. სტოკმანი. ეს სადაური ნადიმია!

ბურგომისტრი. მაინც... (სასადილო ოთახისკენ იხედება.) საოცარია, რამდენსა ნთქავენ.

ეჭ. სტოკმანი (ხელების წმენდით). პირდაპირ სასამოვნო და საამო საყურებელია, როცა ახალგაზრდები სუფრას უსხედან! მუდამ აქვთ მადა! ასედაც უნდა იყოს. მათ ჭამა უნდათ! ძალ-ღონე უნდა მოიკრიბონ! აი, ვინ უნდა მოზილოს მომავლის საფუარი, პეტერ.

ბურგომისტრი. ნება მომეცი გკითხო, როგორ „მოზილოსო“, რას ამბობ?

ეჭ. სტოკმანი. ეს შენ ახალგაზრდობას ჰკითხე... როცა დრო მოვა. ჩვენ კი, ორი ბებრუხანა, როგორც მე და შენ ვართ, რალა თქმა უნდა. ამას ვერ ვნახავთ.

ბურგომისტრი. აბა, აბა, ეს რასა ჰგავს! მეტად უცნაური ლაპარაკი იცი...

ეჭ. სტოკმანი. ე, ჩემი ყველაფერი თვალში ნუ გეჩხირება, პეტერ, უნდა გითხრა, რომ მე დღეს ძალიან მხიარულ ხასიათზე ვარ, დარდი გადამეყარა, და თავი უბედნიერესი ადამიანი მგონია ამ გამოღვიძებული ახალგაზრდული სიცოცხლის ფერხულში, ყოველ ძარღვში და კოკორში რომ ფეთქავს. მართლაც, მშვენიერი დროა! ასე მგონია, ჩვენს გარშემო მთელი სამყარო იფურჩქნება-მეთქი.

ბურგომისტრი. მართლა? ასე გეჩვენება?

ეჭ. სტოკმანი. შენ ამას, რა თქმა უნდა, ჩემსავით არ ხედავ. მთელი შენი სიცოცხლე აქ გაგიტარებია, ამ პირობებში, და გარემოს შეჩვეული ხარ. მე კი რამდენი წელი გავატარე იქ, ჩრდილოეთში, მიყრუებულ მხარეში, სადაც ახალ ადამიანს თითქმის ვერ ნახავ, ახალ სიტყვას ვერ მოისმენ, ამიტომაც ახლა ყველაფერი ეს ჩემში ისეთ შთაბეჭდილებას ტოვებს, თითქოს ხალხმრავალი მსოფლიო ქალაქის შიგ შუაგულ მორევში აღმოვჩნდი..

ბურგომისტრი. ჰმ... მსოფლიო ქალაქის...

ეჭ. სტოკმანი. ჰო, გასაგებია, ცხოვრების ხასიათი აქ უფრო ვიწროა მრავალი სხვა ადგილის ცხოვრებასთან შედარებით. მაგრამ აქაც დულს ცხოვრება... იფურჩქნებიან მომავლის იმედები, თვალწინ გვეშლება ურიცხვი ამოცანა, რისთვისაც ღირს შრომა, ბრძოლა, ეს კი მთავარია. (ყვირის.) კატრინე, ფოსტალიონი არ ყოფილა?

ფრუ სტოკმანი (სასადილოდან). არა, არავინ არ ყოფილა.

ეჭ. სტოკმანი. და მერე კარგი ხელფასი, პეტერ! აი, რის ფასს გაიგებ, როცა ჩვენსავით იცხოვრებ, ნახევრად მშიერი.

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. მომიტევე...

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. დიახ, დიახ. მგონი, ადვილად წარმოიდგენ, როგორ გვიჭირდა იქ, ზემოთ. ახლა კი ბატონებივით ვცხოვრობთ! დღეს, მაგალითად, სადილად საქონლის ხორცი გვქონდა, ვახშმადაც გადარჩა. არ გასინჯავ ლუქმას? ან გიჩვენო მაინც... მოდი აქეთ...

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. არა, არა, არავითარ შემთხვევაში.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. ჰო, მაშინ აქეთ მაინც მოდი. ხედავ, ახალი გადასაფარებელი შევიძინეთ.

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. დიახ, შევნიშნე.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. შუქფარიც. ხედავ? ყველაფერი კატრინეს დანაზოგია. ოთახიც უფრო მოეწყო, მყუდრო გახდა. ასე არ არის? ერთი დადექი იქ... არა, არა, ასე კი არა; აი ასე. ხედავ, მაშინ იქიდან ისეთი ძლიერი შუქი ეცემა, რომ სასადილო პირდაპირ მომხიზლავია, ჰა?

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. ჰო, თუ შეიძლება თავს ასეთი ფუფუნების ნება მივცეთ...

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. ო, დიახ, ახლა შეიძლება. კატრინე ამბობს, რომ ამჟამად სწორედ იმდენს ვღებულობთ, რამდენიც საჭიროა ოჯახის სარჩენად.

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. დიახ! თითქმის.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. მაგრამ მეცნიერების მსახურს ხომ უფლება აქვს ცოტა ფართოდ ცხოვრებისა? მე ვიცი, უბრალო მოხელე წელიწადში ჩემზე მეტს ხარჯავს.

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. მეც ასე ვფიქრობ, ოღონდაც! მოხელე უმაღლესი ადმინისტრაციული პიროვნებაა...

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. ჰო, ვთქვათ, ასეა უბრალო ვაჭარიც; ეს ხალხი ბევრად უკეთ ცხოვრობს...

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. ასეთია ცხოვრების პირობები.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. ბოლოს და ბოლოს, მეც, სიმართლე რომ ითქვას, ზედმეტს არაფერს ვხარჯავ, პეტერ. მაგრამ ხომ ვერ დავაკლებ ჩემს თავს იმ ჭეშმარიტ სიამოვნებას, რომ ოჯახში მხიარული ადამიანები მივიღო? ჩემთვის ეს, წარმოიდგინე, პირდაპირ აუცილებელია. რამდენი წელი ვიჯექი იმ მიყრუებულ კუთხეში, სიცოცხლეს მოკლებული... ახლა ჩემთვის საარსებო მოთხოვნილებად იქცა სიარლოვე ახალგაზრდა, მხნე, მამაც ადამიანებთან, რომლებიც თავისუფ-

ლად აზროვნებენ და მოქმედების წყურვილით იწვიან... აგერ, იქ რომ სხედან და მაღიანად შეექცევიან — შეერგოთ! — სწორედ ასეთები არიან. მე ვისურვებდი, რომ უფრო ახლო გაგეცნო ჰოვსტადი...

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. ახ, მართლა, ჰოვსტადმა თქვა, რომ შენი რომელიღაც სტატიის დაბეჭდვას აპირებს.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. ჩემი სტატიის?

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. ჰო, კურორტის შესახებ. ეს სტატია ჯერ კიდევ ზამთარში დაგიწერია.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. ახ, ისა... დიახ! მაგრამ მე ჯერ არ მინდა მისი გაშვება.

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. არა? ჩემი აზრით კი საამისოდ ახლა სწორედ შესაფერისი დროა.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. დიახ, დიახ, დაგუშვათ; ჩვეულებრივ პირობებში... (დადის ოთახში.)

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი (თვალს აყოლებს). მერე, ისეთი არაჩვეულებრივი რა მოხდა ახლა?

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი (შეჩერდება). იცი, პეტერ, სინდისს ვფიცავ, ჯერ ამას ვერ გეტყვი. ყოველ შემთხვევაში, დღეს ამისი თქმა არ შემიძლია. შესაძლებელია მოცემულ შემთხვევებში არაჩვეულებრივიც ბევრი იყოს, და იქნება არაფერიც არ იყოს. სავსებით შესაძლებელია, რომ ეს მხოლოდ ფანტაზია აღმოჩნდეს.

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. ვაღიარებ, ეს უაღრესად საეჭვოა. ხომ არ არის მოსალოდნელი რაიმე ისეთი არასასიამოვნო ამბავი, რასაც მე მიმაღავენ? მაინც ვფიქრობ, რომ როგორც კურორტის მმართველს...

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. მე კი ვფიქრობდი, როგორც... ჰო, კარგი, წვერებში ხომ არ უნდა ჩავაფრინდეთ ერთიმეორეს, პეტერ!

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. ღმერთმა დაგვიფაროს. მე ასეთი ჩვეულება არა მაქვს — წვერებში ჩავაფრინდე ვინმეს, როგორც შენ ამბობ. მაგრამ მე განუხრელად და დაჟინებით მოვითხოვ ყველა ღონისძიებას გატარდეს დადგენილი წესისამებრ, კანონიერი ხელისუფლების საშუალებით. მე ვერ მოვითმენ ვერავითარ მიკიბ-მოკიბვას და მიხვეულ-მოხვეული გზებით სვლას.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. განა ოდესმე მივლია მოხვეულ გზებით?

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. ყოველ შემთხვევაში, შენ გაქვს თანდაყოლილი მიდრეკილება, რომ იარო შენი განსაკუთრებული გზებით. ხო-

ლო ეს კი კეთილმოწყობილ საზოგადოებაში. თითქმის ასევე დაუშვებელია. ცალკეული ადამიანი, ბოლოს და ბოლოს, მთავრობის ინტერესებს უნდა დაემორჩილოს, ანუ, უკეთ, დაემორჩილოს ხელისუფალთ რომლებიც საერთო კეთილდღეობის საგუშაგოზე დგანან.

ეჭ. სტოკმანი. სავსებით შესაძლებელია, მაგრამ მე რა ეშმაკი მესაქმება ამასთან?

ბურგომისტრი. როგორც ვატყობ, ძვირფასო თომას, სწორედ ეს არა გსურს შეიგნო. მაგრამ ფრთხილად, ამისათვის ადრე თუ გვიან პასუხს აგებ, ასე იცოდე. მშვიდობით.

ეჭ. სტოკმანი. შენ, მგონი, შეიშალე! გზა აგრევიან...

ბურგომისტრი. ასეთი რამე არ მომივა. ახლა კი უნდა გამოგემშვიდობოთ, ჩემო რძალო. მშვიდობით, ბატონებო. (გაღს.)

ფრუ სტოკმანი (შემოდის ოთახში). წავიდა?

ეჭ. სტოკმანი. დიახ. მთლად გადაირია.

ფრუ სტოკმანი. რატომ გააბრაზე ისევ, ძვირფასო თომას?

ეჭ. სტოკმანი. სულაც არ გამიბრაზებია. რა უფლება აქვს, მომთხოვოს, რომ ყველაფერი წინასწარ გადმოვუღლაგო?

ფრუ სტოკმანი. რა უნდა გადმოგელაგებინა?

ეჭ. სტოკმანი. აჰ, მომეშვი, კატრინე! საოცარია, რომ ფოსტიდან არაფერი არ არის.

ჰოვსტადი, ბილინგი და ჰორსტერი სუფრას ტოვებენ და სასტუმრო ოთახში გამოდიან. ელიფი და მორტენიც გამოჰყვებიან ცოტა მოგვიანებით.

ბილინგი (იზმორება). აა! ღმერთმა დამლახვროს, თუ ასეთი ვანშმის შემდეგ თავს ახალ ადამიანად არა ვგრძნობდე...

ჰოვსტადი. ბურგომისტრი კი დღეს, ეტყობა, ცუდ ხასიათზე იყო.

ეჭ. სტოკმანი. ეს სულ კუჭის ბრაღია. მისი კუჭი საჭმელს ვერ ინელებს.

ჰოვსტადი. მეტადრე ვერ გვინელებს, ეტყობა, ჩვენ და ჩვენს „სახალხო უწყებას“.

ფრუ სტოკმანი. თქვენ, მგონი, არა გიშავთ... საკმაოდ მშვიდობიანად დაშორდით.

ჰოვსტადი. ჰო, მაგრამ ეს მხოლოდ ისე მოხდა, დაზავებასავით...

ბილინგი. სწორედ! ეს სიტყვა ამოწურავს საქმის ვითარებას.

ექ. სტოკმანი. არ უნდა დავივიწყოთ, რომ პეტერი მარტოხელა კაცია; საცოდავს არა აქვს ოჯახი, მყუდრო კუთხე. სულ საქმე და საქმე, წელეებზე ფეხს იდგამს. მერე კიდევ ეს სამგზის წყეული ჩაის წყალი, რასაც ის წრუპავს მთელი თავისი დღე და მოსწრება. ეი, თქვენ, ბიჭუნებო! მოსწიეთ სკამები. კეტე, მალე იქნება ჩვენი პუნში?

ფრუ სტოკმანი (მიდის სასადილოში). ახლავე მოგართმევთ.

ექ. სტოკმანი. თქვენ აქ დაჯექით ჩემთან დივანზე, კაპიტანო ჰორსტერ. აკი ისეთი იშვიათი სტუმარი ხართ! გთხოვთ. მეგობრებო!

მამაკაცები მაგიდის გარშემო სხდებიან. ფრუ სტოკმანს მოაქვს ლანგარი, ზედ დგას მღულარე წყლით სავსე ჭურჭელი, გრაფინები, ჭიქები და სხვა მისთანა.

ფრუ სტოკმანი. აი ასე. აქ არაუიციან, რომიც, კონიაკიც. ახლა ყველამ თავის თავს გაუწიოს მასპინძლობა (გაღის.)

ექ. სტოკმანი. (იღებს ჭიქას). მოვახერხებთ. (ამზადებს პუნშს.) სიგარებიც მოგვიტანეთ, ეილიფ, შენ უთუოდ გეცოდინება, სადაც დგას ყუთი. შენ კი, მორტენ, ჩიბუხი მომიტანე (ბავშვები გარბიან მარჯვნივ ოთახში.) ეჭვი მაქვს, რომ ეილიფი ზოგჯერ სიგარებს იპარავს, მაგრამ ვითომ არ ვამჩნევ (ყვირის.) მომეცი ქუდი, მორტენ! კატრინე, შენ არ იცი, რა ვუყავი ჩემს თეთრ ქუდს? აი, მორტენმა უკვე იპოვა! (ბავშვებს მოაქვთ ყველაფერი, რაც ნაბრძანები იყო.) მიირთვით, მეგობრებო. მე, აკი მოგეხსენებათ, ჩემს ჩიბუხს არ ვეშვები. დიახ, ეს ჩემს ბედს იზიარებდა იქ, ჩრდილოეთში, ყოველგვარ ამინდსა და უამინდობაში. (ჭიქას მიაჯახუნებს.) თქვენი სადღეგრძელო იყოს! ა — ა! აი, რამდენად უფრო სასიამოვნოა ასე თბილად და უდარდელად ჯდომა!

ფრუ სტოკმანი (ქარგავს). მალე ისევ გზას გაუდგებით, არა, კაპიტანო ჰორსტერ?

ჰორსტერი. მომავალ კვირას, ვგონებ, მზად ვიქნებით და გავემგზავრებით.

ფრუ სტოკმანი. ამერიკაში?

ჰორსტერი. დიახ.

ბილინგი. მაშ თქვენ, როგორც ჩანს, ახალ არჩევნებში ვეღარ მიიღებთ მონაწილეობას!

ჰორსტერი. განა ახალი არჩევნებია მოსალოდნელი?

ბილინგი. თქვენ ეს არ იცოდით?

პორსტერი. არა, ასეთ საქმეებში არ ვერევი.

ბილინგი. მაგრამ თქვენ ხომ დაინტერესებული ხართ საზოგადოებრივი საქმეებით?

პორსტერი. არა. მე მათი არაფერი გამეგება.

ბილინგი. მერე რა, ყოველ შემთხვევაში, ხმის მიცემაში მონაწილეობა მაინც საჭიროა.

პორსტერი. მათთვისაც, ვისაც ამ საქმეების არაფერი გაეგება?

ბილინგი. გაეგებაო? ესე იგი, რისი თქმა გინდათ? საზოგადოებაც ერთგვარი ხომალდია. მთელი ეკიპაჟი უნდა მონაწილეობდეს მის მართვაში.

პორსტერი. შესაძლებელია ხმელეთზე ასე იყოს საჭირო. ხომალდზე კი აქედან გონივრული არაფერი გამოვიდოდა.

პოვსტადი. უცნაურია, რა ცოტა ინტერესს იჩენენ უმრავლეს შემთხვევაში მეზღვაურები ქვეყნის საქმეებისადმი.

ბილინგი. პირდაპირ გასაოცარია.

ექ. სტოკმანი. მეზღვაურები იგივე გადამფრენი ფრინველები გახლავთ. მუდამ შინ არიან — სამხრეთშიაც და ჩრდილოეთშიაც. ჩვენ, დანარჩენებს, მით უფრო ენერგიულად გვმართებს მოქმედება, ბატონო პოვსტად. ხომ არ გამოჩნდება ხვალ „სახალხო უწყებაში“ ასეთი ყველასათვის სასარგებლო რამ?

პოვსტადი. ქალაქის საქმეების განყოფილებაში — არაფერი. მაგრამ ზეგისთვის მინდოდა თქვენი სტატიის გაშვება...

ექ. სტოკმანი. ახ, ეშმაკმა წაიღოს, ჩემი სტატიის! არა, გამიგონეთ, თქვენ ამ საქმის გადადება მოგიხდებათ.

პოვსტადი. მართლა? ჩვენ კი სწორედ ადგილიც გვაქვს და დროც, მგონი, სრულიად შესაფერისია.

ექ. სტოკმანი. დიახ, დიახ; ეს, მართალია. ასეა, მაგრამ თქვენ მაინც მოგიხდებათ, ცოტა მოცდა. მერე ავიხსნით...

ჩინა ოთახიდან შემოდის პეტრა, ფართოფარფლიანი ქუდი ახურავს, პალტო აცვია და იღლიაში რვეულები აქვს ამოჩრილი.

ექ. სტოკმანი. სალამო მშვიდობისა, პეტრა. შენც მოხვედი? (ესალმებიან ერთმანეთს. პეტრა ალაგებს თავის ნივთებსა და რვეულებს სკამზე, კარებთან.)

პეტრა. თქვენ აქ არხეინად დამსხდარხართ და ქეიფობთ, მე კი სირბილით სული ამომხდა.

ექ. სტოკმანი. აი, ახლა შენც დაჯექი და იქეიფე.

ბილინგი. გაგიმზადოთ ჭიქა?

პეტრა (მიდის მაგიდასთან). გმადლობთ. უმჯობესია მე თვითონ დავისხა. თქვენ ყოველთვის მაგარს ამზადებთ. ახლა, მამიკო, მე შენთან წერილი მაქვს (მიდის სკამთან, სადაც მისი ნივთებია.)

ექ. სტოკმანი. წერილი? ვისგან?

პეტრა (ეჭებს პალტოს ჯიბეში). სახლიდან რომ გავდიოდი, სწორედ მაშინ მომცა ფოსტალიონმა...

ექ. სტოკმანი (ადგება და უახლოვდება). შენ კი მხოლოდ ახლა მაძლევ!..

პეტრა. რა უნდა მექნა, უკან ამოსასვლელად აღარ მეცალა.

ექ. სტოკმანი (წერილს გამოსტაცებს). ვნახოთ, ვნახოთ, ჩემო გოგონავ. (მისამართს დასტკერის.) დიახ, დიახ, სწორედ ის არის!..

ფრუ სტოკმანი. ამას ელოდი ასე მოუთმენლად, თომას?

ექ. სტოკმანი. სწორედ ამას. ახლავე უნდა წავიდე... სად ვნახო სანთელი, კატრინე? ჩემს ოთახში ლამაზი ისევ არა დგას?

ფრუ სტოკმანი. როგორ არა, შენს საწერ მაგიდაზე დგას ანთებული.

ექ. სტოკმანი. კარგი, კარგი. მაპატიეთ, ერთი წუთით... (გაღის მარჯვნივ ოთახში.)

პეტრა. რა წერილია დედა?

ფრუ სტოკმანი. არ ვიცი. უკანასკნელ დღეებში წამდაუწუმ კითხულობდა, ფოსტა არ ყოფილაო?

ბილინგი. ალბათ, ქალაქგარეთელი პაციენტიან...

პეტრა. საბრალო მამიკო. მალე წელს მოსწყვეტენ ამდენი შრომით (იმზადებს პუნუსს.) აი, გემრიელი თუ გინდა, ეს იქნება!

პოვსტადი. დღესაც გქონდათ მეცადინეობა სალამოს სკოლაში არა?

პეტრა (მოსვამს პუნუსს). ორი საათი.

ბილინგი. დილით კიდევ ოთხი საათი ინსტიტუტში...

პეტრა (სუფრას მიუჯდება). ხუთი საათი.

ფრუსტოკმანი. სალამოს კიდევ რვეულების გასწორება მოგხდება, როგორც ვხედავ.

პეტრა. მთელი ზვინის.

მორტენი. ეტყობა, თქვენც მამასავით წელი გწყდებათ ამდენი ჯაფით.

პეტრა. დიახ, მაგრამ ეს კარგია. ისე სასიამოვნოდ იღლები ამდენი მუშაობის შემდეგ...

ბილინგი. და თქვენ ეს მოგწონთ?

პეტრა. დიახ. მერე ძილი ისე ტკბილია...

მორტენი. სიმართლე თუ გინდა, საოცრად ცოდვილი ხარ, პეტრა.

პეტრა. ცოდვილი?

მორტენი. ჰო, ცოდვილი, ამდენს რომ მუშაობ. ბატონი რერლუნდი ამბობს, შრომა ჩვენი ცოდვებისათვის დადებული სასჯელიაო.

ელიფი (აგდებით წაიფრუტუნებს). ერიჰა! რა სულელი ხარ, ეს რომ გჯერა.

ფრუსტოკმანი. აბა, აბა, ელიფ!

ბილინგი. (იცინის). არა, ეს ჩინებულია!

პოვსტადი. შენ კი არ გინდა ასე ბევრი იმუშაო, მორტენ?

მორტენი. არა.

პოვსტადი. ვინ გინდა გამოხვიდე?

მორტენი: ყველაფერს ემჯობინება, თუ ვიკინგი გამოვალ.

ელიფი. მაშინ შენ წარმართი იქნები.

მორტენი. მერე რა, ვიყო წარმართი.

ბილინგი. გეთანხმები, მორტენ! მეც ასე ვიტყვოდი.

ფრუსტოკმანი (ანიშნებს). რა თქმა უნდა, არა, ბატონო ბილინგი.

ბილინგი. ღმერთმა დამლახვროს... მე წარმართი ვარ და ვამაყობ ამით. თქვენ ნახავთ, მალე ყველანი წარმართები ვიქნებით.

მორტენი. და მაშინ შეიძლება გავაკეთოთ ყველაფერი, რასაც მოვისურვებთ?

ბილინგი. ესე იგი, ხედავ, მორტენ...

ფრუსტოკმანი. წადით ახლა თქვენს ოთახში ყმაწვილებო. ალბათ, ყველა გაკვეთილი არ გექნებათ მომზადებული ხვალისათვის.

ე ი ლ ი ფ ი. ჯერ კიდევ შეიძლებოდა ჩემი აქ დარჩენა...
ფ რ უ ს ტ ო კ მ ა ნ ი. არა, არც შენი დარჩენა შეიძლება. წადით
ორივე.

ბავშვები ემშვიდობებიან და გადიან მარცხნივ ოთახში.

პ ო ვ ს ტ ა დ ი. მაშე თქვენ ფიქრობთ, რომ ბავშვებისათვის საზი-
ანოა ასეთი საუბრების მოსმენა?

ფ რ უ ს ტ ო კ მ ა ნ ი. არ ვიცი, მაგრამ მე ეს არ მომწონს.

პ ე ტ რ ა. რას ამბობ, დედა, ეგ მართლაც უაზრობაა.

ფ რ უ ს ტ ო კ მ ა ნ ი. შეიძლება. მაგრამ მე ეს არ მომწონს, ყო-
ველ შემთხვევაში, აქ, ჩვენს სახლში.

პ ე ტ რ ა. რამდენი უსამართლობაა შინაც და სკოლაშიაც! შინ უნ-
და ვდუმდეთ, სკოლაში კი ბავშვებს პირდაპირ ვატყუებდეთ!

პ ო რ ს ტ ე რ ი. ტყუილის თქმაც გიხდებათ?

პ ე ტ რ ა. როგორ ფიქრობთ, განა ჩვენ არ გვიხდება ისეთი რა-
მეების სწავლება, რაც თვითონვე არ გვჯერა?

ბ ი ლ ი ნ გ ი. ეს უკვე მჯერა; რაც მართალია, მართალია!

პ ე ტ რ ა. საშუალება რომ მქონდეს, ჩემს სკოლას გავხსნიდი, და
იქ საქმე სულ სხვაგვარად წავიდოდა.

ბ ი ლ ი ნ გ ი. ეჰ, რა საშუალება უნდა!

პ ო რ ს ტ ე რ ი. თუ ეს ასე გასურთ, სტოკმანის ასულო, მე შემიძ-
ლია შენობა მოგცეთ. მამის ძველი დიდი სახლი ცარიელი დგას. ქვე-
მო სართულზე უზარმაზარი დარბაზია.

პ ე ტ რ ა (იციინის). დიახ, დიახ, გმადლობთ. ოღონდ საეჭვოა, აქე-
დან რამე გამოვიდეს.

პ ო ვ ს ტ ა დ ი. არა, სტოკმანის ასული ალბათ უმალ ჩვენთან
გადმოვა, გაზეთის თანამშრომელთა ბანაკში... ახ, მართლა, მოასწა-
რით იმ ინგლისური მოთხრობის გადათვალთვალება, ჩვენი გაზეთისა-
თვის თარგმნას რომ დაგვპირდით?

პ ე ტ რ ა. ჯერ ვერა. მაგრამ ნუ გეშინიათ, თავის დროზე მიიღებთ.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი (გამოდის კაბინეტიდან გახსნილი ბარათით ხელში). აბა
ბატონებო, აი ახალი ამბავი ქალაქისათვის!

ბ ი ლ ი ნ გ ი. ახალი ამბავი?

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. უზარმაზარი აღმოჩენა, კატრინე!

პ ო ვ ს ტ ა დ ი. ჰო?

ფრუ სტოკმანი. და ეს შენ მოახდინე?

ექ. სტოკმანი. სწორედ მე. (დადის ოთახში.) დე, ახლა ჩვეულებებისამებრ, ილაპარაკონ, რომ ეს მხოლოდ მიქარვაა და გიჟური ოინები! დარდი ნუ გაქვს, შეშფოთლებიან! ხა—ხა! შეშფოთლებიან, მე ასე ვფიქრობ!

პეტრა. ბარემ გვითხარი, მამიკო, რა მოხდა?

ექ. სტოკმანი. მადროვე, მადროვე, ყველაფერს გაიგებთ. აჰ, ახლა რომ პეტერი აქ იყოს! დიახ, აი საიდან ჩანს, რომ ზოგჯერ ადამიანები ბრმები ვართ, როგორც თხუნელები!

ჰოვსტადი. მაინც რისი თქმა გინდათ ბატონო ექიმო?

ექ. სტოკმანი. (მაგიდასთან ჩერდება). განა ყველა იმ აზრის არ არის, რომ ჩვენი ქალაქი ჯანსაღი ადგილია?

ჰოვსტადი. თავისთავად ცხადია.

ექ. სტოკმანი. თანაც უაღრესად ჯანსაღი ადგილი... რომელიც ძალიან გულმოდგინედ უნდა დაენიშნოთ ჯანმრთელთაც და ავადყოფთაც...

ფრუ სტოკმანი. მაგრამ, ძვირფასო თომას...

ექ. სტოკმანი. ასედაც ვიქცეოდით — ვურჩევდით, ვუჭებდით. მე ვწერდი „სახალხო უწყებასა“ და ბროშურებში.

ჰოვსტადი. მერე, რა მოხდა?

ექ. სტოკმანი. მერე ჩვენ გვაქვს სამკურნალო წყლები, რომელთაც ვეძახით ქალაქის მთავარ არტერიას, სასიცოცხლო ნერვს, და ეშმაკმა იცის, კიდევ რას.

ბილინგი. „ქალაქის მფეთქავი გული“ — ასე ვუწოდებ მე ერთხელ საზეიმო წუთებში...

ექ. სტოკმანი. ჰო, ასე, ასე. და მერე იცით თუ არა, რომ სინამდვილეში ეს გრანდიოზული, ქებული კურორტი, რომელიც ასე აურაცხელი ფული დაგვიჯდა — იცით თუ არა, რა არის ეს?

ჰოვსტადი. არა. რა უნდა იყოს?

ფრუ სტოკმანი. რა არის?

ექ. სტოკმანი. შავი ჭირის ორმო.

პეტრა. კურორტი, მამიკო!

ფრუ სტოკმანი (იმავედროულად) ჩვენი კურორტი!

ჰოვსტადი (ასევე). მაგრამ, ექიმო...

ბილინგი. პირდაპირ დაუჭერებელია!

ეჭ. სტოკმანი. მთელი კურორტის სამკურნალო წყალი — შეღებილი კუბოა, აშმორებული, აღსავსე ჭირით და სნებით. ჯანმრთელობისთვის მეტად სახიფათო! მთელი ეს საზიზღრობა, წისქვილის ხეობიდან რომ მოდის... მთელი ეს აყროლებული შმორი... წამლავს წყალს, რომელიც წყალსადენი მილებით გადის შენობაში, სადაც წყლებს სვამენ. ეს შხამიანი საძაგლობა წვეთწვეთობით მოყოლავს სანაპიროზეც...

პორსტერი. სადაც ზღვის აბაზანებს იღებენ?

ეჭ. სტოკმანი. სწორედ იქ!

პოვსტადი. საიდან ხართ ასე დარწმუნებული, ბატონო ეჭიმო?

ეჭ. სტოკმანი. მე დიდი დაკვირვებით შევისწავლე ყველა პირობა. ო, მე დიდი ხანია გულში ვატარებდი ამ ეჭვს. გასულ წელს ჩამოსულ ავადმყოფებში შევნიშნე რაღაც საოცარი, კუჭ-ნაწლავის ამოუხსნელი დაავადებანი... ტიფები, გასტრული შემთხვევები...

ფრუ სტოკმანი. დიახ, დიახ, იყო, იყო.

ეჭ. სტოკმანი. მაშინ გვეგონა, რომ სტუმრებს ჩამოჰყვა ავი სენი. მაგრამ შემდეგ... ზამთარში... საქმეს სხვაგვარად შევხედე და შევუდექი წყლის გამოკვლევას, რამდენადაც შემეძლო.

ფრუ სტოკმანი. აი, თურმე რაზე იტეხდი თავს!

ეჭ. სტოკმანი. დიახ, შეიძლება ითქვას, საკმაოდ ვიჯახირე, კატრინე! მაგრამ სად უნდა მეშოვა აქ ყველა საჭირო ხელსაწყო და იარაღი? ჰოდა, ქიმიური ანალიზის მოსახდენად უნივერსიტეტში გავგზავნე სასმელი და ზღვის წყლის სინჯი.

პოვსტადი. და ახლა მიიღეთ?

ეჭ. სტოკმანი (აჩვენებს წერილს). აი, აქ არის. დადასტურებულია წყალში გამხრწნელი ორგანული ნივთიერებების არსებობა... და აღმოჩენილია ბაქტერიების მთელი მასები. ასე რომ, ეს წყალი უეჭველად საზიანოა ჯანმრთელობისათვის, როგორც შინაგანი, ასევე გარეგანი ხმარებისათვის.

ფრუ სტოკმანი. რა ბედნიერებაა. რომ შენ ეს დროზე აღმოაჩინე!

ეჭ. სტოკმანი. რაღა თქმა უნდა.

პოვსტადი. ახლა რის გაკეთებას აპირებთ, ეჭიმო?

ეჭ. სტოკმანი. რასაკვირველია, შევეცდები საქმის გამოსწორებას.

პოვსტადი. მერე ეს შესაძლებელია?

ეჭ. სტოკმანი. საჭიროა! არადა — მთელი კურორტის საქმე წასულია, დაღუპულია. მაგრამ ეს არაა საშიში. ჩემთვის სავსებით ნათელია, სახელდობრ რა ღონისძიება უნდა ვიხმაროთ.

ფრუ სტოკმანი. მაგრამ როგორ შეინახე ყველაფერი ასე საიდუმლოდ, ძვირფასო თომას?

ეჭ. სტოკმანი. მაშ რა უნდა მექნა? მერბინა ქალაქში და ქვეყნისათვის მომედო უმალ, ვიდრე თვითონ ყველაფერში დავრწმუნდებოდი? არა, გმადლობთ, არც ასე სულელი ვარ.

პეტრა. ჩვენ, შინაურებს მაინც...

ეჭ. სტოკმანი. არც ერთ სულიერს. მაგრამ ხვალ კი შეგაძლია შეირბინო „მაჩვთან“..

ფრუ სტოკმანი. ახ, თომას...

ეჭ. სტოკმანი. ჰო, ჰო, ვთქვათ, პაპასთან. შენ უნდა ნახო, როგორ გაუკვირდება მოხუცებულს, ის აკი შეშლილად მთვლის. და როგორც მე უკვე შევნიშნე, არა მარტო ის, ბევრი სხვაც. ჰოდა, ახლა ეს კეთილი ადამიანები ნახავენ... მე მათ ვაჩვენებ... (დადის ოთახში, ხელებს იფშვნეტს.) ისეთი ალიაქოთი ატყდება ქალაქში, კატრინე! ვერც კი წარმოიდგენ. მთელი წყალსადენის ქსელი ხელახლა ჩასაწყობი გახდება!

პოვსტადი. მთელი ქსელი?

ეჭ. სტოკმანი. თავისთავად ცხადია. მიმღები მეტად დაბლაა ჩაწოლილი. საჭიროა მისი გადატანა სადმე მაღლა.

პეტრა. მაშასადამე, შენ მაინც მართალი ყოფილხარ.

ეჭ. სტოკმანი. დიახ, გახსოვს, პეტრა? მე მაშინ ვწერდი, გამოვდიოდი მათ წინააღმდეგ, როგორც კი დაიწყეს მილების ჩაწყობა. მაგრამ გაგონებაც არაფრისა სურდათ. ჰოდა, ახლა ვაჩვენებ სეირს!.. მე ხომ მთელი მოხსენება შევუდგინე კურორტის მმართველობას! უკვე ერთი კვირაა მზადა მაქვს. მხოლოდ ამ წერილს ველოდი. ახლა კი დაუყოვნებლივ გავაგზავნით მოხსენებას. (დადის თავის ოთახში და ბრუნდება მთელი შეკვრა დაწერილი ქაღალდებით ხელში.) აი, მთელი ოთხი წერილად დაწერილი ფურცელი! და ამ წერილსაც თან დავურთავ. გაზეთი, კატრინე! მომეცი, რამეში შევახვიო! კარგი. აი, ასე. გადაეცი

ეს... ეეე... (ფეხს დაჰკრავს იატაკზე.) ოჰ, ეშმაკმა დალახვროს, რა ჰქვია იმ ქალს... ერთი სიტყვით, გადაეცი მოსამსახურეს და უბრძანე ახლავე წაიღოს ბურგომისტრთან.

ფრუ სტოკმანი ამანათით ხელში გადის სასადილო ოთახში.

პეტრა. მამიკო, რას იტყვის, შენი აზრით, ძია პეტერი?

ექ. სტოკმანი. რას იტყვის პეტერი? რა უნდა თქვას, ალბათ, გაუხარდება ასეთი მნიშვნელოვანი ჭეშმარიტების აღმოჩენა.

ჰოვსტადი. ნებას მოგვცემთ, რომ „სახალხო უწყებაში“ მოვათავსოთ პატარა ცნობა თქვენი აღმოჩენის შესახებ?

ექ. სტოკმანი. მადლობასაც გეტყვით.

ჰოვსტადი. სასურველიცაა, რომ ხალხმა ამის შესახებ რაც შეიძლება მალე გაიგოს.

ექ. სტოკმანი. უდავოდ.

ფრუ. სტოკმანი (ბრუნდება). წავიდა.

ბილინგი. დე, ღმერთმა დაძაბვროს, თუ თქვენ ჩვენს ქალაქში, პირველი კაცი არ იყოთ, ბატონო დოქტორო!

ექ. სტოკმანი (მხიარულად ბოლთასა სცემს). ეჰ, რა სათქმელია! არსებითად მე მხოლოდ ჩემი ვალი მოვიხადე. მე მომეცა ბედნიერი შემთხვევა ამომეთხარა „საგანძური“, ეს არის და ეს. ისე, რა თქმა უნდა...

ბილინგი. ჰოვსტად, როგორ ფიქრობთ, განა ქალაქმა ექიმ სტოკმანს პატივი არ უნდა სცეს პროცესიითა და დროშებით?

ჰოვსტადი ყოველ შემთხვევაში, მე აღვძრავ ამ საკითხს.

ბილინგი. მე კი ამის შესახებ მოველაპარაკები ასლაქსენს.

ექ. სტოკმანი. არა, ჩემო მეგობრებო, თავი დაანებეთ ამგვარ ოინებს! გაგონებაც არა მსურს არავითარი მსგავსი ამბებისა. და თუნდაც კურორტის მმართველობას აზრად მოუვიდეს ამისათვის ხელფასის მომატება, — არ დავთანხმდები. გესმის, კატრინე — არ დავთანხმდები.

ფრუ სტოკმანი. და კარგსაც იზამ, თომას.

პეტრა (ასწევს ჭიქას). მამიკოს სადღეგრძელო იყოს!

ჰოვსტადი და ბილინგი. იდღეგრძელოთ, ბატონო ექიმო!

ჰორსტერი. (მიუჯახუნებს ექიმს). ღმერთმა ინებოს თქვენი გამარჯვება.

ექ. სტოკმანი. გმადლობთ, გმადლობთ, ძვირფასო მეგობრებო! სულითა და გულით მოხარული ვარ... სასიხარულოა იმის შეგნება, რომ სამსახური გაუწიე შენს მშობლიურ ქალაქს და შენს თანამოქალაქეებს. ვაშა, კატრინე! (ცისერზე ეხვევა და მასთან ტრიალებს ოთახში.)

ფრუ სტოკმანი შეჰკივლებს და ცდილობს გაუსხლტეს. საერთო სიცილი, ტაში და „ვაშას“ ძახილი ექიმის პატივსაცემად. ბავშვები კარებში თავებს შემოყოფენ.)

მეორე მოქმედება

სასადილოსაკენ გამავალი კარი გაღებულია. დილაა.

ფრუ სტოკმანი (დაბეჭდილი წერილით ხელში, გამოდის სასადილოდან, მიდის პირველი ოთახის კარისაკენ მარჯვნივ და შეიხედავს). შინა ხარ, თომას?

ექ. სტოკმანი (კაბინეტიდან). ეს არის დავბრუნდი. (შემოდის.) ახალია რაიმე?

ფრუ სტოკმანი. შენი ძმის წერილია (გადასცემს წერილს.)

ექ. სტოკმანი. აჰა! ვნახოთ. (ხსნის და კითხულობს.) „ამასთან გიბრუნებ გამოგზავნილ ხელნაწერს...“ (ბუტბუტებს ხმადაბლა, კითხვას განაგრძობს.) ჰმ...

ფრუ სტოკმანი. რას წერს?

ექ. სტოკმანი (წერილს ჯიბეში მალავს). არაფერს, გარდა იმისა, რომ თვითონ შემოივლის, ასე, შუადღისას.

ფრუ სტოკმანი. მაშ იცოდე, არ დაგავიწყდეს. შინ დარჩი.

ექ. სტოკმანი. შეიძლება. მე უკვე დავასრულე ჩემი დილის ჩამოვლა.

ფრუ სტოკმანი. ძალიან მინდა გავიგო, როგორ შეხვდება ამ ამბავს.

ექ. სტოკმანი. აი, ნახავ, ჩემს ძმას არცთუ ძალიან მოეწონება, რომ ეს მე აღმოვაჩინე და არა მან.

ფრუ სტოკმანი. მერე, ამან შეგაშინა?

ექ. სტოკმანი. არსებითად მას ეს გაუხარდება. მაგრამ მაინც პეტერი ერთთავად ცახცახებს იმის შიშით, ვაითუ ჩემს გარდა კიდევ ვინმე აღმოჩნდეს სასარგებლო ქალაქისათვისო.

ფრუ სტოკმანი. მაგრამ იცი რა, თომას? ასეთ შემთხვევაში...

ქენი სიკეთე, გაუყავი პატივი შუაზე. განა არ შეიძლება საქმე ისე წარმოადგინო, ვითომ მან ჩაგაგონა ეს აზრი?

ეჭ. სტოკმანი. ოჰ, ჩემთვის სულ ერთია. თლონდ კი თვითონ საქმე გამოსწორდეს როგორმე და ვინც იქნება...

მოხუცი მორტენ კიილი (თავს შემოჰყოფს წინა კარდან, გამომცდელი თვალით გარშემო იხედება, იცინის წყნარად გამკვირვანი სიცილით და ცბიერად კითხულობს.) მაშ ეს მართალია?

ფრუ სტოკმანი (მიდის მასთან). მამილო... შენა?!

ეჭ. სტოკმანი. ნუთუ სიმამრია! გამარჯობათ, გამარჯობათ!

ფრუ სტოკმანი. შემოდი.

მორტენ კიილი. თუ სიმართლეა — კარგი, არადა წავალ.

ეჭ. სტოკმანი. რაა სიმართლე, რაზე ამბობთ?

მორტენ კიილი. ეს მონაჩმანი წყალსადენზე, მართალია თუ?

ეჭ. სტოკმანი. რა თქმა უნდა, მართალია. მაგრამ თქვენ როგორღა გაიგეთ?

მორტენ კიილი (შემოდის). პეტრამ შემოირბინა, სკოლაში რომ მიდიოდა...

ეჭ. სტოკმანი. მერე?

მორტენ კიილი. დიახ, და მიაშბო. ჯერ გავიფიქრე, სასაცილოდ ხომ არ მიგდებს-მეთქი. მაგრამ არა, რაღაც სხვა სუნი სდის.

ეჭ. სტოკმანი. აბა ეგ როგორ გაიფიქრეთ!

მორტენ კიილი. ო, არავის არ დაეჯერება, მოხედვასაც ვერ მოასწრებ, რომ გაცურებული დარჩები. მაშ, ეს მაინც სიმართლეა?

ეჭ. სტოკმანი. სრული სიმართლეა. ერთი დაბრძანდით, სიმამრო. (დასვამს ღივანზე.) აი ქალაქის ბედნიერება თუ გნებავთ! ხომ მართალია?

მორტენ კიილი (სიცილს ძლივს იკავებს). ქალაქის ბედნიერება?

ეჭ. სტოკმანი. ჰო, ეს რომ დროზე აღმოვაჩინე...

მორტენ კიილი (უწინდებურად). დიახ, დიახ, დიახ! მაგრამ ვერასოდეს ვერ ვიფიქრებდი, რომ თქვენ განიზრახავდით ასეთი ოინი მოგეწყობთ ღვიძლი ძმისათვის.

ეჭ. სტოკმანი. ოინი?..

ფრუ სტოკმანი. მაგრამ, ძვირფასო მამილო...

მორტენკილი (ნიკაბით დაყრდნობილი ხელებზე, რომლებიც ჯონის სახელურზე უწყვია, ეშმაკურად თვალს უკრავს ექიმს). რა მოხდაო? წყალსადენ მილებში რაღაც მუშაობები გაჩენილანო?

ექ. სტოკმანი. დიახ, ბაქტერიები.

მორტენკილი. და მერე თურმე რამდენი გაჩენილა. ვერც კი დათვლიო, ამბობს პეტრა, რიცხვი არა აქვთო!

ექ. სტოკმანი. დიახ, დიახ. ვფიქრობ, ასიათასობით.

მორტენკილი. დანახვით კი თურმე ვერავინ დაინახავს, ასეა, არა?

ექ. სტოკმანი. დიახ, მათი დანახვა უბრალო თვალთ შეუძლებელია.

მორტენკილი (სულშეგუბებული წყნარი, ნაწყვეტ-ნაწყვეტი სიცილით). ამაზე უკეთესი, ეშმაკმა წაილოს, თქვენგან არაფერი მომისმენია.

ექ. სტოკმანი. ესე იგი, ეს როგორ გავიგოთ?

მორტენკილი. ოღონდ თქვენ ვერასოდეს ვერ ჩაუჭედავთ ამას თავში ბურგომისტრს.

ექ. სტოკმანი. აბა, ამას კიდევ ვნახავთ.

მორტენკილი. ან იქნებ ფიქრობთ, რომ ის ასე სულელია?

ექ. სტოკმანი. მე ვფიქრობ, რომ მთელი ქალაქიც ასევე სულელი იქნება.

მორტენკილი. მთელი ქალაქი! აი, სწორი სიტყვა, უკეთესი აღარ იქნება! ასედაც უნდათ, ახია მათზე! ჩვენ, მოხუცებს, აინუნშიაც არ გვაგდებდნენ: გამომავდეს სამმართველოდან. დიახ, დიახ, გამომავდეს, როგორც ძალლი! არჩევნებში გამაშავეს! აი, ახლა ნახონ! მოუწყვეთ ოინი, სტოკმან!

ექ. სტოკმანი. მაგრამ მომისმინეთ, სიმამრო...

მორტენკილი. მოუწყვეთ ოინი-მეთქი. (ადგება.) თუ შესძლო, რომ ბურგომისტრი და მისი მეგობრები მშრალზე დასვა, ან კრონას გადავდებ ღარიბების სასარგებლოდ.

ექ. სტოკმანი. აჰ, ეს დიდი გულკეთილობაა თქვენგან.

მორტენკილი. ჰო, თქვენ ხომ იცით, ბევრი არაფერი მამბა-დია, რომ ჯიბეზე ხელი გავიკრა... მაგრამ თუ მათი გაცურება მოახერხეთ, საშობაოდ ღარიბებისათვის ორმოცდაათიოდე კრონას არ დავინანებ.

ჰოვსტადი. გამარჯობათ! (შეჩერდება.) აჰ, მაპატიეთ...

ექ. სტოკმანი. არა უშავს, მობრძანდით, მობრძანდით.

მორტენ კიილი. (იმავე სიცილით). ისიც? ისიც თქვენთანაა?

ჰოვსტადი. ესე იგი, რა გაგებით?

ექ. სტოკმანი. რა თქმა უნდა, ჩემთანაა!

მორტენ კიილი. ასეც ვფიქრობდი! გაზეთში გავა. მოხერხებული კი ხართ, სტოკმანო. აბა, მოაგვარეთ საქმე, მე კი ჩემს გზას ვეწევი.

ექ. სტოკმანი. ბრძანდებოდეთ, სიმამრო.

მორტენ კიილი. არა, ახლა წავალ. თქვენ კი, აბა თქვენ იცით, თქვენ იცით, იმედი მაქვს, მათთან ვალში არ დარჩებით.

გადის. ფრუ სტოკმანი მიაცილებს.

ექ. სტოკმანი (იცინის). წარმოიდგინეთ, მოხუცს ერთი სიტყვაც არ სჯერა, წყალსადენის გაბინძურების ამბავი ზღაპარი ჰგონია.

ჰოვსტადი. მაშ ამ საქმეზე იყო?

ექ. სტოკმანი. დიახ, დიახ.

ჰოვსტადი. შეგიძლიათ შემომწიროთ ერთი-ორი წუთი, ბატონო ექიმო?

ექ. სტოკმანი. რამდენიც გნებავთ, ჩემო ძვირფასო.

ჰოვსტადი. ბურგომისტრისაგან რაიმე გაიგეთ?

ექ. სტოკმანი. ჯერ არაფერი. თვითონ შემოივლის.

ჰოვსტადი. გუშინდელს აქეთ მეც ბევრი ვიფიქრე ამ საქმეზე.

ექ. სტოკმანი. მერე?

ჰოვსტადი. თქვენთვის, როგორც ექიმისა და მეცნიერი მოღვაწისათვის, ეს წყალსადენის შემთხვევა რაღაც ისეთი რამ არის — თავისთავად ნათელია. ერთი რამ მინდა გითხრათ. თქვენ აზრადაც არ მოგდით, რომ ეს საქმე უაღრესად მჭიდრო კავშირშია მრავალ სხვა საკითხთან.

ექ. სტოკმანი. ესე იგი, როგორ? ჩამოვჯდეთ, ჩემო ძვირფასო... არა, დივანზე.

ჰოვსტადი ჯდება დივანზე, ექიმი — სავარსებში, ძაგიდის მეორე მხარეს.

ექ. სტოკმანი. აბა? მაშასადამე, თქვენ ვარაუდობთ...

ჰოვსტადი. თქვენ გუშინ ამბობდით, რომ წყალს ნიადაგის დანაგვიანება აფუჭებს.

ექ. სტოკმანი. დიახ, უეჭველია, მთელი ბოროტების წყარო ამ ჭირიან ჭაობშია, წისქვილის ხეობაში.

ჰოვსტადი. მაპატიეთ, ბატონო ექიმო, მე კი ვფიქრობ, რომ ბოროტების წყარო სულ სხვა ჭაობშია.

ექ. სტოკმანი. ეს რა ჭაობია?

ჰოვსტადი. ჭაობი, რომელშიაც ჩაეფლო და იხრწნება ჩვენი ქალაქის საზოგადოებრივი თვითმმართველობა.

ექ. სტოკმანი. კი, მაგრამ, ეშმაკმა წაიღოს, ბატონო ჰოვსტად, ეს საით გადასწვდით!

ჰოვსტადი. მთელი ქალაქის საქმეები თანდათანობით ხელთ იგდეს ერთმა მუჭა მოხელეებმა.

ექ. სტოკმანი. მერე, ყველა მათგანი ხომ მოხელე არაა?

ჰოვსტადი. არა, მაგრამ ისინი, ვინც თვითონ მოხელე არაა, ყოველ შემთხვევაში მოხელეების მეგობრები და მომხრეები არიან. ეს სულ მდიდარი ადამიანები გახლავთ, რომელთა სახელებიც ძველ-თაგანვე პატივით სარგებლობენ. აი, ვინ გვმართავს ჩვენ.

ექ. სტოკმანი. დიახ, მაგრამ ისინი ხომ, მართალი რომ ითქვას, უნარიანი, საქმიანი ადამიანები არიან.

ჰოვსტადი. ამისი საბუთი წყალსადენია?

ექ. სტოკმანი. არა, აქ მათ, ცხადია, მარცხი მოუვიდათ, სისულელე ჩაიდინეს. მაგრამ ეს ხომ გამოსწორდება!

ჰოვსტადი. თქვენ ფიქრობთ, რომ აქ არაფერ დაბრკოლებას არ შეევხვებით?

ექ. სტოკმანი. შეევხვებით თუ არ შეევხვებით, ყოველ შემთხვევაში, საქმე უნდა გაკეთდეს.

ჰოვსტადი. ჰო, თუ საქმეში პრესა ჩაერევა.

ექ. სტოკმანი. არ იქნება საჭირო, ჩემო ძვირფასო. დარწმუნებული ვარ, ჩემი ძმა...

ჰოვსტადი. მომიტევეთ, ბატონო ექიმო, მაგრამ მე მინდა გაგაფრთხილოთ, რომ განზრახული მაქვს სერიოზულად მოვკიდო ამ საქმეს ხელი.

ექ. სტოკმანი. გაზეთში?

ჰოვსტადი. დიახ. როცა „სახალხო უწყება“ მივიღე, მიზნად დავისახე, რაღაც უნდა დამჭდომოდა, გამერღვია ეს მოჯადოებული წრე ძველი, ჯიუტი მუმიებისა, რომელთაც ხელთ იგდეს მთელი ძალაუფლება.

ექ. სტოკმანი. მაგრამ აკი თქვენვე მიაშბეთ, რით დამთავრდა ეს. კინალამ დაღუპეთ გაზეთი.

ჰოვსტადი. დიახ, მაშინ იარალის დაყრა მომიხდა, ეს მართალია. მაშინ შეიქმნა ერთგვარი საფრთხე, რომ კურორტი არ შეიქმნებოდა, თუ ის ხალხი დაეცემოდა. მაგრამ ახლა კურორტი შექმნილია, და ამ ბატონების გარეშეც იოლად წავალთ.

ექ. სტოკმანი. იოლად წავალთ, მართალია, მაგრამ მათ წინაშეც ბევრი რამით ვართ დავალებული.

ჰოვსტადი. ამისათვის მათ მივუზღავთ სათანადო პატივს. მაგრამ პუბლიცისტი — დემოკრატს, როგორიც მე ვარ, არ შეუძლია ხელიდან გაუშვას ასეთი შემთხვევა. უნდა შევარყიოთ მმართველთა უცოდველობის არაკი. ეს ცრურწმენაც უნდა ამოვძირკვოთ, როგორც ყოველგვარი სხვა.

ექ. სტოკმანი. ამაში გულითა და სულით გეთანხმებით, ბატონო ჰოვსტად. ყოველგვარი ცრუმორწმუნეობა უნდა ძირფესვიანად ამოვაგდოთ.

ჰოვსტადი. ძალიან არ მინდოდა ბურგომისტრის განაწყენება, რაც არ უნდა იყოს, თქვენი ძმავა. მაგრამ თქვენც, უთუოდ, იმ აზრისა ხართ, რომ ჭეშმარიტება ყველაზე უწინარეს...

ექ. სტოკმანი. თავისთავად, თავისთავად... (აგზნებით.) მაგრამ მაინც! მაინც...

ჰოვსტადი. ცუდის მხრით არ ახსნათ ჩემი მოსაზრებები. მე ადამიანთა უმრავლესობაზე უფრო ანგარებიანი და პატივმოყვარე როდი ვარ.

ექ. სტოკმანი. მაგრამ, ძვირფასო ჩემო... ვის მოუვა ეს აზრად?

ჰოვსტადი. მე დაბალი წრიდან ვარ გამოსული, როგორც მოგეხსენებათ, და საშუალება მქონდა გამეგო საზოგადოების ქვედა ფენების საჭიროებანი. მათ მონაწილეობა უნდა მიიღონ საზოგადოებრივი საქმეების მართვაში, ბატონო ექიმო. ეს განავითარებს ნიჭს, ცოდნას და პირადი ღირსების გრძნობას...

ექ. სტოკმანი. მე ეს ძალიან კარგად მესმის...

ჰოვსტადი. დიახ, და მე მგონია, ჟურნალისტიკისათვის დიდი ცოდვა იქნება ხელიდან გაუშვას ხელსაყრელი შემთხვევა — ფეხზე წამოაყენოს, გაათავისუფლოს ეს მდაბიონი, დამცირებულნი და დაჩაგრულნი. მე კარგად ვიცი, რომ ძლიერთა ბანაკში ჩემს ამგვარ მოქმედებას წაქეზებას და სხვა მსგავს სახელებს უწოდებენ, მაგრამ როგორც ენებოთ. ოღონდ ჩემი სინდისი წმინდა იყოს...

ექ. სტოკმანი. დიახაც! დიახაც ასე, უძვირფასესო ბატონო ჰოვსტად. მაგრამ მაინც... ეშმაკმა... (კაკუნი.) შემობრძანდით!

კარებში გამოჩნდება წინა ოთახიდან მომავალი ასლაქსენი. სადად, მაგრამ ლამაზად აცვია შავი ტანსაცმელი, უკეთია თეთრი ოდნავ დაჭმუჭნილი ჰალსტუხი, ხელში შლაპა და ხელთათმანები უჭირავს.

ასლაქსენი (თავის დაკვრით). გთხოვთ მომიტევეთ, ბატონო ექიმო, რომ გავბედე და...

ექ. სტოკმანი (წამოდგება). შეხეთ, შეხეთ, ეს ხომ სტამბის უფროსი ასლაქსენია!

ასლაქსენი. სწორედ ისა ვარ, ბატონო ექიმო.

ჰოვსტადი. ჩემთან ხომ არა ხართ, ასლაქსენ?

ასლაქსენი. არა. არ ვიცოდი, რომ აქ ბრძანდებოდით. მე საკუთრივ ექიმთან მინდოდა...

ექ. სტოკმანი. რით შემძლია გემსახუროთ?

ასლაქსენი. მინდოდა გამეგო, მართალია ის, რაც გავიგონე ბატონი ბილინგისაგან, თითქოს ბატონ ექიმს გადაეწყვიტოს წყალსადენის უკეთესად მოწყობა?

ექ. სტოკმანი. დიახ, წყალსამკურნალოს გაუმჯობესება.

ასლაქსენი. ასე, ასე. მესმის. აი, მეც მოვედი იმის სათქმელად, რომ მზად ვარ ამ საქმეს მხარი დავუჭიროთ ყოველნაირად, ყველა ძალებით.

ჰოვსტადი (ექიმს). ხედავთ?

ექ. სტოკმანი. გულწრფელად გმადლობთ ამისათვის, მაგრამ...

ასლაქსენი. იმითომ, რომ, მოგეხსენებათ, ზედმეტი არ იქნება, თუ გეყოლებით ზურგს უკან ჩვენ, წვრილი მოქალაქეები. ჩვენ აქ, ქალაქში, ერთგვარ მტკიცე უმრავლესობას შევადგენთ... როცა

მოვისურვებთ, ცხადია. ზურგში უმრავლესობის ყოლა კი ყოველთვის კარგია. ბატონო ექიმო.

ექ. სტოკმანი. უდავოდ. ოღონდ მე არ შემიძლია წარმოვიდგინო, რომ აქ რაიმე განსაკუთრებული ზომების მიღება გახდეს საჭირო. მე მგონია, თვითონ საქმე ასე უბრალო და ნათელია.

ასლაქსენი. აბა, აბა, რასა ბრძანებთ, ზედმეტი არ იქნება? მე აკი კარგად ვიცნობ ჩვენი ქალაქის უფროსებს. ძლიერი ამა ქვეყნისანი არც ისე დიდი ხალისით იღებენ იმ წინადადებებს, რომლებიც თვითონ მათგან არ მოდიან. აი მე ვფიქრობ, ზედმეტი არ იქნება, რომ პატარა დემონსტრაცია მოვაწყოთ-მეთქი.

ჰოვსტადი. აი, აი, სწორედაც.

ექ. სტოკმანი. დემონსტრაციაო, ამბობთ? მერე, მაინც რანაირი?

ასლაქსენი. რა თქმა უნდა, მეტად ზომიერი, ბატონო ექიმო. მე მუდამ ზომიერების მომხრე ვარ, რადგანაც ზომიერება მოქალაქის პირველი ქველმოქმედებაა... ესე იგი, რამდენადაც მე გამეგება.

ექ. სტოკმანი. თქვენ ამით ცნობილი ხართ, ბატონო ასლაქსენ.

ასლაქსენი. დიახ, მე ვფიქრობ, შემიძლია გავბედო ამის თქმა. ეს წყალსადენის საქმე კი ძლიერ მნიშვნელოვანია ჩვენთვის, წვრილი მოქალაქეებისათვის. სამკურნალო წყლები აკი გვპირდებიან, რომ ჩვენი ქალაქის ოქროს საგანძურად იქცევა. ამ დაწესებულებამ უნდა გვარჩინოს მომავალში ყველანი. მეტადრე კი ჩვენ, ოჯახის ხალხი. ამიტომაც მზადა ვართ მხარი დავუჭიროთ, რითაც კი შეგვეძლება. და რამდენადაც მე ოჯახის უფროსთა კავშირის მამასახლისი ვარ...

ექ. სტოკმანი. მართლა?..

ასლაქსენი. და ამას გარდა სიფხიზლის მეგობართა საზოგადოების წარმომადგენელი... დიახ, ექიმს ალბათ მოეხსენება, რომ მე სიფხიზლის მომხრე ვარ?

ექ. სტოკმანი. თავისთავად ცხადია.

ასლაქსენი. აი, ამიტომაც, გასაგებია, რომ მრავალ ადამიანთან მიხდება შეხვედრა. და რადგანაც მე მიცნობენ როგორც სათნო აზრისა და კანონიერების დამცველ მოქალაქეს, როგორცა ბრძანა თვითონ ექიმმა, ამდენად რაღაცას მეც წარმოვადგენ ქალაქში... ესა-

რგებლობ ერთგვარი გავლენით, — თუ ნებას მომცემთ ეს გამოთქმა ვიხმარო.

ეჭ. სტოკმანი. მე ეს ძალიან კარგად ვიცი, ბატონო ასლაქსენ.

ასლაქსენი. ჰოდა, ჩემთვის არც ისე ძნელი საქმეა მოვაწყო, თუნდაც მაგალითისათვის, ადრესი, თუ საქმე ამაზე წავა.

ეჭ. სტოკმანი. ადრესიო, ასე ბრძანეთ, არა?

ასლაქსენი. დიახ, რამდენადმე სამადლობელო წერილობითი ადრესი ქალაქის მცხოვრებლებისაგან, რომ თქვენ წამოჭერით საზოგადოებისათვის ასე სასარგებლო საკითხი. რაღა თქმა უნდა, ადრესი უნდა შედგეს სათანადო ზომიერებით... რომ არ გავანაწყენოთ ქალაქის მმართველები... და, ესე იგი, საერთოდ ძლიერნი ამა ქვეყნისანი. ოღონდ ასეთი წესიერება დავიცვათ, და ჩვენ ველარავინ 'მეგვებზე, ასე არ არის?

ჰოვსტადი. ჰო, თუნდაც მათ არც ისე ძლიერ მოეწონოთ...

ასლაქსენი. არა, არა, არა! არ შეიძლება უფროსების განაწყენება, ბატონო ჰოვსტად. არავითარი ოპოზიცია იმ პირთა წინააღმდეგ, რომლებზედაც ვართ დამოკიდებული. ამ საქმეში უკვე გამოცდილი ვარ. არასოდეს არაფერი ჭკვიანური აქედან არ გამოდის, მაგრამ კეთილგონივრული, გულწრფელი განცხადებები არავის არ ეკრძალება.

ეჭ. სტოკმანი. (ხელს შეუჩქრევს). ვერ გადმოგცემთ, ძვირფასო ბატონო ასლაქსენ, რა უსაზღვროდ მოხარული ვარ, რომ ჩემს თანამოქალაქეებში ასეთ მხარდაჭერას ვხედავ. ისე მოხარული ვარ... ისე მოხარული!.. რას იტყვით ჭიქა ხერესზე? ჰა?

ასლაქსენი. არა, დიდად მადლობელი ვარ. მაგრამ სასმელებს არა ვსვამ.

ეჭ. სტოკმანი. მაშ, ჭიქა ლუდი.

ასლაქსენი. მადლობას მოგახსენებთ. ამაზედაც უარს ვიტყვი, ბატონო ეჭიმო. მე არაფერს არ ვხმარობ ასე ადრინად. ახლა გავეშურები ზოგ ვინმესთან მოსალაპარაკებლად და განწყობილების მოსამზადებლად.

ეჭ. სტოკმანი. მეტისმეტ თავაზიანობას იჩენთ, ბატონო ასლაქსენ. მაგრამ მე ვერაფრით ვერ გამიგია მთელი ამ სამზადისის საჭიროება. მე მგონია, საქმე თავისთავად სათანადო რიგზე წავა.

ასლაქსენი. ჩვენი ხელისუფალნი ცოტა მძიმე ხალხია, ბატონო ექიმო. ღმერთმა დამიფაროს, რომ ამას ვინმეს საწყენად ვამბობდე, მაგრამ...

ჰოვსტადი. ხვალ ჩვენ მათ გამოვაფხიზლებთ გაზეთში, ასლაქსენ.

ასლაქსენი. ოღონდ, მეტისმეტი არ მოგვივიდეს, ბატონო ჰოვსტად. დაიცავით ზომიერება, თორემ საქმეს ადგილიდან ვერ დაძრავთ. შეგიძლიათ ენდოთ ჩემს რჩევას. ფიქრი ნუ გაქვთ, მე მივიღე საქმათ გამოცდილება ცხოვრების სკოლაში. ჰოდა ეგრე, დროა გამოვემშვიდობო ბატონ ექიმს... ახლა თქვენ იცით, რომ ჩვენ, წვრილი მოქალაქეები, ყოველ შემთხვევაში, თქვენს უკან მთასავით ვდგავართ. თქვენს მხარეზე მტკიცე უმრავლესობაა, ბატონო ექიმო.

ექ. სტოკმანი. გმადლობთ ამისათვის, ძვირფასო ჩემო ბატონო ასლაქსენ (ხელს გაუწვდის.) მშვიდობით, მშვიდობით.

ასლაქსენი. თქვენ აღარ შემოვივლით სტამბაში, ბატონო ჰოვსტად?

ჰოვსტადი. შემდეგ შემოვივლი. ჯერ კიდევ საქმე მაქვს.

ასლაქსენი. ასე, ასე. (თავს უკრავს და გადის. ექიმი სტოკმანი აცილებს წინა ოთახამდე.)

ჰოვსტადი. (როცა ექიმი ბრუნდება). აბა, რას იტყვით ახლა, ბატონო ექიმო? თქვენის აზრით განა დრო არ არის, ცოტა გავანიავოთ აქაურობა, ჩამოვიფერთხოთ მთელი ეს მოთენთილობა, ნახევრადობა, სიმხდალე?

ექ. სტოკმანი. თქვენ ასლაქსენს გადაჰკარით?

ჰოვსტადი. დიან, მას. რა პატივსაცემი კაციც არ უნდა იყოს სხვა მხრით, ის მაინც ერთ-ერთი იმათგანია, ჭაობში რომ ჩაფლულან და ასეთია ჩვენი უმრავლესობა — არც წყალია, არც ღვინო, ჩვენიცაა, თქვენიც. ყოველნაირი მოსაზრებისა და ეჭვის გამო ასეთები ვერასოდეს ვერ ბედავენ გადამწყვეტი ნაბიჯის გადადგმას.

ექ. სტოკმანი. მაგრამ ასლაქსენმა, მგონია, გულწრფელი კეთილგანწყობილება გამოიჩინა.

ჰოვსტადი. არის საგანი, რასაც მე კიდევ მეტად ვაფასებ: ესაა მზადყოფნა დაიცვა შენი თავი და მტკიცედ გწამდეს გამარჯვება.

ექ. სტოკმანი. სავსებით გეთანხმებით.

ჰოვსტადი. აი, რატომ მინდა ვისარგებლო შემთხვევით, იქნებ გამოვაფხიზლოთ და აღვადგინოთ ჩვენი კეთილმოაზრე მოქალაქეები. უნდა შევარყიოთ ეს ავტორიტეტების კულტი ქალაქში. უნდა ავუხილოთ თვალები ხმის უფლების მქონე ყველა მოქალაქეს ამ მიუტევებელი, უზარმაზარი შეცდომით, რაც წყალსადენის საქმეშია ჩადენილი.

ექ. სტოკმანი. კარგით. რაკი თქვენ ვარაუდობთ, რომ ეს საჭიროა საერთო კეთილდღეობისათვის, დე, იყოს ასე; ოღონდ, ჯერ ძმას მოველაპარაკო.

ჰოვსტადი. მე, ამასობაში ყოველი შემთხვევისათვის, მოვზაზავ სტატიას რედაქციის სახელით. და თუ ბურგომისტრი შემდეგ არ მოისურვებს საქმის დაწყებას...

ექ. სტოკმანი. ახ, რატომ ვარაუდობთ ასე?

ჰოვსტადი. საკმაოდ მართალი ვარაუდია. აბა, მაშინ!

ექ. სტოკმანი. მაშინ გპირდებით... გამიგონეთ, მაშინ შეგიძლიათ დაბეჭდოთ ჩემი მოხსენება... მთლიანად.

ჰოვსტადი. თქვენ მპირდებით? მაძლევთ სიტყვას?

ექ. სტოკმანი (გადასცემს ხელნაწერს). აი ხელნაწერი. აიღეთ. არაფერი დაშავდება, თუ წაიკითხავთ. შემდეგ კი დამიბრუნეთ.

ჰოვსტადი. კარგით, კარგით. დარდი ნუ გაქვთ. და ნახვამდის, ბატონო ექიმო.

ექ. სტოკმანი. ნახვამდის, ნახვამდის. აი, ნახავთ, ყველაფერი კარგად იქნება, ბატონო ჰოვსტად.

ჰოვსტადი. ჰმ!.. ვნახოთ. (თავს უკრავს და გადის წინა ოთახში.)

ექ. სტოკმანი (ბოლთას სცემს ოთახში, შეიხედავს სასადილოში). კატრინე!.. ა! შენ უკვე შინა ხარ, პეტრა?

პეტრა (შემოდის). ეს არის მოვედი სკოლიდან.

ფრუ სტოკმანი. (შემოდის). კიდევ არ მოსულა?

ექ. სტოკმანი. პეტერი? არა. მაგრამ მე აქ საუბარი მქონდა ჰოვსტადთან. ჩემმა აღმოჩენამ მთელი მისი არსება მოიცვა. ეტყობა, მას ბევრად უფრო ფართო მნიშვნელობა ჰქონია, ვიდრე პირველად ვფიქრობდი. და რედაქტორი ჩემს განკარგულებაში მაძლევს გაზეთს, თუ ეს საჭირო გახდება.

ფრუ სტოკმანი. მერე, შენ ფიქრობ, რომ ეს საჭირო გახდება?

ექ. სტოკმანი. სულაც არა. მაგრამ მაინც "შეიძლება კაცმა ია-
მაყოს, რომ მის მხარეზეა თავისუფლად მოაზროვნე, დამოუკიდებე-
ლი ბეჭდვითი სიტყვა. და კიდევ. წარმოიდგინე. აქ იყო ოჯახის უფ-
როსთა კავშირის მამასახლისი.

ფრუ სტოკმანი. მართლა? რა უნდოდა?

ექ. სტოკმანი. ისიც მხარს მიჭერს. ყველანი მზად არიან მხა-
რი დამიჭირონ საჭირო შემთხვევაში. კატრინ... იცი, ვინ ღვას ჩემ
უკან?

ფრუ სტოკმანი. შენ უკან? არა. ვინ უნდა იდგეს შენ უკან?

ექ. სტოკმანი. დარაზმული, მტკიცე უმრავლესობა.

ფრუ სტოკმანი. აი, ვინ ყოფილა! და ესეც კარგია, თომას?

ექ. სტოკმანი. მე მგონი, კარგია! (ხელების ფშვნებით დაღის
ოთახში.) დიახ, ღმერთო ჩემო, რა სასიხარულოა, როცა შენი თანა-
მოქალაქეები ძმურად, სოლიდარულად მხარში ამოგიდგებიან.

პეტრა. და როცა შეგიძლია გააკეთო კარგი, სასარგებლო რამე,
მამიკო!

ექ. სტოკმანი. ისიც შენი მშობლიური ქალაქისათვის!

ფრუ სტოკმანი. ზარის ხმა ისმის...

ექ. სტოკმანი. ალბათ, ის არის. (კაკუნი). მობრძანდით!

ბურგომისტრი (შემოდის წინკარიდან). გამარჯობათ!

ექ. სტოკმანი. კეთილი იყოს შენი მოსვლა, პეტერ!

ფრუ სტოკმანი. გამარჯობათ, მაზლო! როგორ ბრძანდებით?

ბურგომისტრი გმადლობთ, არა მიშავს რა. (ექიმს.) გუშინ
დღის ბოლოს გადმომცეს შენი მოხსენება ჩვენი კურორტის წყალსა-
დენი სისტემის შესახებ.

ექ. სტოკმანი. დიახ. წაიკითხე?

ბურგომისტრი. წავიკითხე.

ექ. სტოკმანი. მერე, რას იტყვი?

ბურგომისტრი (განზე გაიხედავს). კმ...

ფრუ სტოკმანი. წავიდეთ, პეტრა (გაღის პეტრასთან ერთად მარ-
ცხნივ.)

ბურგომისტრი (მცირე პაუზის შემდეგ). ნუთუ აუცილებელი
იყო მთელი ამ გამოკვლევების წარმოება ჩემ ზურგს უკან?

ექ. სტოკმანი. დიახ, ვიდრე ყველა საბუთი ხელთ მექნე-
ბოდა...

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. მერე, ახლა, შენის აზრით, ყველა საბუთი ხელთა გაქვს?

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. დიახ, შენ თვითონ უკვე დარწმუნდი ამაში.

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. და შენ განზრახული გაქვს წარუდგინო ეს აქტი კურორტის დირექციას, როგორც ოფიციალური დოკუმენტი?

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. დიახ, ხომ უნდა ვიღონოთ რამე! და დროც არ ითმენს.

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. შენს მოხსენებაში, ჩვეულებისამებრ, მკვეთრ გამოთქმებს ხმარობ. ამბობ, მაგალითად, რომ ჩვენ ქრონიკულად ვასნეულებთ ჩამოსულ დამსვენებლებს.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. აბა რანაირად უნდა ვთქვა, პეტერ? ერთი წარმოიდგინე — გაფუჭებული წყალი შიგნით და გარეთ! და მერე ისიც საბრალო ავადმყოფ ადამიანებს ეძლევათ, რომლებიც ჩვენთან მოდიან განკურნების იმედით და საამისო ხარჯებს სამმაგად იხდიან.

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. და საქმის ვითარების შენებურ გადმოცემაში იმ დასკვნამდე მიდიხარ, რომ ჩვენ უნდა მოვაწყოთ კანალიზაცია წისქვილის ხეობიდან მომდინარე უწმინდურების მოსაშორებლად, თანაც ხელახლა ჩავაწყოთ მთელი წყალსადენი ქსელი!

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. განა შენ იცი სხვა გამოსავალი? მე პირადად არ ვიცი.

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. მე შევედი დილით ქალაქის ინჟინერთან და... უფრო ხუმრობით... წარუდგინე მას ეს მოსაზრებები, როგორც ისეთი რამ, რაც შეიძლება შეტანილ იქნას ჩვენთან განსახილველად როდისმე, როცა დრო იქნება.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. როდისმე, როცა დრო იქნება!

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. მან, რა თქმა უნდა, მხოლოდ გაიღიმა ჩემს შეთავაზებულ უჩვეულო ახირებაზე. შეიწუხე კი თავი ფიქრისათვის, თუ რა დაჯდება ის ღონისძიება, რომელსაც გვთავაზობ? ჩემს მიერ შეკრებილი ცნობებით, ხარჯები, ალბათ, რამდენიმე ასეულ ათას კრონას მიაღწევს.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. ნუთუ ასე ძვირი დაჯდება?

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. დიახ. მაგრამ ეს როდია ყველაზე საშინელი. აი, რა: სამუშაოებს დასჭირდება არანაკლები ორი წლისა.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. ორი წელით, ამბობ? მთელი ორი წელი?

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. სულ მცირე. ამასობაში კი რა უნდა ვუ-

ყოთ სამკურნალო წყლებს? ხომ არ დავხუროთ? ასედაც მოგვიხდება. ან იქნებ ფიქრობ, რომ ვინმე შემოიხედავს ჩვენთან, თუ გავრცელდა ხმა, რომ წყალი ჯანმრთელობისათვის მავნეა?

ექ. სტოკმანი. ეს ხომ ასეა! იგი მავნეა, პეტერ.

ბურგომისტრი. და ეს ყველაფერი ხდება ახლა, როცა კურორტი აყვავებას იწყებს, მეზობელ ქალაქებსაც აქვთ რაღაც მონაცემები, რომ კურორტებად იქცნენ. როგორ ფიქრობ, განა ისინი ყოველ ღონისძიებას არ მიმართავენ, რომ დაუყოვნებლივ თავისკენ მიიზიდონ სტუმრები? უეჭველია, ჩვენ კი მშრალზე დავრჩებით. სავსებით შესაძლებელია, ამ ძვირფასი წამოწყების გაუქმება მოგვიხდეს. და აი, შენ დააქცევ შენს მშობლიურ ქალაქს.

ექ. სტოკმანი. მე... დავაქცევ!

ბურგომისტრი. თუ ქალაქს ელის რაიმე კარგი მომავალი, ეს მხოლოდ სამკურნალო წყლებთან დაკავშირებით. და შენ, რა თქმა უნდა, ეს ჩემზე ნაკლებად არ გესმის.

ექ. სტოკმანი. მაგრამ, შენი აზრით, როგორ უნდა მოვიქცეთ?

ბურგომისტრი. შენი მოხსენებიდან სულაც არ გამომიტანია ისეთი დასკვნა, თითქოს წყლით მომარაგების პირობები იმდენად საზიანო იყოს, როგორც შენ ამას ხატავ.

ექ. სტოკმანი. მდგომარეობა ბევრად უარესია! ან, ყოველ შემთხვევაში გაუარესდება ზაფხულში, როცა თბილი ამინდები დადგება.

ბურგომისტრი. როგორც გითხარი, მე ვგარაუდობ, რომ შენ საკმაოდ აზვიადებ. გამოცდილმა ექიმმა უნდა იცოდეს შესაბამისი ზომები... უნდა შეეძლოს ზიანის მომტანი მოქმედების არიდება, მისი უვნებელყოფა, თუ ის სრულიად თვალნათლივ გამოჩნდება.

ექ. სტოკმანი. მერე? შემდეგ როგორლა?

ბურგომისტრი. წყალსადენი ქსელის გაყვანილობა არსებული ფაქტია, და მისთვის, ცხადია, ანგარიშის გაწევა გვმართებს. მაგრამ დირექცია, ალბათ, თავის დროზე უარს არ იტყვის განსაჯოს, რა შესწორების შეტანა შეიძლება წყალსადენის მდგომარეობის გაუმჯობესების საქმეში ისე, რომ მატერიალური მსხვერპლი მეტისმეტად დიდი არ იყოს.

ექ. სტოკმანი. და ფიქრობ, რომ ამგვარ ვერაგობაზე დაფთანხმდები?

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. ვერაგობაზე?

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. დიახ, ეს იქნებოდა ვერაგობა... მოტყუება, სიცრუე, პირდაპირ დანაშაული ხალხის, მთელი საზოგადოების წინაშე!

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. მე, როგორც უკვე აღვნიშნე, ვერ შევძელი ისეთი დასკვნის გამოტანა, რომ საქმის ვითარება ჭეშმარიტად ასე მრისხანე იყოს.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. არა, შენ ასეთი დასკვნა გამოიტანე! სხვაგვარად შეუძლებელია! ჩემი მოხსენება ასე გასაოცრად ნათელი და დამაჯერებელია! ეს მე ვიცი, და შენც საუცხოოდ იცი, პეტერ, მხოლოდ არ გინდა აღიარო. აკი მაშინ შენ იდექი შენს ნათქვამზე, რომ სამკურნალო წყალთა შენობა და წყალსატუმბი იქ აგვეგო, სადაც ამჟამად არის. და აი ეს... ეს შენი სამგზის წყეული მარცხი არ გაძლევს უფლებას აღიარო. იქნებ ფიქრობ, რომ შენს გულში არ ვიხედები?

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. თუნდაც ასე იყოს! მე, შესაძლებელია, მეტად ფრთხილი ვიყო საკუთარი რეპუტაციის მიმართ, მაგრამ ეს ისევ ქალაქის ინტერესებისათვის. ზნეობრივ ავტორიტეტს თუ არ დავეყრდნობი, ვერ შევძლებ საქმეები ისე წარვმართო, როგორც მოითხოვენ მოსაზრებები, რომელთაც მიზნად აქვთ საერთო კეთილდღეობა. ამიტომ... და სხვა მიზეზების გამოც ჩემთვის საჭიროა, რომ შენი მოხსენება არ იქნას დირექციაში წარმოდგენილი. საერთო კეთილდღეობა მოითხოვს მის შეჩერებას. შემდგომ მე თვითონ წარვადგენ მას განსახილველად და ჩვენ ყველაფერს გავაკეთებთ, რაც ჩვენს ხელთ არის—უხმაუროდ. ოღონდ არაფერი... არც ერთი სიტყვა ამ ბედუკუღმართ ამბავზე არ უნდა იქნას მიტანილი ხალხის ყურამდე.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. არა, ამას კი ველარაფერი შეუშლის ხელს, ჩემო საყვარელო პეტერ.

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. საჭიროა და უნდა შეუშალო.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. არ მოხერხდება, გეუბნები. ძალიან ბევრმა იცის უკვე.

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. ბევრმა იცის! მაინც ვინ? იქნებ იმ „სახალხო უწყების“ ვაჟბატონებმაც?

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. დიახ, იმათაც. თავისუფლად მოაზროვნე, დამოუკიდებელი პრესა შეეცდება გაიძულოთ, რომ შეასრულოთ თქვენი ვალი.

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. (მცირე პაუზის შემდეგ) შენ მეტისმეტად თავ-
ქარბანი ხარ, თომას. არც გიფიქრია, რა შედეგი შეიძლება მოჰყვეს
ამას პირადად შენთვის?

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. შედეგები? შედეგები პირადად ჩემთვის?

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. შენთვის და შენი ოჯახისათვის, დიახ.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. რა ეშმაკი გინდა თქვა?

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. მე ვვარაუდობ, რომ ყოველთვის და ყველა-
ფერში ვიქცეოდი ისე, როგორც შეეფერება კეთილისმსურველ, დას-
მარებისათვის მზად მყოფ ძმას.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. დიახ, ეს ასეა, და მადლობელი ვარ ამისათვის.

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. საქმე ამაში არ არის. მე ნაწილობრივ მაი-
ძულებდნენ... საკუთარი ინტერესები. ყოველთვის მქონდა იმედი,
რომ მოვახერხებდი როგორმე ლაგამი ამომედო შენთვის, თუ ხელს
შეგიწყობდი ეკონომიური პირობების გაუმჯობესებაში.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. რაში? მაშ შენ მხოლოდ პირადი ინტერესები-
სათვის...

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. ნაწილობრივ-მეთქი. ოფიციალური პირის-
თვის უხერხულია, თუ ისეთი ახლო ნათესავი ჰყავს, რომელიც ყოველ
ნაბიჯზე თავს ირცხვენს.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. და, შენი აზრით, მე ამას ვაკეთებ?

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. სამწუხაროდ, აკეთებ ისე, რომ თვითონვე
ვერა გრძნობ. შენ თავიდანვე მოუსვენარი, გამომწვევი, მეამბოხე ხა-
სიათი გაქვს, და მერე ეს საბედისწერო მიდრეკილება: მიმართო
ხალხს პრესის საშუალებით, ყოველი ხელსაყრელი თუ არახელსაყ-
რელი შემთხვევის გამო. გაგიელვებს თავში რაიმე ისეთი — და მა-
შინვე წერას შეუდგები! მზად არის სტატია ან მთელი ბროშურა.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. განა ყოველი მოქალაქის ვალი არ არის, თავი-
სი ახალი აზრი ხალხს გაუზიაროს?

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. აბა, ხალხს სულაც არ ესაჭიროება ახალი
აზრები. ხალხისათვის უფრო გამოსადეგია ძველი, კარგი, საყოველ-
თაოდ აღიარებული აზრები, რომლებიც უკვე აქვს.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. შენ ამას პირდაპირ ამბობ?

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. როდისმე ხომ უნდა გითხრა პირდაპირ ყვე-
ლაფერი! აქამდე სულ თავს ვარიდებდი ამას. რადგანაც ვიცოდი შე-
ნი სიფიცხის ამბავი. მაგრამ დროა გითხრა სიმართლე, თომას. შენ

არც კი წარმოგიდგენია, რა ზიანს აყენებ თავს შენი მოუფიქრებელი საქციელით. შენ უჩივი ხელისუფალთ, თვითონ მთავრობას... შეფოთავ და დრტივინავ... ამტკიცებ, რომ ყოველთვის გზას გიხშობდნენ, გჩაგრავენ, გდევნიდნენ, თუმცა სხვას რაღას უნდა ველოდეთ... ისეთი ჭიუტი კაცისაგან, როგორც შენა ხარ!

ეჭ. სტოკმანი. კიდევ რას იტყვი? ახლა ჭიუტიც აღმოვჩნდი?

ბურგომისტრი. დიახ, თომას, ძალიან ჭიუტი კაცი ხარ, და შენთან საქმის დაჭერა ძნელია. ეს ჩემს თავზე ვიცი, შენ აგდებით ეკიდები ყოველგვარ მოსაზრებას. მგონი, დაგავიწყდა კიდევ, რომ კურორტზე შენს ადგილს მე უნდა მიმადლოდე...

ეჭ. სტოკმანი. ეს ადგილი კანონით მე მეკუთვნის! მე და სხვას არავის! მე პირველმა მოვისაზრე, რომ ჩვენი პატარა ქალაქი შეიძლება აყვავებულ კურორტად იქცეს, და არავის ჩემს გარდა არ ესმოდა ეს. მე ერთი ვიცავდი ამას წლების მანძილზე. მე ვწერდი, ვწერდი...

ბურგომისტრი. უდავოდ. მაგრამ მაშინ დრო ჯერ კიდევ ხელს არ გვიწყობდა. აბა, საიდან შეგეძლო ამის განსჯა იმ შენს დათვის ბუნაგში? მაგრამ როგორც კი ხელსაყრელი წუთი დადგა, მე სხვებთან ერთად... საქმეს ხელი მოვკიდე და...

ეჭ. სტოკმანი. დიახ, და დაამახინჯეთ მთელი ჩემი მშვენიერი გეგმა. ახლა უკვე ჩანს, რა ჭკუის კოლოფებმაც მოჰკიდეს საქმეს ხელი.

ბურგომისტრი. ჩემი თვალსაზრისით, შენ ისევ ეძებ მიზეზს, რომელსაც უნდა ჩაეჭიდო, რათა გასაქანი მისცე შენს მემამბოხე სულისკვეთებას. გინდა გააღიზიანო შენზე მაღლა მყოფი — ეს შენი ძველი ჩვევაა. არ ცნობ შენს ზემოთ არავის ავტორიტეტს. ალმაცერად უყურებ ყველას, ვისაც მაღალი ოფიციალური მდგომარეობა უჭირავს, მასში პირად მტერს ხედავ... და მივარდები ხოლმე, ისე რომ დროს არ არჩევ. მაგრამ ახლა შენს ყურადღებას იმაზე შევაჩერებ, რომ აქ სასწორზეა დადებული მთელი ქალაქის ინტერესები, და მაშასადამე ჩემიც. ამიტომ გეუბნები, თომას, რომ უღმობელი ვიქნები ჩემს მოთხოვნაში, რაც მინდა წამოგიყენო.

ეჭ. სტოკმანი. რა მოთხოვნა?

ბურგომისტრი. რადგანაც ენა ვერ შეიკავე და უკვე გქონდა ამაზე ლაპარაკი გარეშე პირებთან, — თუმცა გმართებდა ამ საქმეს

მოჰკიდებოდი, როგორც ადმინისტრაციულ საიდუმლოებას — ამდენად ახლა, ცხადია, საქმის წაყრუება აღარ გამოდგება. გაიხსნება ფართო მოედანი ყოველნაირი მითქმა-მოთქმისთვის, და ბოროტი ადამიანები არ დააყოვნებენ მის გაღვივებას. ზემოთქმულის გამო აუცილებელია, ასეთი ხმები ძირშივე აღკვეთო შენი საჯარო განცხადებით.

ეჭ. სტოკმანი. მე? როგორ? არ მესმის შენი.

ბურგომისტრი. მოსალოდნელია, ახალი გამოკვლევების შედეგად მიხვიდე იმ დასკვნამდე, რომ საქმის ვითარება არც ისე საშიშია და სერიოზული, როგორც თავდაპირველად გეგონა.

ეჭ. სტოკმანი. აჰა, აი, თურმე, რას ელოდები!

ბურგომისტრი. შემდეგ ვფიქრობ შენ ენდობი დირექციას და საჯაროდ გამოსთქვამ ამას. ენდობი მის კეთილსინდისიერებასა და საფუძვლიანობას, რითაც ის საჭიროდ მიიჩნევს ზომების მიღებას შესაძლებელი არასრულყოფილობის ასაცილებლად.

ეჭ. სტოკმანი. ვერასოდეს ვერ მოახერხებთ საქმის გამოსწორებას, თუ მხოლოდ თაღლითობასა და ძონძების დაკერებას აპირებთ. გეუბნები, პეტერ, ეს ჩემი გულწრფელი და უღრმესი რწმენაა...

ბურგომისტრი. როგორც მოსამსახურეს, შენ არ უნდა მქონდეს განსაკუთრებული მოსაზრებები და რწმენები.

ეჭ. სტოკმანი. (განცვიფრებული). არ უნდა მქონდეს?

ბურგომისტრი. როგორც მოსამსახურეს-მეთქი. როგორც კერძო პირს — ბატონი ბრძანდებით, ეს სხვა საქმეა. მაგრამ როგორც დაქვემდებარებულ პირს, რომელიც კურორტის დირექციის სამსახურში ირიცხება, შენ არ შეგფერის გამოსვლა მოსაზრებებით, რომლებიც არ ეთანხმება შენი უფროსების მოსაზრებებს.

ეჭ. სტოკმანი. ეს კი მეტისმეტია! მე, ეჭიმს, მეცნიერ მოღვაწეს, არ შემფერის მოსაზრებები მქონდეს!

ბურგომისტრი. მოცემული შემთხვევა არ შეიძლება განვიხილოთ, როგორც წმინდა მეცნიერული. ეს შემთხვევა რთულია, შეიცავს ტექნიკურ და ეკონომიურ მხარესაც.

ეჭ. სტოკმანი. აჰ, შეიცავდეს ყველაფერს, რაც ეშმაკს ენებოს! მე მსურს თავისუფლად ვილაპარაკო ყოველნაირ შემთხვევაზე, რაც ქვეყნად ხდება!

ბურგომისტრი. ნება გეძლევა. ოღონდ კურორტის საქმეებზე
კი არა... ამას ჩვენ ვკრძალავთ.

ექ. სტოკმანი. (ყვირის). თქვენ კრძალავთ! თქვენ! ასეთები!..

ბურგომისტრი. მე შენ გიკრძალავ ამას... მე — შენი მთავარი
უფროსი. და რაკი მე ამას გიკრძალავ, ისლა გრჩება, რომ დამემორჩი-
ლო.

ექ. სტოკმანი (თავს ძალას ატანს). პეტერ... შენ რომ ჩემი ძმა არ
იყო...

პეტრა (კარს სწრაფად აღებს). მამიკო, შენ ამას არ მოითმენ.

ფრუსტოკმანი (მოსდევს). პეტრა, პეტრა!

ბურგომისტრი. აჰა, ყურსაც გვიგდებდნენ.

ფრუსსტოკმანი. აქ ყველაფერი ისმის. ჩვენ არ შეგვეძლო...

პეტრა. დიახ, მე ვიდექი და ყურს გიგდებდით.

ბურგომისტრი. არსებითად მე მოხარული ვარ...

ექ. სტოკმანი (მიიწევს მისკენ). შენ მელაპარაკებოდი აკრძალ-
ვაზე მოითხოვდი მორჩილებას!

ბურგომისტრი. შენ მაიძულე ასეთი ტონით მელაპარაკა.

ექ. სტოკმანი. და ახლა გინდა, რომ მე საჯაროდ უარყუო ჩემი-
ვე თავი?

ბურგომისტრი. ჩვენ გადაუდებელ საჭიროებად მიგვაჩნია შე-
ნი საჯარო განცხადებით გამოსვლა იმ აზრით, როგორც მე შენგან მო-
ვითხოვე.

ექ. სტოკმანი. და თუ მე არ დაგემორჩილებით?

ბურგომისტრი. მაშინ ჩვენც თვითონ გამოვაქვეყნებთ ასეთ
ახსნა-განმარტებას ხალხის დასამშვიდებლად.

ექ. სტოკმანი. კეთილი მე კი მას უარყუოფ. დავიცავ ჩემს
აზრს. და დავამტკიცებ, რომ მართალი მე ვარ და არა თქვენ. მაშინ
რაღას იზამთ?

ბურგომისტრი. მაშინ... არ დავიხვევდი თვითონ შენი მოხსნის
საკითხზეც.

ექ. სტოკმანი. რაო?..

პეტრა. მამის მოხსნა!

ფრუსტოკმანი. მოხსნა!

ბურგომისტრი. მოგხსნიან კურორტის ექიმის თანამდებო-
ბიდან. შენს საქციელში მოგნახავ საკმაო საბაბს, რომ დაუყოვნებლივ

წარვადგინო მოთხოვნები შენი გადაწყვეტის შესახებ, კურორტის ყოველგვარი საქმეებისაგან შენი ჩამოცილების შესახებ.

ეჭ. სტოკმანი. თქვენ გასწევთ ამ რისკს?

ბურგომისტრი. შენ თვითონ წამოიწყე სარისკო თამაში.

პეტრა. ბიძაჩემო, სწორედ აღმაშფოთებელია ასე მოპყრობა ისეთ ადამიანებთან, როგორც მამაა!

ფრუსტოკმანი. შენ გაჩუქდი, პეტრა!

ბურგომისტრი (უყურებს პეტრას). აჰა, უკვე თქვენც მომარაგებულხართ განსაკუთრებული მოსაზრებებით? (მიუბრუნდა ფრუსტოკმანს). რძალო, როგორც ვატყობ, ამ ოჯახში ყველაზე უფრო გონიერი თქვენ ხართ. გამოიყენეთ მთელი თქვენი ზეგავლენა თქვენს ქმარზე, ჩააგონეთ, რა შედეგებს გამოიწვევს ეს მისთვის და მისი ოჯახისათვის...

ეჭ. სტოკმანი. ჩემი ოჯახი მხოლოდ მე მეხება!

ბურგომისტრი. მისი ოჯახისათვის-მეთქი, ვამბობ, და მთელი ქალაქისათვის, რომელშიაც ის ცხოვრობს.

ეჭ. სტოკმანი. მე კი ნამდვილად მსურს ქალაქისათვის სიკეთე! მინდა ვამხილო მისი ნაკლოვანებანი, რომლებიც ადრე თუ გვიან სააშკარაოზე გამოვლენ. არა, ნუ გეშინიათ, ნახავენ, რომ მე მიყვარს ჩემი მშობლიური ქალაქი.

ბურგომისტრი. შენ? როცა შენი ბრმა ჭიუტობით ცდილობ წაართვა ქალაქს თავისი კეთილდღეობის უმნიშვნელოვანესი წყარო.

ეჭ. სტოკმანი. ეს წყარო მოწამლულიაო, ადამიანო, გეუბნებიან! შენ სრულ ჭკუაზე ხარ? ჩვენ აქ ვვაჭრობთ ყოველგვარი სიბინძურითა და სიღამპლით! მთელი ჩვენი საზოგადოებრივი კეთილდღეობა დაფუძნებულია სიცრუეზე!

ბურგომისტრი. ფანტაზიებია... ან კიდევ უარესი. ის, ვინც ასეთ შეურაცხყოფელ ინსინუაციას ანთხევს თავისი მშობლიური ქალაქის მიმართ, საზოგადოების მტერია.

ეჭ. სტოკმანი (მივარდება ძმას). შენ ბედავ!..

ფრუსტოკმანი (შუაში ჩადგება). თომას!

პეტრა (მამას ხელს სტაცებს). ოღონდ ნუ ცხარობ, მამიკო!

ბურგომისტრი. მე არა მსურს აღვირახსნილ ქცევებს ვემს-

ჩვერპლო. ახლა შენ გაფრთხილებული ხარ. დაუფიქრდი შენს მოვალეობას შენი თავისა და შენიანების მიმართ. მშვიდობით. (გადის).

ეჭ. სტოკმანი. (ბოლთას სცემს ოთახში). ასეთი მოპყრობის მოთმენა! საკუთარ სახლში, კატრინე! რას იტყვი ამაზე?

ფრუ სტოკმანი. ჰო, რა თქმა უნდა, პირდაპირ სირცხვილი და თავის მოჭრაა, თომას...

პეტრა. ნეტავ, ვიცოდე, რით დავამშვიდო ბიძაჩემი!

ეჭ. სტოკმანი. მე თვითონ ვარ დამნაშავე. აღრე უნდა შემეტია მათთვის... კბილები უნდა მეჩვენებინა. უნდა შემეღრინა! და დამატებით საზოგადოების მტერი მიწოდა! ამას მე, კეთილშობილურ, პატიოსან სიტყვას ვდებ, ასე არ დავტოვებ!

ფრუ სტოკმანი. მაგრამ, ძვირფასო თომას, შენი ძმის მხარეზე, რაც არ უნდა იყოს, ძალაა...

ეჭ. სტოკმანი. ჩემს მხარეზე კი სიმართლეა.

ფრუ სტოკმანი. აჰ, კი, სიმართლე... რას გააკეთებ სიმართლით, როცა ძალა არა გაქვს?

პეტრა. ახ, დედა! როგორ შეიძლება ასე ლაპარაკი?

ეჭ. სტოკმანი. მაშ რას გავაკეთებთ სიმართლით, როცა ჩვენ თავისუფალ საზოგადოებაში ვცხოვრობთ? ახირებული ქალი ხარ, კატრინე. და ამას გარდა, განა მე ავანგარდში არა მაქვს გაბედული და დამოუკიდებელი პრესა, არიერგარდში კი დარაზმული, მტკიცე უმრავლესობა? ეს საკმაოდ დიდი ძალაა, თუ არ ვცდები!

ფრუ სტოკმანი. მაგრამ, შემიბრალე, თომას, ხომ არ ფიქრობ...

ეჭ. სტოკმანი. რას ხომ არ ვფიქრობ?

ფრუ სტოკმანი. ძმასთან შეტაკებას-მეთქი, მინდოდა მეთქვა.

ეჭ. სტოკმანი. მაშ, რა ეშმაკი გინდოდა? ხომ არ შევწყვიტო იმისი დაცვა, რაც სიმართლედ და ჭეშმარიტებად მიმაჩნია?

პეტრა. მეც ამასვე ვიტყვი.

ფრუ სტოკმანი. ახ, ვერაფერს ვერ მიაღწევ. რაკი ბურგომისტრმა არ ისურვა, არც სხვები ისურვებენ.

ეჭ. სტოკმანი. ჰო — ჰო, კატრინე! ოღონდ მადროვე, შენ ნახავ, რომ ჩემსას მივაღწევ.

ფრუ სტოკმანი. მოხსნას მიაღწევ — ეს მართალია.

ეჭ. სტოკმანი. ამით მაინც მოვიხდი ჩემს ვალს ხალხის წინაშე...

საზოგადოების წინაშე. მე, საზოგადოების მტრად გამოცხადებული კაცი!

ფ რ უ ს ტ ო კ მ ა ნ ი. შენი ოჯახის წინაშე, თომას? შენი შინაურების წინაშე? გგონია, ამით მოიხდი ვალს მათ წინაშე, ვისთვისაც უნდა იზრუნო?

პ ე ტ რ ა. ახ, ნუ ფიქრობ მუდამ და პირველ რიგში ჩვენზე, დედა!

ფ რ უ ს ტ ო კ მ ა ნ ი. შენთვის ადვილია დაპარაკი. თუ რამე მოხდა, თვითონვე მოუვლი თავს. გაიხსენე ბავშვები, თომას. იფიქრე ცოტა შენს თავზედაც... და ჩემზედაც...

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. შენ პირდაპირ ჭკუიდან შეიშალე, კატრინე! თუნდაც უბადრუკ მშიშარასავით კისერი მოვიდრიკო პეტერისა და მისი წყეული ბრბოს წინაშე, მექნება მერე ჩემს სიცოცხლეში თუნდაც ერთი ბედნიერი წუთი?

ფ რ უ ს ტ ო კ მ ა ნ ი. ეგ არ ვიცი, მაგრამ ღმერთმა დაგვიფაროს ისეთი ბედნიერებისაგან, როგორც მოგველის ყველას, თუ პირისპირ შეტევას განაგრძობ. ხელახლა დავრჩებით ულუკმაპუროდ, ნამდვილი შემოსავლის წყარო დაგვეშრიტება. მე ვფიქრობ, საკმაოდ ვითმინეთ წარსულში. გაიხსენე ეს, თომას. დაფიქრდი, რით გვემუქრება ყოველივე ეს.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი (ძლივს იკავებს მღელვარებას და კუმშავს მუშტებს). და ამ კანცელარიის ყურმოჭრილ მონებს შეუძლიათ ასეთ მდგომარეობაში დე მიიყვანონ თავისუფალი, კეთილშობილი ადამიანი, განა ეს საშინელება არ არის, კატრინე?

ფ რ უ ს ტ ო კ მ ა ნ ი. დიახ, ეს პირდაპირ ცოდვაა, შენს მიმართ ასე მოპყრობა. რაც მართალია, მართალია. მაგრამ, ღმერთო ჩემო, განა ცოტაა ქვეყნად უსამართლობა, რასაც ძალაუნებურად უნდა შევეურიგდეთ ხოლმე? აი, ბავშვები, თომას, შეხედე! რა მოუვათ ამათ? არა, არა, შეუძლებელია, რომ შენ გეყოს ნებისყოფა...

შემოდინ ეილიფი და მორტენი, სახელმძღვანელოებითა და რვეულებით ხელში.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. ბავშვები!.. (უცებ გონს მოდის, მტკიცედ და გადამწყვეტი ხმით.) თუნდაც მთელი ქვეყანა დაიქცეს, ქედს არ მოვიხრი (მიდის თავის ოთახში.)

ფ რ უ ს ტ ო კ მ ა ნ ი (მიჰყვება). თომას... რა გინდა?..

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი (ყარბში). მე მინდა მოვიპოვო უფლება, რომ გა-

ბედულად შევხედო თვალებში ჩემს პატარებს, როცა ისინი გაიზრდებოდნენ და პატიოსანი, თავისუფალი ადამიანები გახდებოდნენ. (მიდის თავის ოთახში).

ფ რ უ ს ტ ო კ მ ა ნ ი. (ცრემლის ღვრით). ღმერთო, გვიხსენი, შეგვეწიფე და შეგვიწყალებ!

პ ე ტ რ ა. ყოჩად, მამიკო! არ ნებდება!

(ბავშვები დაფანტულად უყურებენ ყველას. პეტრა ანიშნებს, ჩუმად იყავითო.)

მ ე ს ა მ ე მ ო კ მ ე ლ ე ბ ა

„სახალხო უწყების“ რედაქციის კანტორა. მარცხნივ სიღრმეში შესასვლელი კარია, მარჯვნივ, იმავე უკანა კედელში — მეორე შუშაბანდიანი კარი, რომელშიაც ჩანს სტამბა. მარჯვენა კედელზეც კარია. შუა ოთახში დგას ქალღმერთებით გაზეთებითა და წიგნებით სავსე დიდი მაგიდა, მის ახლო რამდენიმე სავარძელია. წინ, მარცხნივ, მის გვერდით — პატარა საწერი მაგიდა და მაღალი ტაბურეტი. კედლების გასწვრივ სკამებია. ოთახს აქვს დაღვრემილი, მოქუფრული სახე. მორთულობა ძველი ყაიდისაა, სავარძლები ჭუჭყიანი და შემოფლეთილი. სტამბაში მოჩანს მუშაობით გართული რამდენიმე ასოთამწყობი. მოშორებით დგას ხელის პრესი.

რედაქტორი პოვსტადი ზის საწერ მაგიდასთან და წერს. ცოტა ხნის შემდეგ მარჯვნიდან შემოდის ბილინგი, ხელში ექიმ სტოკმანის ხელნაწერი უჭირავს.

ბილინგი. ჰო, უნდა ვთქვა!

პოვსტადი (განაგრძობს წერას). თქვენ წაიკითხეთ?

ბილინგი. (დადებს ხელნაწერს მაგიდაზე). ჰმ! დიახ, წავიკითხე.

პოვსტადი. მერე, მარჯვედ პარსავს ექიმი?

ბილინგი. პარსავსო? ოჰ, ღმერთმა დამლახვროს, ისე კაფავს, რომ ფეხზე არავის აჩერებს! ყოველი სიტყვა ნაჯახის დანაკრავია!

პოვსტადი. ჰო, ამ ბატონებს ერთი დაკვრით ვერ წააქცევ. სხვა ყალბისანი არიან.

ბილინგი. ეს ასეა. მაშინ ჩვენ მოვუხშირებთ, დარტყმას დარტყმაზე ვაგემებთ, ვიდრე არ წავაქცევთ ამ ძლიერთა ამა ქვეყნისათა. გამოგიტყდებით, როცა ამ სტატიას ვკითხულობდი, მე რევოლუცია მელანდებოდა.

პოვსტადი (შემობრუნდება). ჩუმაღ! ასლაქსენმა არ გაიგონოს.

ბილინგი (ხმის დაწევით). ასლაქსენი სველი ქათამია, მხდალია. განა ეს მამაკაცია? მაგრამ ამჯერად თქვენი იმედი მაქვს, თქვენსას გაიტანთ. ხომ გაიტანთ ექიმის სტატიას?

ჰოვსტადი. თუკი ბურგომისტრი მშვიდობიანად არ დაგვნებდება...

ბილინგი. ღმერთმა დამლახვროს, აი, საწყენი ეს იქნებოდა.

ჰოვსტადი. არა, რაც არ უნდა მოხდეს, ჩვენ ამ საქმიდან სარგებლობას გამოვიტანთ. თუ ბურგომისტრი ექიმის წინადადებაზე არ დათანხმდება — ყველა წვრილი მოქალაქე მას ზურგზე დააჯდება... მთელი ოჯახის უფროსთა კავშირი და სხვა და სხვა. ხოლო თუ დანებდება, მაშინ მას ჩამოსცილდება კურორტის მსხვილი აქციონერების მთელი ჯგუფი, რაც დღემდე მისი ყველაზე საიმედო დასაყრდენი იყო.

ბილინგი. დიახ, დიახ. მათ ხომ მოუწევთ ფულის ამოყაჭვა. ვინ იცის, რამდენი ფული გახდება საჭირო!

ჰოვსტადი. ჰო, ამას რომ დაუფიქრდე, პირგვარს გამოისახავ. და როცა მოჯადოებულნი წრე, გაირღვევა, ხახავთ, ჩვენ ყოველდღიურად ჩავძახებთ ხალხს, რომ ბურგომისტრი უძლურია ამა და ამ საქმეში, და ქალაქის მთელი საპასუხისმგებლო თანამდებობანი, საზოგადოებრივი საქმეების მთელი მმართველობა უნდა გადავიდეს თავისუფლად მოაზროვნე ადამიანთა ხელში.

ბილინგი. ღმერთმა დამლახვროს, რაც მართალია, მართალია! მე ვხედავ, რომ ჩვენ რევოლუციის წინაშე ვდგავართ.

კაცური შემოსასვლელ კარში, მარცხნივ, სიღრმეში.

ჰოვსტადი. ჩუმად! (ხმამალა.) მობრძანდით.

შემოდის ექიმი სტოკმანი.

ჰოვსტადი (შეეგება). ა. ეს ექიმია? რას იტყვით?

ექ. სტოკმანი. დაბეჭდეთ, ბატონო ჰოვსტად!

ჰოვსტადი. მაშ, მაინც ამით დამთავრდა?

ბილინგი. ვაშა!

ექ. სტოკმანი. დაბეჭდეთ-მეთქი. რა თქმა უნდა, ამით დამთავრდა. თვითონვე ისურვეს ასე. ახლა ქალაქში ომი გაჩაღდება, ბატონო ბილინგი.

ბილინგი. ისიც სამკვდრო-სასიცოცხლო, ბატონო ექიმო!

ექ. სტოკმანი. ჩემი მოხსენება მხოლოდ დასაწყისია. თავში მაქვს კიდევ ხუთი სტატია. სადა გყავთ ასლაქსენი?

ბილინგი. (ყვირის სტამბისაკენ). ასლაქსენ, შემობრძანდით ერთი წუთით!

ჰოვსტადი. კიდევ ოთხი-ხუთი სტატიაო, ამბობთ? ამავე საქმეზე?

ეჭ. სტოკმანი. აჰ, არა, რა საჭიროა, ჩემო ძვირფასო! სრულიად სხვა საგნებზე. მაგრამ გამოსავალ პუნქტებად დარჩებიან წყალსადენი და კლოაკა. ერთი იწვევს მეორეს, გაიგეთ? აი, ძველი შენობის ნგრევას რომ იწყებ, სწორედ ისე.

ბილინგი. აი, ღმერთმა დამლახვროს, სიმართლეს ამბობთ. არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება შეჩერება, ვიდრე ძირს არ დაამხობ მთელ გროვას.

ასლაქსენი (სტამბიდან შემოდის). ძირსო? კურორტის ძირს დამხობას ხომ არ აპირებთ ექიმი?

ჰოვსტადი. არც ფიქრობს. დამშვიდდით!

ეჭ. სტოკმანი. არა, საქმე სულ სხვა რამეს ეხება: აბა, რას იტყვით ჩემს სტატიაზე, ბატონო ჰოვსტად?

ჰოვსტადი. ჩემის აზრით, ოსტატურადაა დაწერილი.

ეჭ. სტოკმანი. მართლა განა?.. აბა, ძლიერ მოხარული ვარ, ძლიერ მოხარული.

ჰოვსტადი. ყველაფერი ისე უბრალოდ, ნათლად, ჭკუის სასწავლებლადაა... არც არის აუცილებელი, სპეციალისტი იყო, ისედაც გასაგებია, როგორაა საქმე. გავბედავ და ვიტყვი, ყველა განათლებული კაცი თქვენს მხარეზე იქნება.

ასლაქსენი. და იმედი მაქვს, ყველა გონიერიც, არა?

ბილინგი. გონიერიც და უგუნურებიც! მე ვფიქრობ, რომ მთელი ქალაქი.

ასლაქსენი. ჰო, მაშ აბა, მართლაც, შეიძლება დაიბეჭდოს.

ეჭ. სტოკმანი. ასე ვფიქრობ!

ჰოვსტადი. ხვალ დილითვე ვაქვეყნებთ.

ეჭ. სტოკმანი. დიახ, ღმერთმანი, არ შეიძლება არც ერთი დღის დაკარგვა. გამიგონეთ, ბატონო ასლაქსენ, აი, რა მინდა გთხოვოთ: შეუდექით ხელნაწერის გარჩევას.

ასლაქსენი. შევუდგები, შევუდგები.

ეჭ. სტოკმანი. გაუფრთხილდით თვალის ჩინივით. და არც ერთი ბეჭდვითი შეცდომა არ უნდა იყოს. მისი ყოველი სიტყვა მნიშვნელოვანია. მე ისევ შემოვირბენ. იქნებ მოვასწრო კორექტურის გადათვალი-

ერება... დიახ, პირდაპირ არ შემიძლია გამოვხატო, როგორ მწყურია გაზეთში ჩემი მოხსენების ნახვა... როგორ გაფრინდება ხალხში...

ბ ი ლ ი ნ გ ი. გაფრინდება, როგორც მეხი!

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. ყველა კეთილი ნების თანამოქალაქის სამჯავროზე. ო, თქვენ ვერც კი წარმოიდგენთ, რა გადავიტანე დღეს. რანაირად არ მემუქრებოდნენ! უნდოდათ ჩამოერთვათ ჩემთვის ყველაზე უფრო განუსხვისებელი, დღესავით ნათელი, ადამიანური უფლებები...

ბ ი ლ ი ნ გ ი. რა? თქვენი ადამიანური უფლებები!

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. უნდოდათ ჩემი დამცირება, არამზადად გამოყვანა, მოითხოვდნენ, რომ ჩემი პირადი სარგებლობა დამეყენებინა ყველაზე უფრო სისხლხორცეულ, უწმინდეს მოსაზრებებზე მალლა...

ბ ი ლ ი ნ გ ი. ღმერთმა დამლახვროს! ეს უკვე მეტისმეტია.

პ ო ვ ს ტ ა დ ი. მაშ, ამ ბატონებისაგან ყველაფერია მოსალოდნელი.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. არა, ჩემთან ვერაფერს გახდებიან. ნახვენ თეთრზე შავად დაწერილს. ახლა მე ლუხას ჩავუშვებ „სახალხო უწყებაში“ და ყოველ ცისმარე დღეს თავს დავატებ სტატიების ნაღმების ღვარს...

ა ს ლ ა ქ ს ე ნ ი. ერთი მეც მომისმინეთ...

ბ ი ლ ი ნ გ ი. ვაშა! თუ ომია, ომი იყოს!

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. მე მათ მოვდრეკ ვავსრეს, დავამსხვრევ მათ ციხე-სიმაგრეებს ყველა კეთილი ნების ადამიანთა თვალში! აი, რას გავაკეთებ!

ა ს ლ ა ქ ს ე ნ ი. ოლონდ, გეთაყვა. დაიცავით ზომიერება, ბატონო ექიმო. ესროლეთ, ოლონდ ზომიერად.

ბ ი ლ ი ნ გ ი. არა, არა! დინამიტი არ დაინანოთ!

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. აუცილებლად! (განაგრძობს.) ახლა საქმე მართო წყალსადენსა და კლოაკას როდი ეხება. არა, უნდა გავწმინდოთ, დეზინფექციაში გავატაროთ მთელი ჩვენი საზოგადოებრივი ცხოვრება.

ბ ი ლ ი ნ გ ი. აი, თუ გნებავთ სიტყვა, რაც ყველაფერს წყვეტს.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. ძირს მთელი ეს თხუპნია ბერიკაცები თავიანთი დაკრებული სამოსით, გესმით? ძირს ყველგან! დღეს თვალწინ ისეთი ფართო ჰორიზონტები გადამეშალა... მე ჯერ კიდევ ნათლად არ ვხედავ ყველაფერს, მაგრამ შევძლებ გარკვევას. ჩვენ ახალგაზრდა, ჯანსაღი მედროშეები გვინდა, ჩემო მეგობრებო. ახალი წინამძღოლები ყველა მოწინავე პოსტებზე.

ბ ი ლ ი ნ გ ი. უსმინეთ, უსმინეთ!

ეჭ. სტოკმანი. ოღონდ თანხმობით ვიმოქმედოთ და ყველაფერი ჩინებულად წავა! მთელი გადატრიალება ისე მოფიქრებულად უნდა მოვაწყოთ, როგორც ხომალდს უშვებენ წყალში. თქვენ არა გჯერათ?

ჰოვსტადი. მე ჩემდათავად მჯერა, რომ ახლა გვაქვს ყველა შანსი საზოგადოებრივი მართვის სადავეები ღირსეულთა ხელში გადავიტანოთ.

ასლაქსენი. უკეთუ ჩვენ დავიცავთ ზომიერებას, სულაც არ ვფიქრობ, რომ ეს საშიში იქნება.

ეჭ. სტოკმანი. რა ფიქრი უნდა — საშიშია თუ არაა საშიში! იმას, რასაც მე ვაკეთებ, ვაკეთებ სიმართლისა და წმინდა სინდისის სახელით.

ჰოვსტადი. თქვენ ღირსი ხართ ყოველგვარი მხარდაჭერისა, ბატონო ექიმო.

ასლაქსენი. ოჰ, ეს უეჭველია, ექიმი ქალაქის ჭეშმარიტი მეგობარია; საზოგადოების ჭეშმარიტი მეგობარი.

ბილინგი. ღმერთმა დამლახვროს, ექიმი სტოკმანი ხალხის მეგობარია, ასლაქსენ!

ასლაქსენი. მე ვფიქრობ, ოჯახის უფროსთა კავშირი მალე დაიტაცებს ამ სტატიას.

ეჭ. სტოკმანი (აღელვებული ხელს ართმევს ყველას). გმადლობთ, გმადლობთ, ჩემო ძვირფასო, ჩემო ერთგულო მეგობრებო... ჩემთვის სასიხარულოა ამ სიტყვის გაგონება... ჩემმა ძმამ სულ სხვა სახელი მიწოდა. არა უშავს, პატიოსან სიტყვას გაძღვეთ, ორმაგად კუზლავ და ისე დავუბრუნებ უკან. ახლა კი უნდა წავიდე და ვინახულო ერთი საბრალო ავადმყოფი... მე ისევ შემოვივლი, როგორც გითხარით. მაშ, გეთაყვათ, კარგად შეაჯერეთ ხელნაწერთან, ბატონო ასლაქსენ... და, ღვთის გულისათვის, არ გამოტოვოთ არც ერთი ძახილის ნიშანი! უმჯობესი იქნება, თუ ორ ზედმეტსაც მიუმატებთ! ასე, ასე. მშვიდობით, ჯერჯერობით. ნახვამდის! ნახვამდის!

ორივე მხარე ერთიმეორეს ემშვიდობება, ვიდრე ექიმს კარებთან მიაცილებენ.

ჰოვსტადი (ბრუნდება). მას შეუძლია ფასდაუდებელი სამსახური გაგვიწიოს.

ასლაქსენი. დიახ, ვიდრე ის დაკმაყოფილდება ამ კურორტის ამბით და თუ უფრო შორს წავა, არ გირჩევთ მის მიყოლას!

ჰოვსტადი. ჰმ... ყველაფერი დამოკიდებულია იმაზე...

ბილინგი. ღმერთმანი, თქვენ სულ სიმხდალეს იჩენთ, ასლაქსენ!

ასლაქსენი. სიმხდალეს ვიჩენ? დიახ, როცა საქმე მივა ქალაქის მესვეურებთან, სიმხდალეს ვიჩენ, ბატონო ბილინგი. გეუბნებით, ტყუილად არ გამივლია გამოცდილების სკოლა, მაგრამ გამიშვით დიდ პოლიტიკურ სარბიელზე და მაშინ ნახავთ, რა სიმხდალესაც გამოვიჩენ, თუნდაც თვითონ მთავრობის წინაშე.

ბილინგი. რა თქმა უნდა, თქვენ მხდალი როდი ხართ. მაგრამ საქმეც ის არის, რომ თქვენსაც კაცი ვერაფერს გაიგებს. თვითონვე თქვენს თავს ეწინააღმდეგებით.

ასლაქსენი. მე ნამუსიანი კაცი ვარ, ეს არის და ეს. თუ თავს ესხმის მთავრობას. საზოგადოებას ამით არაფერი დაუშავდება და იმ ბატონებსაც არაფერი უჭირთ, მოგეხსენებათ, იმედიანად სხედან! ადგილობრივი ხელისუფალნი კი შეიძლება დაამხო, მაგრამ მაშინ, ოჯახის უფროსთა და სხვა მოქალაქეების სამწუხაროდ და საზიანოდ, საზოგადოების მართვის სადავესთან გამოუცდელი, უვიცი ადამიანები აღმოჩნდნენ.

ჰოვსტადი. ხოლო მოქალაქეთა აღზრდა, ადგილობრივ თვითმმართველობაში მონაწილეობის სულისკვეთებით — ამაზე არ ფიქრობთ?

ასლაქსენი. თუ ადამიანს ხელში უჭირავს თავისი საქმე, სადღა დარჩება დრო, რომ ყველაფერზე ერთბაშად იფიქროს, ბატონო ჰოვსტად?

ჰოვსტადი. მაშინ ჯობდა არასოდეს არ მქონოდა არავითარი „თავისი საქმე“!

ბილინგი. უსმინეთ... უსმინეთ!

ასლაქსენი (ლიპილით). ჰმ... (უჩვენებს საწერ მაგიდაზე). ამ სარედაქტორო ადგილზე თქვენამდე ამტმანი სტენსგორი იჯდა.

ბილინგი. (აფურთხებს). ფუ! მოლალატე!

ასლაქსენი. პოლიტიკანს არაფრის თავდებობა არ შეუძლია. ბატონო ჰოვსტად. და თქვენც, ბატონო ბილინგი, არ გაწყენდათ ცოტა იალქნების დაშვება. თქვენ ხომ მდივნის ადგილს დაეძებთ მაგისტრატში?

ბილინგი. მე?..

ჰოვსტადი. თქვენ, ბილინგი?

ბ ი ლ ი ნ გ ი. ჰო, დიახ... თქვენ კი, ეშმაკმა წაიღოს, იცით, რომ მე მხოლოდ ქალაქის ბრძენთაბრძენი მამების გაცურება მინდოდა.

ა ს ლ ა ქ ს ე ნ ი. ოჰ, რა თქმა უნდა, ეს მე არ მეხება. მაგრამ რაკი სიმხდალესა და მერყეობას მიკიჟინებენ, ამიტომ მეც უნდა ნათელვყო: მესტამბე ასლაქსენის პოლიტიკური წარსული ყველასათვის და თვითეულისათვის აშკარაა. ჩემს ცხოვრებაში სხვა ცვლილებებს არ ჰქონია ადგილი, გარდა იმისა, რომ უფრო ზომიერი გავხდი, ხედავთ? ჩემი გული უწინდებურად ხალხს ეკუთვნის. მაგრამ მე ვერ დავფარავ, რომ ჩემი გონება ხელისუფალთა სასარგებლოდ იხრება... ესე იგი, ადგილობრივ მმართველთა სასარგებლოდ, დიახ. (გადის სტამბაში.)

ბ ი ლ ი ნ გ ი. არ მოხერხდება, რომ როგორმე ეს კაცი მოვიცილოთ, ჰოვსტად?

ჰ ო ვ ს ტ ა დ ი. განა თქვენ იცით ვინმე სხვა, ვინც გადაიხდის ქალაქისა და ბეჭდვის ყველა წინასწარ ხარჯს?

ბ ი ლ ი ნ გ ი. ჯოჯოხეთური ამბავია, რომ ჩვენ არა გვაქვს საბრუნავი კაპიტალი.

ჰ ო ვ ს ტ ა დ ი (ჯდება საწერ მაგიდასთან). დიახ, რომ გვქონოდა...

ბ ი ლ ი ნ გ ი. და თუ მივმართავთ ექიმ სტოკმანს?

ჰ ო ვ ს ტ ა დ ი. (ფურცლავს ქალაქებს). მერე რა გამოვა? სულს იქით არაფერი გააჩნია.

ბ ი ლ ი ნ გ ი. ეს ასეა. მაგრამ მას მოჰყავს კარგი იმედბი, მოხუცი მორტენ კიილი, „მაჩვი“, როგორც ეძახიან.

ჰ ო ვ ს ტ ა დ ი (წერს). თქვენ, ეტყობა, იცით, რომ ამ კიილს აქვს ცოტა რამ?

ბ ი ლ ი ნ გ ი. ღმერთმა დამლახვროს, თუ არ ჰქონდეს! და სტოკმანის ოჯახსაც შეხვდება რაიმე წილი. ხომ არ დაივიწყებს თუნდაც ბავშვების უზრუნველყოფას!

ჰ ო ვ ს ტ ა დ ი (ნახევრად მობრუნდება). ამაზე ამყარებთ თქვენს ანგარიშებს?

ბ ი ლ ი ნ გ ი. ვამყარებ? რა თქმა უნდა, მე არაფერზე არაფერს არ ვამყარებ.

ჰ ო ვ ს ტ ა დ ი. და კარგადაც იქცევით. ქალაქის სამმართველოში ამ მდივნობაზე ნურც აგრე დაამყარებთ იმედებს. შემძლია დაგარწმუნოთ, რომ თქვენ მაგ ადგილს ვერ მიიღებთ.

ბ ი ლ ი ნ გ ი. თქვენ გგონიათ, რომ მე არ ვიცი? მაგრამ სწორედ ეს

არის კარგი, რომ მას ვერ მივიღებ. ასეთ უარს შეუძლია მხოლოდ გა-
ალვივოს ბრძოლის სურვილი, ცეცხლზე ნავთი დაასხას, ეს კი მეტად
დროულია ასეთ დათვის ბუნაგში, როგორც აქაა, სადაც იშვიათად
ხდება ისეთი რამ, რაც ღრმა შეურაცხყოფას გვაყენებს.

პოვსტადი (განაგრძობს წერას). ასე, ასე...

ბილინგი. აბა... მალე გაიგონებენ ჩემს სახელს! ახლა წავალ და
ოჯახის უფროსებისადმი მოწოდებას დავწერ. (გადის მარჯვნივ).

პოვსტადი (ზის საწერ მაგიდასთან, კალმისტარს ღრღნის და ნელა ამ-
ბობს) ჰმ... დი-ახ, ასე.

კაკუნი შემოსასვლელში,

მობრძანდით!

შემოდის პეტრა.

პოვსტადი (წამოდგება). ახ, ეს თქვენა ხართ? ჩვენთან მოხვედით?

პეტრა. დიახ, მაპატიეთ...

პოვსტადი (სავარძელს მიუჩოჩებს). არ დაბრძანდებით?

პეტრა. არა, გმადლობთ, მე ახლავე წავალ.

პოვსტადი. მამიკოსაგან ხომ არა ხართ გამოგზავნილი?

პეტრა. არა, მე ჩემს საქმეზე ვარ (იღებს წიგნს პალტოს ჯიბიდან.) აი
ის ინგლისური მოთხრობა.

პოვსტადი. რატომ მიბრუნებთ?

პეტრა. მე ამას არ გადავთარგმნი.

პოვსტადი. აკი დამპირდით...

პეტრა. მაშინ ჯერ კიდევ არ მქონდა წაკითხული. ეტყობა, არც
თქვენ?

პოვსტადი. არა, თქვენთვის ცნობილია, რომ მე არ ვიცი ინგლი-
სური ენა, მაგრამ...

პეტრა. კარგია. მაშ აი, გეტყვით: მონახეთ რაიმე სხვა. (წიგნს ძაგი-
ლაზე დებს.) ეს სულაც არ არის „სახალხო უწყების“ მასალა.

პოვსტადი. რატომ?

პეტრა. იმიტომ, რომ სავსებით უპირისპირდება თქვენს პირად
შეხედულებებს.

პოვსტადი. მერე, ამ ერთი მიზეზისათვის...

პეტრა. თქვენ, ეტყობა, კარგად ვერ გამიგეთ... აქ ლაპარაკია იმა-
ზე. თუ როგორ მფარველობენ ზებუნებრივი ძალები ე. წ. „კეთილ“

ადამიანებს და ბოლოს და ბოლოს მათთვის ყველაფერს სასიკეთოდ აწყობენ, ხოლო ეგრეთწოდებული „ბოროტი“ ადამიანები კი ისჯებიან.

ჰოვსტადი. პირდაპირ ჩინებულია. ფართო საზოგადოებისათვის სწორედ ეს არის საჭირო.

პეტრა. და თქვენ კი გსურთ იყოს ის მამაკაცი, რომელიც ხალხს ასეთ საქმეს გაუკეთებს? თვითონ თქვენ მსგავსიც არაფერი გჯერათ, და საუცხოოდ იცით, რომ სინამდვილეში ეს სულაც არ არის ასე.

ჰოვსტადი. თქვენ სავსებით მართალი ხართ. მაგრამ რედაქტორი მუდამ ისე თავისუფლად ვერ მოიქცევა, როგორც სასურველია. ხშირად გვიხდება ანგარიშის გაწევა ხალხის გემოვნებისა და მოსაზრებებისათვის უფრო ნაკლებად მნიშვნელოვან საკითხებში. მთავარი აკი პოლიტიკაა, ყოველ შემთხვევაში, გაზეთისათვის. და თუ მე მინდა წავიყვანო ხალხი თავისუფლებისა და პროგრესისაკენ, არ შემიძლია მისი დაშინება. გაზეთის „სარდაფის სართულებში“ ასეთ დამრიგებლურ მოთხრობას რომ ნახავს, ის უფრო მეტი ხალისით დაემორჩილება იმას. რაც ზედა სართულში იბეჭდება... ეს აძინებს მკითხველთა ეჭვიანობას, აძლიერებს მათში ჩვენდამი რწმენას...

პეტრა. ფუ! შეუძლებელია, რომ თქვენს მკითხველებს ასეთი ქსელი გაუბათ. თქვენ ხომ თბობა არა ხართ!

ჰოვსტადი (ღიმილით). მადლობელი ვარ, რომ ჩემზე ასეთი კარგი აზრი გქონიათ. მართალია, ეს ჩემი საკუთარი მსჯელობა არაა, ბილინგის აზრია.

პეტრა. ბილინგის!

ჰოვსტადი. ყოველ შემთხვევაში, ამ დღეებში მან ასე თქვა. ბილინგს სული არ უთმენს ამ მოთხრობის გამოქვეყნებაზე, მე კი მას არ ვიცნობ.

პეტრა. მერე, როგორ მოუვიდა ბილინგს — ასეთი დამოუკიდებელი შეხედულებების პატრონს!

ჰოვსტადი. ო, ბილინგი ისეთი მრავალმხრივი კაცია. ახლა, ამბობენ, მდივნის ადგილს ითხოვსო მაგისტრატში.

პეტრა. არა მჯერა, ჰოვსტად! როგორ შეეძლო ასეთი გზით წასვლა?

ჰოვსტადი. ეს უკვე თვითონ მას ჰკითხეთ.

პეტრა. აი, ამას კი არასოდეს არ ვიფიქრებდი ბილინგზე!

ჰოვსტადი. (სახეში აშტერდება). მართლა? განა თქვენთვის ეს ამდენად მოულოდნელია?

პეტრა. დიახ... თუმცა, რას ვამბობ, არც ისე. ახ, არსებითად, არ ვიცი...

ჰოვსტადი. ჩვენ, გაზეთის მოღვაწეები, უმნიშვნელო ხალხი ვართ, სტოკმანის ასულო.

პეტრა. თქვენ ამას სერიოზულად ამბობთ?

ჰოვსტადი. ზოგჯერ ასე ვფიქრობ ხოლმე.

პეტრა. ჰო, ყოველდღიური ცხოვრების წვრილმანებში ეს კიდევ მესმის — მაგრამ ახლა, როცა მონაწილეობა მიიღეთ ასეთ სერიოზულ საქმეში...

ჰოვსტადი. ამას თქვენი მამის საქმეზე ამბობთ?

პეტრა. დიახ, ახლა, ჩემის აზრით, თქვენ თავს უნდა თვლიდეთ ისეთ ადამიანად, რომელიც მრავალთა შორის მთელი თავით მალა დგას.

ჰოვსტადი. დიახ, დღეს რაღაც ამნაირი გრძნობა მაქვს.

პეტრა. მართლა? ახ, თქვენ შესაშურებელი როლი აგირჩევიათ. გზა გაუკაფოთ ახალ, გაბედულ შეხედულებებს, ჭეშმარიტებებს, რომლებიც ჯერ კიდევ არაა აღიარებული... უკვე მარტო ის გარემოებაც, რომ უშიშრად ესარჩლებით დევნილს...

ჰოვსტადი. მეტადრე, თუ დევნილი... ჰმ... არ ვიცი, როგორ გამოვხატო...

პეტრა. თუ ის ასე წესიერი და უაღრესად პატიოსანი კაცია — ხომ?

ჰოვსტადი (ხმის დაწევით). მეტადრე, თუ ის... თქვენი მამაა, მინდოდა მეტყვა.

პეტრა (მოულოდნელობისაგან განცვიფრებული). ამისათვის?

ჰოვსტადი. დიახ, პეტრა... ფრეკენ პეტრა.

პეტრა. აი, თურმე რა გქონიათ პირველ პლანზე! და არა თვითონ საქმე! არა ჭეშმარიტება! არა მამის დიდი წრფელი გული!

ჰოვსტადი. დიახ, დიახ, თავისთავად, ესეც.

პეტრა. არა, გმადლობთ. თქვენ უკვე წამოგცდათ, ჰოვსტად. და მე თქვენი ამიერიდან აღარაფერი მჯერა.

ჰოვსტადი. და თქვენ შეგიძლიათ ასე გამიწყრეთ იმის გამო, რომ მე პირველ რიგში თქვენი გულისათვის...

პეტრა. მე ვწყრები იმის გამო, რომ თქვენ არ იყავით გულწრფელი მამის წინაშე თქვენი ლაპარაკის მიხედვით თქვენთვის ყველაზე ძვირფასი იყო ჭეშმარიტება, საზოგადოებრივი კეთილდღეობა. თქვენ მოგვატყუეთ მამაც და მეც. თქვენ არა ხართ ის კაცი, რადაც თავი მოგქონდათ. და ამას მე არასოდეს არ გაპატიებთ... არასოდეს!

ჰოვსტადი. თქვენ არ გმართებდათ ჩემთან ამ ტონით ლაპარაკი, ფრეკენ პეტრა. ყველაზე ნაკლებად კი ახლა.

პეტრა. რატომ მაინცდამაინც ახლა?

ჰოვსტადი. იმიტომ, რომ მამათქვენი უჩემოდ ვერაფერს გახდება.

პეტრა (ზომავს თვალით). აი, თურმე, დამატებით როგორი ყოფილხართ! ფუი!

ჰოვსტადი. არა, არა, მე ასეთი არა ვარ! ეს ისე, ენიდან მომწყდა. არ იფიქროთ!

პეტრა. მე ვიცი, რა უნდა ვიფიქრო. მშვიდობით.

ასლაქსენი (სტამბიდან, აჩქარებით, იღუმალი ხმით). ღვთის რისხვა და კრულვა, ბატონო ჰოვსტად... (პეტრას შენიშნავს.) ოჰო-ჰო, აი შემთხვევა!

პეტრა. წიგნი აგერ, იქ დავდე. იპოვეთ სხვა მთარგმნელი (გასასვლელი კარისაკენ მიღის.)

ჰოვსტადი (მისდევს). ფრეკენ...

პეტრა მშვიდობით (გადის).

ასლაქსენი. ბატონო ჰოვსტად! მომისმინეთ!

ჰოვსტადი. აბა! რა მოხდა?

ასლაქსენი. ბურგომისტრი სტამბაშია.

ჰოვსტადი. ბურგომისტრი?

ასლაქსენი. დიახ. თქვენთან ლაპარაკი სურს. უკანა შემოსასვლელიდან მოვიდა... არ უნდა, რომ დაინახონ, გესმით?

ჰოვსტადი. ეს რას უნდა ნიშნავდეს? არა, მოითმინეთ, მე თვითონ... (გადის დერეფანში სტამბისაკენ, ადებს კარს, თავს უკრავს და სთხოვს ბურგომისტრს შემოსვლას). თვალყური ადევნეთ, ასლაქსენ, რომ არავინ...

ასლაქსენი. მესმის... (გადის.)

ბურგომისტრი. ბატონო ჰოვსტად, მგონი, არ მოელოდით, რომ მე აქ მნახავდით?

ჰოვსტადი. სწორედ რომ გითხრათ, არ მოველოდი.

ბურგომისტრი (მიმოიხედავს). თქვენ აქ ფრიად მყუდროდ მოწყობილხართ, ფრიად სასიამოვნოდ.

პოვსტადი. ო—ო...

ბურგომისტრი. მე კი ასე უცერემონიოდ შემოვიჭერი თქვენსას და გართმევთ დროს.

პოვსტადი. დაგვდეთ ვალი, ბატონო ბურგომისტრო. მიმსახურეთ. ოღონდ ნება მომეცით შეგიმსუბუქოთ... (ხელიდან ართმევს ქულსა და ჯოხს და სკამზე დადებს.) და ხომ არ ინებებთ დაბრძანებას?

ბურგომისტრი (მაგიდას მიუჯდება). გმადლობთ.

პოვსტადი აგრეთვე ჯდება.

ბურგომისტრი. მე დღეს შემემთხვა... უალრესად არასასიამოვნო ამბავი, ბატონო პოვსტად.

პოვსტადი. მართლა? ჰო, გასაგებია, ბატონ ბურგომისტრს იმდენი საქმე აქვს, რომ...

ბურგომისტრი. დღევანდელი უსიამოვნების მიზეზია კურორტის ექიმი.

პოვსტადი. რასა ბრძანებთ? ექიმი სტოკმანი?

ბურგომისტრი. სწორედ მან შეთხზა რაღაც მოხსენება კურორტის დირექციისადმი, კურორტის მთელი რიგი ნაკლოვანებების შესახებ.

პოვსტადი. მართლა?

ბურგომისტრი. განა თვითონ არ გითხრათ?... მე მგონია, მან გაამბოთ...

პოვსტადი. ესე იგი, მართლაც რაღაც ამდაგვარი კი თქვა ისე, გაკვრიოთ...

ასლაქსენი. (გამოდის სტამბიდან). მგონია, თქვენ ხელხაწერის გადმოცემა გინდოდათ ჩემთვის...

პოვსტადი (გაჯავრებული). აჰ... მაგიდაზეა.

ასლაქსენი (იპოვის). კარგით.

ბურგომისტრი. მოითმინეთ... ეს ხომ თვითონ ისაა...

ასლაქსენი. ეს ექიმის სტატია გახლავთ, ბატონო ბურგომისტრო.

პოვსტადი. ახ. მაშ თქვენ ამაზე ამბობდით?

ბურგომისტრი. სწორედ ამაზე. რას იტყვით ამ სტატიაზე?

ჰოვსტადი. მე ხომ სპეციალისტი არა ვარ, მხოლოდ თვალი გადავავლე.

ბურგომისტრი. მაინც, ბეჭდავთ თუ არა?

ჰოვსტადი. ჩემთვის უხერხულია უარის თქმა... თუ კაცი თავისი საკუთარი ხელმოწერით გამოდის...

ასლაქსენი. მე გაზეთში ხმა არა მაქვს, ბატონო ბურგომისტრო.

ბურგომისტრი. თავისთავად ცხადია.

ასლაქსენი. ჩემი საქმეა დავბეჭდო, რასაც მომცემენ.

ბურგომისტრი. სავსებით ბუნებრივია.

ასლაქსენი. მაშ მეც... (მიდის სტამბაში.)

ბურგომისტრი. ერთი წუთით მოითმინეთ, ბატონო ასლაქსენ... თქვენი ნებართვით, ბატონო ჰოვსტად...

ჰოვსტადი. დაგვდეთ პატივი, ბატონო ბურგომისტრო.

ბურგომისტრი. თქვენ წესიერი, გონიერი ადამიანი ხართ, ბატონო ასლაქსენ.

ასლაქსენი. ფრიად მოხარული ვარ, თუ ბურგომისტრი ამ აზრისაა.

ბურგომისტრი. და ადამიანი, რომელიც დიდი გავლენით სარგებლობს.

ასლაქსენი. მეტადრე წვრილ მოქალაქეთა შორის.

ბურგომისტრი. წვრილი გადამხედველები შეადგენენ უმრავლესობას, როგორც ჩვენთან, ასევე ყველგან.

ასლაქსენი. რა სათქმელია!

ბურგომისტრი. და მე საეჭვოდ არ მიმაჩნია, რომ თქვენ კარგად გეუწყებათ მათი უმრავლესობის განწყობილება. ასე არ არის?

ასლაქსენი. დიახ, გავბედავ და მოგახსენებთ, რომ ეს სწორედ ასეა.

ბურგომისტრი. დი-ახ, და რაკი ნაკლებად შეძლებულ მოქალაქეებს შორის მეფობს მზადყოფნის სულისკვეთება, რომ გაიღონ ასეთი მსხვერპლი, მაშინ...

ასლაქსენი. როგორ, ესე იგი?

ჰოვსტადი. მზადყოფნის სულისკვეთება, რომ გაიღონ მსხვერპლი?

ბურგომისტრი. ეს საზოგადოებრივი სულისკვეთების სასიხა-

რულო ნიშანია. მეტიმეტად სასიხარულო. მზადა ვარ გითხრათ, რომ ასეთ რამეს არ მოველოდი. მაგრამ თქვენ ხომ მათი განწყობილება ჩემზე კარგად მოგეხსენებათ!..

ასლაქსენი. მაგრამ, ბატონო ბურგომისტრო...

ბურგომისტრი. ქალაქს მართლაც არამცირე მსხვერპლის გაღება ელის.

ჰოვსტადი. ქალაქს?

ასლაქსენი. რაღაც ვერ გამიგია... საქმე აკი სამკურნალო წყლებს ეხება...

ბურგომისტრი. ის გადაკეთებანი, რომელთაც კურორტის ექიმი სასურველად თვლის, წინასწარი გამოანგარიშებით, რამდენიმე ასეული ათასი კრონა დაჯდება.

ასლაქსენი. დიდძალი თანხაა, მაგრამ...

ბურგომისტრი. რა თქმა უნდა, ქალაქს სესხის აღება მოუხდება.

ჰოვსტადი (აღგება). რატომ ქალაქს?

ასლაქსენი. მაშ ეს ქალაქის ხარჯებით დაიფარება? წვრილი მოქალაქეების გარღვეული ჯიბეებით?

ბურგომისტრი. დიახ, დიდად პატივცემულო ბატონო ასლაქსენ, მაშ საიდან უნდა გამოვნახოთ საშუალებანი?

ასლაქსენი. ეს კი უკვე სამკურნალო წყალთა მესაკუთრე ბატონების საქმეა.

ბურგომისტრი. სამკურნალო წყალთა მესაკუთრეები იძულებული არიან ფეხი ისე გაჭიმონ, როგორც საბანი გასწვდებათ, და ზედმეტი ხარჯების გაღებას არ კისრულობენ.

ასლაქსენი. ეს მართალია, ბატონო ბურგომისტრო?

ბურგომისტრი. ამაში დავრწმუნდი. მაშასადამე, თუ ეს ფართო გადაკეთებანი სასურველად იქნება მიჩნეული, ხარჯების გაღება ქალაქს მოუხდება.

ასლაქსენი. ახ, ეშმაკმა... მაპატიეთ! ეს სულ სხვაგვარი საქმე გამოდის, ბატონო ჰოვსტად!

ჰოვსტადი. დიახ, მართლაც.

ბურგომისტრი. ყველაზე უფრო სამწუხარო ისაა, რომ ჩვენ მოგვიხდება კურორტის დახურვა ორი წლით.

ჰოვსტადი. დახურვა? სრულიად!

ასლაქსენი. ორი წლით?

ბურგომისტრი. დიახ. ამ სამუშაოებს დასჭირდება არანაკლებ ორი წლისა.

ასლაქსენი. მაგრამ, ეშმაკმა დალახვროს! ამდენი ძალა სად შეგვწევს, ბატონო ბურგომისტრო! რითლა უნდა ვიცხოვროთ ჩვენ, ოჯახის ხალხმა, ამასობაში?

ბურგომისტრი. ამაზე, სამწუხაროდ, უაღრესად ძნელია პასუხის გაცემა, ბატონო ასლაქსენ. მაგრამ რა გნებავთ ჩვენგან? ნუთუ ფიქრობთ, რომ ერთი კაცი მაინც ჩამოვა ჩვენს კურორტზე, თუ ხალხს დაუწყებენ თავების ამოვსებას ისეთი ფანტაზიებით, ვითომ წყალი მოწამლულია, რომ ჩვენ ვცხოვრობთ ჭირიან ჭაობში, რომ მთელი ქალაქი...

ასლაქსენი. და ყველაფერი ეს მხოლოდ ფანტაზიაა?

ბურგომისტრი. თუმცა ძალიან მინდოდა, სხვა დასკვნამდე ველარ მივედი.

ასლაქსენი. ოჰ, მაშინ აბა ექიმის მხრიდან პირდაპირ მიუტევებელია... მაპატიეთ, ბატონო ბურგომისტრო, მაგრამ...

ბურგომისტრი. თქვენი სიტყვა სამწუხარო ჭეშმარიტებაა, ბატონო ასლაქსენ. ჩემი ძმა, სამწუხაროდ, ყოველთვის უაღრესად აჩქარებული კაცი იყო.

ასლაქსენი. თქვენ კი ისევ აპირებთ მისთვის მხარის დაჭერას, ბატონო ჰოვსტად!

ჰოვსტადი. აბა ვინ იფიქრებდა, რომ...

ბურგომისტრი. მე შევადგინე მოკლე დასკვნა, როგორ უნდა შევხედოთ საქმეს გონივრული თვალსაზრისით, გამოვთქვი მოსაზრებანი კურორტის შესაძლებელ ნაკლოვანებათა თავიდან აცილებაზე ისეთი გზით, რაც დიდად არ დააზარალებს კურორტის საღაროს.

ჰოვსტადი. სტატია თანა გაქვთ, ბატონო ბურგომისტრო?

ბურგომისტრი (ჯიბეში ეძებს). დიახ, მე ის თან წამოვიღე იმ შემთხვევისათვის, თუკი თქვენ...

ასლაქსენი (სწრაფად). ახ, ამისი! მოვიდა!

ბურგომისტრი. ვინ? ჩემი ძმა?

ჰოვსტადი. სად არის... სად?

ასლაქსენი. აგერ, სტამბიდან მოდის.

ბურგომისტრი. რა ცუდად გამოვიდა! სულაც არ მსურდა აქ მასთან შეხვედრა. თანაც ზოგ რამეზე კიდევ მინდოდა თქვენთან ლაპარაკი.

პოვსტადი. (უჩვენებს კარს მარჯვნივ). გადით ჯერ იქით.

ბურგომისტრი. მაგრამ...

პოვსტადი. იქ მხოლოდ ბილინგია.

ასლაქსენი. ჩქარა, ჩქარა, ბატონო ბურგომისტრო. ექიმი სადაცაა შემოვა.

ბურგომისტრი. კეთილი. ოღონდ ეცადეთ მალე მოიცილოთ თავიდან.

გადის მარჯვნივ. ასლაქსენი კარს უღებს და მიუხურავს.

პოვსტადი. საქმე მონახეთ რაიმე, ასლაქსენ (დაჯდება და იწყებს წერას.)

ასლაქსენი ქალღებში იქეჭება სკამზე, მარჯვნივ.

ექ. სტოკმანი (შემოდის სტამბიდან). აი, მეც ისევ აქა ვარ. (დადებს ჯოხსა და ქუღს.)

პოვსტადი (წერს). უკვე, ბატონო ექიმო? დაუჩქარეთ, ასლაქსენ, იმ საქმეს, რაზედაც გელაპარაკებოდით. მეეჭვება, რომ დღეს მოვასწროთ.

ექ. სტოკმანი (ასლაქსენს). როგორც მითხრეს, ჯერ კიდევ არაა კორექტურა.

ასლაქსენი (არც მობრუნდება). განა ასე ადვილია, ბატონო ექიმო!

ექ. სტოკმანი. აბა, რა ბრძანეთ? მე მოთმინება არა მყოფნის, გაიგეთ. ვერ დავმწვიდლები, ვიდრე გაზეთში ჩემს მოხსენებას არ ვნახავ.

პოვსტადი. ჰმ!.. სამწუხაროდ, მალე არ იქნება... ხომ, ასლაქსენ?

ასლაქსენი. ვშიშობ, რომ ასეა.

ექ. სტოკმანი. კეთილი, კეთილი, ჩემო მეგობრებო. მაშ მე ისევ შემოვივლი. თუნდაც ორჯერ, თუ საჭირო გახდება. ასეთი მნიშვნელოვანი საქმე, მთელი ქალაქის კეთილდღეობა... აქ, სინდისს ვფიცავ, ზოზინი და ცუდმადობა არ ივარგებს (უნდა წავფიცო, მაგრამ სწრაფად ჩერდება და ბრუნდება.) ახ, მომითმინეთ... უნდა გითხრათ კიდევ ერთი სიტყვა...

ჰოვსტადი. მაპატიეთ, არ იქნება სხვა დროს იყოს?

ექ. სტოკმანი. სულ ორი სიტყვა. აი რა, ხედავთ... ხვალ დილთ ჩემს სტატიას წაიკითხავენ და გაიგებენ, რომ მთელი ზამთარი ასე ვშრომობდი ქალაქის საკეთილდღეოდ...

ჰოვსტადი. კი, მაგრამ, ბატონო ექიმო...

ექ. სტოკმანი. ვიცი, რასაც იტყვით. თქვენი აზრით, მე მხოლოდ ჩემი პირდაპირი ვალი მოვიხადე, მოქალაქის ვალი, მეტი არაფერი. თავისთავად ცხადია. თქვენზე ცუდად როდი ვიცი ეს. მაგრამ, ჩემო თანამოქალაქენო, ხედავთ... ღმერთი იყოს მათი მფარველი... ამ კეთილ ადამიანებს ისე ვუყვარვარ... მაფასებენ...

ასლაქსენი. დიახ, აქამდე დიდად გაფასებდნენ, ბატონო ექიმო.

ექ. სტოკმანი. აი, ამიტომაც მეშინია, რომ... ამაზე მინდოდა თქვენთან მოლაპარაკება. როცა ეს ამბავი მათ ყურამდე მიაღწევს. — მეტადრე უქონელ კლასებამდე, — როგორც მოწოდება, რომ ამიერიდან თვითონ აიღონ ხელში ქალაქის საქმეები...

ჰოვსტადი (ადგება). ჰმ... ბატონო ექიმო, მე არ დაგიმალავთ...

ექ. სტოკმანი. აჰა, მეც ასე ვფიქრობდი. აქ სხვა რალაც იწყება. მაგრამ მე ამისი ცოდნაც არა მსურს. თუ აქ ასეთი რამე მზადდება.

ჰოვსტადი. რა უნდა მზადდებოდეს?

ექ. სტოკმანი. აი, ისეთი რალაც... პროცესია დროშებით, საზეიმო სადილი, საჩუქარზე ხელმოწერა და სხვა ამგვარი. რაც უნდა იყოს, მომეცით პატიოსანი სიტყვა, რომ არაფერს ამის მსგავსს ადგილი არ ექნება. და თქვენც, ბატონო ასლაქსენ, გესმით?

ჰოვსტადი. მაპატიეთ, ბატონო ექიმო. უმჯობესი იქნება ახლავე გაგიმხილოთ მთელი სიმართლე...

პალტოსა და ქუდში გამოწყობილი ფრუ სტოკმანი შემოდის მარცხნიდან, სცენის სიღრმის კარებიდან.

ფრუ სტოკმანი (შეხედავს ექიმს). ასედაც არის.

ჰოვსტადი (შეეგებება). მაშ თქვენც მობრძანდით, ქალბატონო სტოკმან?

ექ. სტოკმანი. უენ რალა ეშმაკმა მოგიყვანა აქ, კატრინე?

ფ რ უ ს ტ ო კ მ ა ნ ი. თვითონვე შეგიძლია გამოიცილო, რისთვისაც მოვედი.

ჰ ო ვ ს ტ ა დ ი. არ დაბრძანდებით? ან იქნებ...

ფ რ უ ს ტ ო კ მ ა ნ ი. გმადლობთ, ნუ შეწუხდებით, და ნუ გაიკვირებთ, რომ ქმართან მოვედი. მე აკი სამი შვილი მყავს. იცოდეთ ეს.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. როგორ გეკადრება! ეგ ისედაც ვიცი.

ფ რ უ ს ტ ო კ მ ა ნ ი. კაცმა რომ თქვას, არაფრით არ ჩანს, რომ დღეს ძალიან გახსოვდეს ცოლი და შვილები. ასე რომ არ იყოს, ალბათ უფსკრულთან არ მიგვათრევდი ყველას შეუბრალებლად.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. შენ მთლად შეშლილხარ, კატრინე! ან იქნებ ადამიანს, რომელსაც ცოლ-შვილი ჰყავს, სიმართლის თქმის უფლება არა აქვს? არ შეუძლია იყოს სასარგებლო მოღვაწე, ვერ გაბედავს ემსახუროს ქალაქს, რომელშიაც ცხოვრობს?

ფ რ უ ს ტ ო კ მ ა ნ ი. ყველაფერს თავისი ზომა აქვს, თომას.

ა ს ლ ა ქ ს ე ნ ი. მეც ამასვე ვიტყვოდი. ზომიერება — უპირველეს ყოვლისა.

ფ რ უ ს ტ ო კ მ ა ნ ი. თქვენ კი, ბატონო ჰოვსტად, ცოდვის არ გეშინიათ, რომ ჩემი ქმარი აიყოლიეთ, მოაცილეთ სახლს, ოჯახს და ასეთ საქმეებში ითრევთ?

ჰ ო ვ ს ტ ა დ ი. ნურას უკაცრავად, მე არავის არ ვითრევ...

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. მითრევენ? შენ ფიქრობ, რომ შეიძლება ჩემი ჩათრევა?

ფ რ უ ს ტ ო კ მ ა ნ ი. და მერე როგორ! ვიცი, შენ ამ ქალაქში ყველაზე ჰკვიანი ხარ, მაგრამ შენი ჩათრევა საოცრად ადვილია, თომას. (ჰოვსტადს.) ერთი დაფიქრდით: ექიმი ადგილს დაკარგავს, თუ დაბეჭდავთ იმას, რაც მან დაწერა...

ა ს ლ ა ქ ს ე ნ ი. რა ბრძანეთ?

ჰ ო ვ ს ტ ა დ ი. ჰო, იცით, ბატონო ექიმო...

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი (სიცილით). ხა-ხა! ერთი სცადონ!.. ა-რა, ვერ გაბედავენ. ჩემს ზურგს უკან მტკიცე უმრავლესობაა, ხედავ თუ არა?

ფ რ უ ს ტ ო კ მ ა ნ ი. უბედურებაც ამაშია, რომ შენს ზურგს უკან ასეთი ოინებია.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. მიქარვაა, ყველაფერი მიქარვაა. წადი შინ და ოჯახს მიხედე, საზოგადოებრივი საქმეები კი მე მომანდე. როგორ შეგიძლია ეგეთი სიმხდალე გამოიჩინო, როცა მე ასე მშვიდად

და მხიარულად ვარ? (ხელებს იფშვნეტს, ბოლთას სცემს.) სიმართლე და ხალხი გაიმარჯვებენ. დამშვიდებული იყავი. და მე ვხედავ წინდაწინ, როგორ დაირაზმება ყველა თავისუფლებისმოყვარე მოქალაქე ერთ ძლევამოსილ არმიად... (ჩერდება სკამთან.) ეს რა... რა ეშმაკია?.

ასლაქსენი (იხედება იქით.) ო-ჰო-ჰო!

ჰოვსტადი (ისევ). ჰმ...

ეჭ. სტოკმანი. აი ის, ადმინისტრაციული ძალაუფლების მწვერვალი (ფრთხილად იღებს თითის წვერებით ბურგომისტრის ქუდს და ასწევს ზემოთ.)

ფრუ სტოკმანი. ბურგომისტრის ქუდი!

ეჭ. სტოკმანი. აი, წინამძღოლის კვერთხიც. რა ეშმაკმა შემოიტანა აქ ესენი?..

ჰოვსტადი. რა გაეწყობა, რაც არის, არის...

ეჭ. სტოკმანი. აჰ! მესმის! თქვენს დასამოძღვრებლად მოვიდა. ჰა-ჰა! მიზანში მოხვდა. ხოლო როცა სტამბაში დამინახა... (ხარხარებს.) მოკურცხლა, ბატონო ასლაქსენ, არა?

ასლაქსენი (სხაპასხუპით). დიახ, დიახ, სწორედ ასეა, ბატონო ეჭიმო.

ეჭ. სტოკმანი. დააგდო ჯოხი და... მიქარვაა! პეტერი არ გაიქცევა. მაგრამ სად ეშმაკში გააქრეთ? ააა ...იქ არის, რა თქმა უნდა... აი, ახლავე ნახავ, კატრინე!

ფრუ სტოკმანი. თომას... გთხოვ...

ასლაქსენი. ფრთხილად იყავით, ბატონო ეჭიმო!

ეჭ. სტოკმანი იხურავს ბურგომისტრის ქუდს და ხელში იღებს მის ჯოხს, მიდის მარცხნივ კარისაკენ, ფართოდ აღებს და ძმას გამოეჭიმება, ხელს ქუდზე მიიღებს.

ბურგომისტრი (შემოდის, ბრაზით გაწითლებული, ბილინგის თანხლებით). ეს რა უწესობაა?

ეჭ. სტოკმანი. მეტი მორიდება იქონიეთ, ჩემო ძვირფასო პეტერ. ახლა მე წარმოვადგენ ქალაქის უზენაეს ხელისუფლებას. (გაივლის.)

ფრუ სტოკმანი (თითქმის აცრემლებული). მაგრამ, თომას!..

ბურგომისტრი (მიჰყვება). მომეცი ჩემი ქუდი და ჯოხი!

ეჭ. სტოკმანი (უწინდებურად). თუ შენ პოლიცემისტერი ხარ, მე ბურგომისტრი ვარ — მთელი ქალაქის უფროსი!

ბურგომისტრი. მოიხადე ქული-მეთქი, გეუბნები ნუ დაგავიწყდება, რომ ეს ოფიციალური, ფორმის ქულია!

ეჭ. სტოკმანი. აუჰ! შენ ფიქრობ, რომ გამოღვიძებული ხალხი — ლომი შეუშინდება ფორმის ქულებს? დიახ, ჩვენ ხვალ ქალაქში რევოლუციას მოვანდნთ, ასე იცოდე! შენ მოხსნით მემუქრებოდი. მაგრამ პირიქით, მე გხსნი შენ... ყველა შენი ოფიციალური თანამდებობიდან... შენ გგონია არ შემიძლია? ეჰე! ჩემს უკან ძლევა მოსილა ძალებია. ჰოვსტადი და ბილინგი გაზეთიდან ცეცხლს გიხსნიან, ასლაქსენი კი ოჯახის უფროსთა კავშირის სათავეში დგება...

ასლაქსენი. მე ამას არ გავაკეთებ, ბატონო ეჭიმო.

ეჭ. სტოკმანი. რა თქმა უნდა, გააკეთებთ...

ბურგომისტრი. აჰა! მაგრამ იქნებ ბატონი ჰოვსტადი მაინც განიზრახავს აგიტაციის მიმხრობას?

ჰოვსტადი. არა, ბატონო ბურგომისტრო.

ასლაქსენი. არა, ბატონი ჰოვსტადი არც ისე უგუნურია, რომ რაღაც ფანტაზიებისათვის დალუპოს თავი და გაზეთიც...

ეჭ. სტოკმანი (მიმოიხედავს). ეს რას ნიშნავს?

ჰოვსტადი. თქვენ საქმე შემცდარი სახით წარმოადგინეთ, ბატონო ეჭიმო, და ამიტომ არ შემიძლია მხარი დაგიჭიროთ.

ბილინგი. არა, მას შემდეგ, რაც ბატონმა ბურგომისტრმა ინება საქმის ვითარება ასე თავაზიანად აეხსნა ჩემთვის, მეც...

ეჭ. სტოკმანი. შემცდარი სახით! ეს მე მომანდეთ. ოღონდ დაბეჭდეთ ჩემი სტატია და მე თვითონ შევძლებ მის დაცვას.

ჰოვსტადი. მე მას არ დავბეჭდავ. არ შემიძლია, არ მინდა, ვერ გავბედავ მის დაბეჭდვას.

ეჭ. სტოკმანი. ვერ გაბედავ? რა მიქარვია? თქვენ ხომ რედაქტორი ხართ. და ვინღა განაგებს გაზეთებს, რედაქტორების გარდა, ნეტავი ვიცოდე?

ასლაქსენი. არა, რედაქტორი კი არა, ხელის მომწერლები, ბატონო ეჭიმო.

ბურგომისტრი. საბედნიეროდ.

ასლაქსენი. საზოგადოებრივი აზრი, განათლებული საზოგადოება, ოჯახის უფროსები და სხვები — აი, ვინ განაგებს გაზეთებს.

ეჭ. სტოკმანი (გონს მოღის). და ყველა ეს ძალა ჩემს წინააღმდეგ დგას?

ასლაქსენი. დიახ, თქვენ წინააღმდეგ. თქვენი სტატიის დაბეჭდვა — ეს ნიშნავს მოქალაქეთა პირწმინდად დაქცევას.

ეჭ. სტოკმანი. აა, მაშ, ეგრე?..

ბურგომისტრი. ჩემი ჯოხი და ქუდი!

ეჭ. სტოკმანი იხდის ქუდს და ჯოხთან ერთად დებს მაგიდაზე.

ბურგომისტრი (იღებს ჯოხს და ქუდს). შენი ბურგომისტრობა მალე დასრულდა.

ეჭ. სტოკმანი. მომითმინე, ჯერ კიდევ არ დასრულებულა. (პოვსტადს.) მაშ, არაფრით არ შეიძლება ჩემი სტატიის დაბეჭდვა „სახალხო უწყებაში“?

პოვსტადი. სრულად შეუძლებელია, სხვათა შორის, თქვენი ოჯახის ინტერესების გამოც.

ფრუ სტოკმანი. არა, ოჯახზე კი თქვენ თავს ნუ შეიწუხებთ, ბატონო პოვსტად.

ბურგომისტრი (იღებს ჯიბიდან ქალალს). ხალხის სახელმძღვანელოდ საკმარისი იქნება აი ამისი მოთავსება. ეს ოფიციალური განმარტებაა. ინებეთ.

პოვსტადი (იღებს ქალალს). კარგით. დაიბეჭდება.

ეჭ. სტოკმანი. და ჩემი მოხსენება კი — არა. ჰგონიათ, რომ ჩემი დაჩუმება შეიძლება, რომ შეიძლება ჭეშმარიტების დაჩუმება! არც ისე გაგიადვილდებათ ეს, როგორც ფიქრობთ. ბატონო ასლაქსენ, ხომ არ ინებებთ ახლავე აიღოთ ჩემი ხელნაწერი და დაბეჭდოთ ცალკე ბროშურად — ჩემს ხარჯზე? ეს იქნება ჩემი საკუთარი გამოცემა. მე დამჭირდება ოთხასი ცალი. არა, ხუთასი... ექვსასი.

ასლაქსენი. თუნდაც ოქროს მთები შემომადლიოთ, მე ვერ გავბედავ, რომ ჩემი სტამბით ასეთ საქმეს ვემსახურო, ბატონო ექიმო. ვერ გავბედავ საზოგადოებრივი აზრის გამო. და არავინაც არ იკისრებს ქალაქში ამის დაბეჭდვას.

ეჭ. სტოკმანი. მაშ დამიბრუნეთ ხელნაწერი.

პოვსტადი (გადასცემს ხელნაწერს). ინებეთ.

ეჭ. სტოკმანი. (იღებს ჯოხს და ქუდს). ჩემს მოხსენებას ობი მაინც არ მოეკიდება. მე შემოვკრებ ხალხს და საჯაროდ წავიკითხავ. ყველა ჩემი თანამოქალაქე მოისმენს ჭეშმარიტების ხმას!

ბურგომისტრი. ქალაქის არც ერთი კავშირი არ დაგითმობს დარბაზს ასეთი მიზნისათვის.

ასლაქსენი. არც ერთი. ეს მე ნამდვილად ვიცი.

ბილინგი. ღმერთმა დამლახვროს, თუ დაგიტმონ!

ფრუსტოკმანი. არა, ეს პირდაპირ აღმაშფოთებელი ამბავია. რატომ ასე უცებ ყველანი შენს წინააღმდეგ... ყველანი ერთბაშად?

ექ. სტოკმანი (აენტო). აი, გეტყვი, რატომაც; იმიტომ, რომ ყველანი ამ ქალაქში, ყველანი, როგორც ერთი — ბებერი დიაცება არიან... აი, როგორც შენ, მაგალითად. ყველანი მხოლოდ თავიანთ ოჯახებზე ფიქრობენ და არა საზოგადოების კეთილდღეობაზე.

ფრუსტოკმანი (ხელს სტაცებს ხელში). მაშ, მე მათ ვაჩვენებ, რომ ბებერ ქალსაც შეუძლია ივაჟკაცოს... ერთხელ მაინც ახლა მე შენთანა ვარ, თომას!

ექ. სტოკმანი. ყოჩაღ, კატრინე. და მე მივალწევ ჩემსას, სულს გეფიცები! თუ დარბაზს არ მომცემენ, დავიქირავებ მედოლეს, რომ იაროს ჩემთან ქალაქში, და წავიკითხავ ჩემს მოხსენებას. ყოველ გზა-ჯვარედინზე.

ბურგომისტრი. მოიცა, ხომ არ შეშლილხარ მართლა?

ექ. სტოკმანი. სწორედ ეგრეა!

ასლაქსენი. არც ერთი კაცი არ გაგყვებათ.

ბილინგი. ღმერთმა დამლახვროს, თუ ვინმე გაგყვეთ!

ფრუსტოკმანი. არ დანებდე, თომას! მე ვთხოვ ჩვენს ბავშვებს, და ისინი გაგყვებიან.

ექ. სტოკმანი. შესანიშნავი იდეაა.

ფრუსტოკმანი. მორტენი სიამოვნებით გაგყვება. და ეილიფიც, ალბათ.

ექ. სტოკმანი. და პეტრაც! და შენც თვითონ, კატრინე!

ფრუსტოკმანი. არა, არა, მე არ წამოვალ. მე ფანჯრიდან გიყურებთ.

ექ. სტოკმანი. (ეხვევა და ჰკოცნის). გმადლობ! აბა, მაშ დავეჭიდოთ ერთიმეორეს, ბატონებო? ნახავ, როგორ შეუკრავს პირს ადამიანთა სიმდაბლე პატრიოტს, რომელსაც სურს საზოგადოების გაჯანსაღება! (გადის ცოლის თანხლებით მარცხნივ, სცენის სიღრმეში.)

ბურგომისტრი (ჩაფიქრებული აქნევს თავს). აი, ახლა უკვე ცოლიც გააგიჟა.

მეოთხე მოქმედება

დიდი ძველებური დარბაზი კაპიტან ჰორსტერის სახლში. სიღრმეში ღია ორსაგდულიანი კარი — წინა ოთახისაკენ. მარცხენა კედელში სამი ფანჯარაა. მოპირდაპირე კედელთან ამალლებული იატაკია და იმაზე დგას პატარა მაგიდა, ზედ ორი სანთელია, წყლით სავსე გრაფინი, ჭიქა და მომცრო ზარი. დარბაზი განათებულია ლამპებით, რომლებიც ფანჯრებს შორის კედლებზეა მიმაგრებული. წინ, მარცხნივ, მეორე მაგიდაა, ზედ სანათებია და გვერდით — სკამი. წინ, მარჯვნივ, შიდა ოთახებიდან გამო-
მავალი მეორე კარია და მის გვერდით რამდენიმე სკამი დგას.

ქალაქის ყველა წოდების მოქალაქეთა დიდი შეკრებილობა. ხალხში ჩანს აგრეთვე რამდენიმე ქალი და მოწაფე. ხალხი თანდათან ემატება სიღრმიდან, დაბოლოს დარ-
ბაზი ივსება.

პირველი მოქალაქე (ეჯახება მეორეს). შენც აქ მოხვედი, ლამსტად?

მეორე მოქალაქე. მე ყველა თავყრილობას ვესწრები.

მესამე მოქალაქე. (გვერდით მდგომი). სასტვენნი წამოიღეთ?

მეორე. მე კი წამოვიღე. თქვენა?

მესამე. მაშ! შკიპერ ევენსონს კი უსაშველოდ დიდი საყვირის წამოღებაც უნდოდა!

მეორე. დამიხედეთ!

სამივე იცინის.

მეოთხე მოქალაქე (მიუახლოვდება). გამიგონეთ, ერთი მი-
თხარით, რა სეირი ეწყობა დღეს აქ?

მეორე. ექიმი სტოკმანი აპირებს ბურგომისტრის წინააღმდეგ გამოსვლას.

მეოთხე. ის ხომ მისი ძმაა?

პირველი. სულ ერთია. ექიმ სტოკმანს არ ეშინია.

მ.ე.ს.ა.მ.ე. მაგრამ აკი თვითონ მართალი არ არის. „სახალხო უწყებ-
ბაში“ ასეა დაბეჭდილი.

მ.ე.ო.რ.ე. უნდა ვიფიქროთ, რომ ამჯერად ის მართალი არაა. აკი
დარბაზიც არავინ მისცა. არც ოჯახის უფროსთა კავშირმა, არც ქალა-
ქის კლუბმა.

პ.ი.რ.ვ.ე.ლ.ი. თვით სამკურნალო წყალთა შენობაშიც არ მისცეს
დარბაზი.

მ.ე.ო.რ.ე. მერე, ეგ რატომ გიკვირთ?

მ.ე.ხ.უ.თ.ე. მ.ო.ქ.ა.ლ.ა.ქ.ე (მეორე ჯგუფში). აბა, ახლა ვიღას უნდა
დავუჭიროთ მხარი?

მ.ე.ე.ქ.ვ.ს.ე. მ.ო.ქ.ა.ლ.ა.ქ.ე (ამავე ჯგუფიდან). ჭკუა იქონიეთ უყურეთ
ასლაქსენს და გააკეთეთ, რასაც ის გააკეთებს.

ბ.ი.ლ.ი.ნ.გ.ი (ილიის ქვეშ ჯოხი ამოუჩრია, გზას იკვლევს ხალხში). მძა-
ტიეთ, ბატონებო!.. არ იქნება, რომ გამატაროთ?.. მე „სახალხო უწყე-
ბიდაჲ“ ვარ... უღრმესი მადლობა! (დაჯდება მაგიდასთან მარცხნივ.)

მ.უ.შ.ა. ეგ ვინლაა კიდევ?

მ.ე.ო.რ.ე. მ.უ.შ.ა. ნუთუ არ იცნობ ბილინგს? ეგ ასლაქსენის გა-
ზეთში მუშაობს.

კაპიტან ჰორსტერს შემოჰყავს ფრუ სტოკმანი და პეტრა მარჯვენა კარიდან. მათ
მოჰყვებიან ეილიფი და მორტენი.

ჰ.ო.რ.ს.ტ.ე.რ.ი. აი, აქ, კართან, მე მგონია, ყველანი მოთავსდებით.
აქედან დროულად გასვლაც ადვილია, თუ ისე გაჭირდა.

ფ.რ.უ.ს.ტ.ო.კ.მ.ან.ი. მაშ, თქვენ ფიქრობთ, რომ შეხლა იქნება?

ჰ.ო.რ.ს.ტ.ე.რ.ი. როგორ გითხრათ... ამოდენა ხალხია. მაგრამ
თქვენ დაბრძანდით და დამშვიდდით.

ფ.რ.უ.ს.ტ.ო.კ.მ.ან.ი (ჯდება). რა გულკეთილობა გამოიჩინეთ, რომ
ჩემს ქმარს თქვენი დარბაზი შესთავაზეთ!

ჰ.ო.რ.ს.ტ.ე.რ.ი. რაკი სხვამ არავინ ისურვა...

პ.ე.ტ.რ.ა (აგრეთვე ჯდება დედის გვერდით). და გაბედულადაც, ჰორ-
სტერ.

ჰ.ო.რ.ს.ტ.ე.რ.ი. არა, გაბედულება აქ, მაინცდამაინც, ბევრი არ
არის საჭირო.

შემოდინ ერთდროულად რედაქტორი ჰოვსტადი და მესტამბე ასლაქსენი, მაგრამ ხალხში გზას იკვლევენ სხვადასხვა მხრიდან.

ასლაქსენი (ჰორსტერს). ექიმი ჯერაც არ არის?
ჰორსტერი. მეზობელ ოთახში იცდის.

შესასვლელ კართან სიღრმეში შეინიშნება განსაკუთრებული მოძრაობა.

ჰოვსტადი. (ბილინგს). აი ბურგომისტრიც. ნახეთ!

ბილინგი. დიახ, ღმერთმა დამლახვროს, სწორედ ის არის!

ბურგომისტრი სტოკმანი დინჯად მიდის თანამოქალაქეებს შორის, რომლებიც გზას უთმობენ, თავაზიანად ესალმება ყველას. შემდეგ ჩერდება კედელთან არცხნივ. ცოტა ხნის შემდეგ მარჯვენა მხარის პირველი კარიდან ექიმი სტოკმანი შემოდის. მთლიანად შავ სამოსელშია, სერთუკი აცვია და თეთრი პალსტუხი აქვს გაკეთებული. დარბაზში მყოფი რამდენიმე პირი მას გაუბედავი ტაშით ხვდება, სხვები სუსტად სტვენენ. დარბაზში სიჩუმე ჩამოვარდება.

ექ. სტოკმანი (დაბალი ხმით). აბა, როგორა ხარ, კატრინე?

ფრუ სტოკმანი. არა მიშავს, კარგად. (ხმის დაწვეით.) ოღონდ, შემოგეველე, ნუ აღელდები, თომას.

ექ. სტოკმანი. ო, მე შევძლებ თავის დაჭერას. (უცქერის საათს, ანუ ამალღებულზე და ხალხს თავს უკრავს.) უკვე მეოთხედი საათი გადასცდა დანიშნულ დროს... მე დავიწყებ. (იღებს ხელნაწერს.)

ასლაქსენი. პირველად აკი თავმჯდომარე უხდა ავირჩიოთ.

ექ. სტოკმანი. არა, ეს სრულიად ზედმეტია.

რამდენიმე დამსწრეთაგანი. კი! კი!

ბურგომისტრი. მეც საჭიროდ მიმაჩნია თავმჯდომარის არჩევა.

ექ. სტოკმანი. მაგრამ მე ხალხი საჯარო ლექციისათვის შეგკრიბე, პეტერ!

ბურგომისტრი. ბატონ ექიმის ლექციას შეუძლია კამათი გამოიწვიოს.

რამდენიმე ხმა (ხალხიდან). თავმჯდომარე! თავმჯდომარე!

ჰოვსტადი. საჭიროა თავმჯდომარე. ასეთია მოქალაქეთა სურვილი!..

ექ. სტოკმანი (გონს მოდის). მაშ, იყოს ასე. ნუ აღვუდგებით წინ მოქალაქეთა სურვილს.

ასლაქსენი. ხომ არ ინებებთ ბატონო ბურგომისტრო, იკისროთ ეს მოვალეობა?

სამი ბატონი (ტაშის ცემით). ვაშა! ვაშა!

ბურგომისტრი. ზოგიერთი ადვილად გასაგები მიზეზის გამო იძულებული ვარ უარი ვთქვა. მაგრამ, საბედნიეროდ, ჩვენს შორის არის კაცი, რომელსაც, ჩემის აზრით, ყველა მოწონებით შეხვდება. მე მხედველობაში მყავს ოჯახის უფროსთა კავშირის თავმჯდომარე, ბატონი ასლაქსენი.

მრავალი ხმა. დიახ, დიახ! გაუმარჯოს ასლაქსენს! ვაშა, ასლაქსენ!

ექ. სტოკმანი. იღებს ხელნაწერს და ტოვებს ამაღლებულ ადგილს.

ასლაქსენი. რაკი მე მიწვევს ჩემი თანამოქალაქეების ნდობა, უარის თქმას ვერ გავბედავ...

ტაშა და „ვაშას“ ძახილი. ასლაქსენი აღის ამაღლებულ ადგილზე.

ბილინგი (წერს) ამრიგად, ბატონი ასლაქსენი არჩეულია ერთ-ხმად.

ასლაქსენი. რაკი მე აი ამ ადგილზე ვდგავარ, ნება მიბოძეთ ვთქვა ორიოდ სიტყვა. მე წყნარი, მშვიდობიანი კაცი ვარ, ყოველთვის ვიცავ კეთილგონიერულ ზომიერებას... და... ზომიერ კეთილგონიერებას. ეს ცნობილია ყველასათვის, ვინც მე მიცნობს.

მრავალი ხმა. დიახ! დიახ! მართალია, ასლაქსენ!

ასლაქსენი. ცხოვრებისა და გამოცდილების სკოლიდან ის დასკვნა გამოვიტანე, რომ ზომიერება — ქველმოქმედებაა, რაც ყველაზე მეტად შეეფერება მოქალაქეს...

ბურგომისტრი. უსმინეთ!

ასლაქსენი. ...და რომ კეთილგონიერება და ზომიერება საზოგადოებისათვის ყველაზე უფრო სასარგებლო რამ არის, ამიტომაც ვურჩევ პაციენტებულ მოქალაქეს, რომელმაც აქ მოგვიწვია, არ გადასცდეს ზომიერების საზღვრებს.

კაცი (შემოსასვლელ კართან). მაშ დავლიოთ ზომიერი საზოგადოების სადღეგრძელო!

ცალკე ხმა. ახ, მეხი კი დაგაყარე!

მრავალი ხმა. სსუ! სსუ!..

ასლაქსენი. გთხოვთ, ნუ შეგვაწყვეტინებთ, ბატონებო! ვინმეს სურს სიტყვა?

ბურგომისტრი. ბატონო თავმჯდომარევ!

ასლაქსენი. სიტყვა ეკუთვნის ბატონ ბურგომისტრს.

ბურგომისტრი. ახლო ნათესაობის ძალით, რაც — ალბათ ყველას მოგეხსენებათ, — მაკავშირებს კურორტის დირექციის ექიმთან, მე ვამჯობინებდი ჩემი აზრების გამოთქმისაგან თავის შეკავებას. მაგრამ ჩემი მდგომარეობა, როგორც სახელდებული კურორტის მმართველისა, აგრეთვე ქალაქის სასიცოცხლო ინტერესებისათვის ზრუნვა მაიძულებს გამოვიდე წინადადებებით. ჩემი ვარაუდით არც ერთი აქ მყოფი მოქალაქე არ ჩათვლის სასურველად, რომ სამკურნალო წყლებისა და ქალაქის სანიტარული პირობების უმართებულოდ და გაზვიადებულად წარმოდგენამ შემდგომი გავრცელება ჰპოვოს.

მრავალი ხმა. მართალია, მართალია! არ შეიძლება! ჩვენ პროტესტს ვაცხადებთ!

ბურგომისტრი. ჰოდა ამ საფუძველზე მე წინადადება შემომაქვს, კრებამ არ დართოს ნება ბატონ ექიმს, მოხსენებით რომ გამოვიდეს და თავისი შეხედულება გამოთქვას.

ექ. სტოკმანი (აენთო). არ დართოს ნებაო?.. ეს როგორ!..

ფრუ სტოკმანი (ჩაახველებს). ჰმ!.. ჰმ!..

ბურგომისტრი. მე ჩემს განმარტებაში, რაც „სახალხო უწყებაში“ გამოვაქვეყნე, ხალხს გავაცანი უმთავრესი ფაქტები, ასე რომ, ყველა კეთილმოაზროვნე მოქალაქე ადვილად წარმოიდგენს საჭმის ვითარებას. აქედან გამომდის, ბატონ კურორტის ექიმის წინადადება გარდა იმისა, რომ უნდობლობას უცხადებს კურორტის ადმინისტრაციას, იწვევს გადამხდელი მოქალაქეების გადატვირთვას ზედმეტი ხარჯებით, სულ მცირე ასი ათასი კრონით.

დრტვინვა და სტვენა.

ასლაქსენი (ზარს აწკრიალებს). წყნარად ბატონებო, მე თავს უფლებას მივცემ მხარი დავუჭირო ბატონ ბურგომისტრს. ჩემი ვარაუდით, ექიმის აგიტაცია ფარულ აზრსაც შეიცავს. ის სამკურნალო წყლებზე ლაპარაკობს, მაგრამ რევოლუციას კი ამზადებს. ცდილობს მმართველობის სადავეები სხვა ხელებს გადასცეს. არავის არ მიაჩნია საეჭვოდ მისი განზრახვის კეთილსინდისიერება — ღმერთმა დაგვიფაროს! ამის შესახებ ორი აზრი არ შეიძლება არსებობდეს. მეც ხალხის თვითმმართველობის მომხრე ვარ, თუ ეს მეტისმეტად ძვირი არ დაუჯდებათ გადასახადების გადამხდელებს. მოცემულ შემთხვევაში კი

სწორედ ასე გამოდის. და ამიტომაც... არა, ღმერთია მოწამე... თუ ნებას მომცემთ, ამჯერად არ შემიძლია ექიმ სტოკმანის თანაგრძნობა. ეს მეტად ძვირი დაჯდება. აი ჩემი აზრი.

გამოცოცხლება და მოწონების შეძახილები ყოველი მხრიდან.

ჰოვსტადი. მეც თავი იძულებულად მიმაჩნია ნათელი გავხადლო ჩემი მდგომარეობა. პირველად მეგონა, რომ ექიმ სტოკმანის აგიტაცია ერთგვარ თანაგრძნობას იმსახურებდა, და მე ვეთანხმებოდი სავსებით მიუკერძოებლად, როგორც შემეძლო. მაგრამ შემდეგ აღმოვაჩინეთ, რომ შეცდომაში შეგვიყვანეს საქმის უმართებულო გაშუქებით...

ექ. სტოკმანი. უმართებულო!..

ჰოვსტადი. ჰო, არა სავსებით მართებული გაშუქებით. ეს ნათლად დაამტკიცა ბატონი ბურგომისტრის განმარტებამ. იმედი მაქვს, არავინ ეჭვს არ შეიტანს ჩემს ლიბერალობაში. პოზიცია, რაც უჭირავს „სახალხო უწყებას“ დიდ პოლიტიკურ საკითხებში, ცნობილია ყველასათვის და თვითთულისათვის. მაგრამ მე გამოცდილი და გონებასალი ადამიანებისაგან ვისწავლე, რომ წმინდა ადგილობრივ საქმეებში გაზეთმა უნდა დაიცვას გარკვეული სიფრთხილე...

ასლაქსენი. სავსებით ვეთანხმები ორატორს.

ჰოვსტადი. ამ საქმეში ექიმი სტოკმანი აშკარად მიდის საზოგადოების ნების წინააღმდეგ. და რა წარმოადგენს გაზეთის რედაქტორის პირველ და უმნიშვნელოვანეს მოვალეობას, ბატონებო, თუ არა თავის მკითხველებთან სოლიდარობა? და განა მას არა აქვს მინდობილი, ასე ვთქვათ, ფარული დავალება, გულმოდგინედ და ბეჯითად იღვწოდეს თანამოაზრეთა კეთილდღეობისათვის? ან, იქნება, მე ვცდები ამ საქმეში?

მრავალი ხმა. არა! არა! არა! რედაქტორი ჰოვსტადი მართალია!

ჰოვსტადი. მძიმე სულიერი ბრძოლის გარეშე როდი გავწყვიტე კავშირი ადამიანთან, რომლის ოჯახის ხშირი სტუმარიც ამ უკანასკნელ ხანებში ვიყავი, ადამიანთან, რომელიც დღემდე სარგებლობდა თავისი თანამოქალაქეების კეთილგანწყობილებით, ადამიანთან, რომლის ერთადერთი, ან ყოველ შემთხვევაში, უმთავრესი ნაკლი ისაა, რომ უფრო გულს უჭერებს, ვიდრე გონებას.

ცალკეული დაფანტული ხმები. ვაშა ექიმ სტოკმანს!

პოვსტადი. მაგრამ ჩემმა ვალმა საზოგადოების წინაშე მაიძულა მასთან კავშირის გაწყვეტა. და კიდევ ერთი მოსაზრება მაიძულებს მის წინააღმდეგ ვიმოქმედო და ვეცადო მის შეჩერებას იმ საბედისწერო გზაზე, რომელსაც ის დაადგა. ეს მოსაზრება ეხება მის ოჯახს.

ექ. სტოკმანი. საქმეზე ილაპარაკე — წყალსადენსა და კლოაკაზე!

პოვსტადი. ...ეხება მის მეუღლეს და მცირეწლოვან ბავშვებს.

მორტენი. ამას ჩვენზე ამბობს, დედა?

ფრუ სტოკმანი. სსუ!..

ასლაქსენი. მაშ, მე წინადადება შემომაქვს კენჭი ვუყაროთ ბატონ ბურგომისტრის მოსაზრებას.

ექ. სტოკმანი. არ არის საჭირო. მე დღეს აღარ ვილაპარაკებ მთელ იმ უმსგავსობაზე, რაც სამკურნალო წყლებთანაა დაკავშირებული. არა, არა, თქვენ სულ სხვა რამეს მოისმენთ.

ბურგომისტრი (ხმადაბლა). ეს რაღაა კიდევ?

მთვრალი. (შესასვლელ კართან). მე გადასახადებს ვიხდი. ამიტომ ხმაც მაქვს. და ჩემი სრული... მტკიცე... უმაგალითო მოსაზრებაა, რომ...

რამდენიმე ხმა. ჩუმად მანდ!

სხვები. მთვრალია! გაიყვანეთ.

მთვრალი გაჰყავთ.

ექ. სტოკმანი. მომცემენ თუ არა სიტყვას?

ასლაქსენი (ზარს რეკავს). სიტყვა ეძლევა ექიმ სტოკმანს.

ექ. სტოკმანი. ერთი გაებედათ ამ რამდენიმე დღის წინ პირში ბურთის ჩაჩრა, როგორც ახლა, — მე, როგორც ლომი, დავიცავდი ჩემს უწმინდეს ადამიანურ უფლებებს. მაგრამ ახლა ჩემთვის სულ ერთია. ახლა მე უფრო სერიოზულ საგნებზე ლაპარაკი მომიხდება.

ხალხი უფრო მჭიდროდ ეხვევა მას. დამსწრეთა შორის გამოჩნდება მორტენ კილი.

ექ. სტოკმანი. ამ უკანასკნელ დღეებში ბევრი ვიფიქრე და

ვიტეხე თავი... ისე ბევრი და ისე ბევრ რამეზე, რომ თავბრუ დამე-
სხა...

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი (ხველებით). ჰმ...

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. მაგრამ შემდეგ ჩემთვის ყველაფერი ნათელი გახდა. მე ვიპოვე მოვლენებს შორის კავშირი, და ყოველივე მზესავით ნათლად წარმომიდგა. აი, რატომ ვდგავარ აქ ამ წუთში. მე მინდა ვამხილო დიდი დანაშაულობანი, ჩემო თანამოქალაქეებო. მინდა გაგიზიაროთ აღმოჩენა, რომელსაც აქვს ბევრად ფართო მნიშვნელობა, ვიდრე იმ უბრალო მიგნებას, რომ ჩვენი წყალსადენი მოწამლულია, რომ ჩვენი კურორტი აგებულია მიაზმებით მოშხამულ ნიადაგზე.

მ რ ა ვ ა ლ ი ხ მ ა (ყვირილით). ნუ ეხებით სამკურნალო წყლებს! კრინტის გაგონებაც არა გვსურს ამაზე! მოეშვით!

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. მე ვთქვი, რომ ვილაპარაკებ დიდ აღმოჩენაზე, რაც ამ დღეებში მოვახდინე... მე აღმოვაჩინე, რომ ყველა ჩვენი სულიერი სასიცოცხლო წყარო მოწამლულია, რომ მთელი ჩვენი საზოგადოებრივი, მოქალაქეობრივი ცხოვრება აგებულია სიცრუით მოწამლულ ნიადაგზე.

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. მსგავსი ინსინუაცია...

ა ს ლ ა ქ ს ე ნ ი (ხელს ზარზე დააქერს). ორატორს ზომიერებისაკენ მოვუწოდებთ.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. მე ისე გულწრფელად მიყვარდა ჩემი მშობლიური ქალაქი, როგორც შეუძლია უყვარდეს ადამიანს სამშობლო მხარე, სადაც მისი ბავშვობის აკვანი დაირწა. მე ჭერ კიდევ არ ვიყავი მოხუცი, როცა აქედან წავედი, მაგრამ მანძილმა, მამულის ნატვრამ და მოგონებამ თვალში მშვენიერი შარავანდელით შემოსა ეს ადგილიცა და ადამიანებიც.

ისპის ტაში და მოწონების შეძახილები.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. და აი, მე მრავალი წელი გავატარე ჩრდილოეთში, საშინელ, მიყრუებულ კუთხეში. როცა ვხვდებოდი იმ ხრიოკებში გადაკარგულ ადამიანებს, ხშირად მომდიოდა აზრი, რომ ამ უბადრუკ, უბედურ არსებებს, კაცმა რომ თქვას, უფრო საქონლის ექიმი დასჭირდებოდათ, ვიდრე ისეთი კაცი, როგორც მე ვარ.

დარბაზში დრტვინვაა.

ბილინგი. (კლამს დადებს). ჰოი, ღმერთმა დამლაზვროს, თუ ოდესმე ასეთი რამე მსმენოდეს!

პოვსტადი. ეს პირდაპირ მასხრად აგდებაა უბრალო ხალხისა, რომელიც ყოველგვარი პატივისცემის ღირსია.

ექ. სტოკმანი. ცოტა მაცალეთ. არა მგონია, ვინმეს უფლება ჰქონდეს მისაყვედუროს, რომ მე იქ დავივიწყე ჩემი მშობლიური ქალაქი. მე იქ დღედაღამ ვფიქრობდი ჩემს მშობლიურ კუთხეზე, და იქ ჩაისახა ჩემს თავში ჩვენი ქალაქის კურორტად გადაქცევის გეგმა.

ტაში და პროტესტები.

ექ. სტოკმანი. და ბოლოს, როცა ბედმა იმდენად გამიღიმა, რომ სამშობლოში დაბრუნება შემაძლებინა — დიახ, ძვირფასო თანამოქალაქენო, მაშინ მე მეჩვენებოდა, რომ ქვეყნად სხვა სანატრელი აღარაფერი მრჩება-მეთქი. არა, თუმცა ერთი რამ კი მაინცა რჩებოდა: მხურვალე, დაუძლეველი, მწველი სურვილი — შრომა სამშობლოსა და მთელი საზოგადოების საკეთილდღეოდ.

ბურგომისტრი (სივრცეში იხედება). ერთობ უცნაური სახით... ჰმ...

ექ. სტოკმანი. და აი მე ვტკბებოდი ამ ბედნიერებით — რადგანაც ბრმა ვიყავი. მაგრამ გუშინ დილით... არა, არსებითად სამი დღის წინ საღამოხანს... თვალები ამეხილა, და პირველი, რაც თვალში მეცა, ეს იყო ადგილობრივ ხელისუფალთა გაუგონარი სიჩლუნგე...

ხმაური, ძახილი და სიცილი.

ფრუ სტოკმანი. (ენერგიულად ახველებს). ჰმ... ჰმ... ჰმ...

ბურგომისტრი. ბატონო თავმჯდომარევ!

ასლაქსენი (რეკავს). ჩემი უფლების ძალით...

ექ. სტოკმანი. თითოეულ სიტყვას ნუ ჩაეჭიდებით, ბატონო ასლაქსენ. ეს წვრილმანობაა. მე მიხდოდა მხოლოდ მეთქვა, რომ თვალები ამეხილა და ვნახე დაუჯერებლად უმსგავსი პარპაში ჩვენი ქალაქის მმართველებისა, რომლებიც ახლა დამნაშავე არიან იმაში, რომ ჩვენ ასეთი სამკურნალო წყლები გვაქვს. ამ ბატონებს მე ვერ ვეწყობი. საკმაოდ ბევრი ვნახე ასეთები ჩემს ცხოვრებაში. ისინი, როგორც ბოსტანში გაშვებული ვაცები, ყველაფერს აბინძურებენ. ისინი გზაზე ეღობებიან თავისუფალ ადამიანს, საითაც არ უნდა მიბრუნდეს... და

ყველაფერს ემჯობინებოდა მათი გაწყვეტა, როგორც მავნე ცხოველებისა...

დარბაზში მღელვარებაა.

ბურგომისტრი. ბატონო თავმჯდომარე, განა ასეთი გამოთქმების მოთმენა შეიძლება?

ასლაქსენი (ხელს ზარზე დაადებს). ბატონო ექიმო!

ექ. სტოკმანი. მე არ მესმის, როგორ მოხდა, რომ მხოლოდ ახლა შევნიშნე ეს ბატონები, როგორც საჭიროა. მე აკი მუდამ თვალწინ მყავდა ასეთი ჩინებული ეგზემპლარი, როგორიცაა ჩემი ძმა პეტერი — მოუხეშავი, დახავსებული, თავისი ცრურწმენებით გაჟღენთილი...

სიცილი, ხმაური და სტვენა.

ფრუ სტოკმანი (ახველებს). ჰმ... ჰმ...

ასლაქსენი. გაშმაგებით რეკავს.

მთვრალი (ისევ შემოაღწია დარბაზში). ამას ჩემზე ამბობთ? მართალია, ჩემი სახელია პეტერსენი. მაგრამ, ეშმაკმა წაიღოს ჩემი თავი...

რამდენიმე ხმა (გაჯაფრებით). გააგდეთ ეს მთვრალი! კარში გაიყვანეთ!

მთვრალს ისევ გააგდებენ.

ბურგომისტრი. ვინ არის ეგ?

ერთი ახლო მდგომი. არ ვიცი, ბატონო ბურგომისტრო.

მეორე. აქაური არაა.

მესამე. ამბობენ, შეშით მოვაჭრეაო რომელიღაც... (სხვა სიტყვები არ ისმის.)

ასლაქსენი. ეს კაცი, როგორც ეტყობა, ბავარიული ლუდითაა შეზარხოშებული. განაგრძეთ, ექიმო, ოღონდ, გეთაყვა, დაიცავით ზომიერება.

ექ. სტოკმანი. ჰო, კარგი, თანამოქალაქენო. მეტს აღარაფერს ვიტყვი ჩვენს მესვეურებზე. თუ ვინმე შეეცდება ჩემს მიერ თქმულიდან გამოიტანოს ისეთი დასკვნა, რომ ვითომ დღეს ვაპირებდე ანგარიშის გასწორებას ამ ბატონებთან, შეეცდება, სასტიკად შეეცდება. მე მაქვს სასიკეთო იმედი, რომ ეს ჩამორჩენილი, დრომოჭმული მსოფლ-

მხედველობის დახავსებული ნაშთები თავის თავს თვითონვე წესს აუგებენ, და საჭირო არ არის ექიმის დახმარება, რომ დავაჩქაროთ მათი გამგზავრება წინაპრებთან. მერედა თვით ეს ხალხი კი არ შეადგენს საზოგადოების მთავარ საფრთხეს. ისინი კი არ უწყობენ ხელს ყველაზე მეტად ჩვენი სულიერი ცხოვრების წყაროების მოწამვლას და საზოგადოებრივი ნიადაგის მოშხამვას, — ისინი როდი არიან ჩვენს საზოგადოებაში ჭეშმარიტებისა და თავისუფლების ყველაზე უფრო საშიში მტრები.

წ ა მ ო ძ ა ხ ი ლ ე ბ ი ყ ო ვ ე ლ ი მ ხ რ ი დ ა ნ . მაშ ვინ არის? ვინ არის? დაასახელეთ!

ე ქ . ს ტ ო კ მ ა ნ ი . დამშვიდებული იყავით. დავასახელებ. ეს ის დიდი აღმოჩენაა, რაც გუშინ მოვახდინე. (ხმას აუმაღლებს.) ჩვენს შორის თავისუფლებისა და ჭეშმარიტების ყველაზე უფრო საშიში მტერი — ესაა მტკიცე უმრავლესობა. დიახ, წყეული, მერყევი, ლიბერალური უმრავლესობა! აი, ვინ არის მტერი! ასე იცოდეთ!

მძვინვარე ხმაური. დამსწრეთა უმრავლესობა ყვირის, ფეხებს აბრახუნებს, სტვენს. რამდენიმე ხნიერი ბატონი ფარულად გადახედავს ერთიმეორეს, ეტყობათ ართობთ მომხდარი ამბავი. ფრუ სტოკმანი შეშინებული ადგება. ეილიფი და მორტენი მუქარით მიიწევენ ახმაურებულ მოწაფეებზე. ასლაქსენი რეკავს და მოუწოდებს წესიერებისაკენ. ჰოვსტადი და ბილინგი ადგებიან და ლაპარაკს წამოიწყებენ, მაგრამ არაფერი ისმის. ბოლოს ხმაური ცხრება.

ა ს ლ ა ქ ს ე ნ ი . თავმჯდომარე ელის, რომ ორატორი უკან დაიბრუნებს თავის მოუფიქრებელ გამოთქმებს.

ე ქ . ს ტ ო კ მ ა ნ ი . აჰ, ამას არ ვაპირებ, ბატონო ასლაქსენ. აკი სწორედ ჩვენი ქალაქის დიდი უმრავლესობა მართმევს თავისუფლებას, ცდილობს ამიკრძალოს სიმართლის თქმა.

ჰ ო ვ ს ტ ა დ ი . სიმართლე მუდამ უმრავლესობის მხარეზეა.

ბ ი ლ ი ნ გ ი . და სამართალიცა, ღმერთმა დამლახვროს!

ე ქ . ს ტ ო კ მ ა ნ ი . უმრავლესობა არასოდეს არ არის მართალი. არასოდეს-მეთქი, გეუბნებით! ესაა ერთ-ერთი ჩვეულებრივი სიცრუე, რომლის წინააღმდეგაც უნდა აღდგეს ყოველი თავისუფალი და მოაზროვნე ადამიანი. რანაირი ადამიანებისაგან შედგება ქვეყნის მცხოვრებთა უმრავლესობა? ჭკვიანებისა თუ ბრიყვებისაგან? მე ვფიქრობ, ყველა დამეთანხმება, რომ ბრიყვები შეადგენენ საშინელ, უდიდეს უმრავლესობას დედამიწაზე. მაგრამ განა სწორია, ეშმაკმა წაიღოს,

რომ ბრიყვებმა მართონ ჭკვიანები? (ხმაური და ძახილი.) დიახ! დიახ! თქვენ შეგიძლიათ თქვენი ყვირილით დაფაროთ ჩემი ხმა, მაგრამ ვერ უარყოფთ ჩემს სიტყვებს. უმრავლესობის მხარეზეა ძალა, — სამწუხაროდ, — მაგრამ არა სიმართლე. მართალი ვართ მე და რამდენიმე სხვა ერთეული ადამიანები. უმცირესობა მუდამ მართალია.

ისევ ძლიერი ხმაური.

ჰოვსტადი. ხა-ხა! ამრიგად, ექიმი სტოკმანი გუშინდელს აქეთ არისტოკრატი გახდა!

ექ. სტოკმანი. მე უკვე ვთქვი, რომ არ მინდა ტყუილად დავხარჯო სიტყვა და ვილაპარაკო ერთ მუჭა მიხრწნილ ჭკუის კოლოფებზე, სულს რომ საკმევლით იბრუნებენ და კუდში მოჩანჩალებენ. შადრევანივით მჩქეფარე სიცოცხლეს მათთან აღარაფერი აქვს საერთო. მაგრამ მე ვლაპარაკობ რამდენიმე ცალკეულ ადამიანზე, რომლებიც ითვისებენ ახალ, ძლივს ჩასახულ ჭეშმარიტებებს. ეს ადამიანები თითქოს კაცობრიობის წინა პოსტებზე დგანან, — ისე შორს, ისე წინ, რომ დარაზმულ უმრავლესობას ჯერ კიდევ არ მიუღწევია იქამდე, — და იქ იბრძვიან ჭეშმარიტებისათვის, რომლებიც ადამიანთა შეგნებაში მეტად ახლო წარსულში ჩასახულან, და ჯერაც ვერ მოუხწრიათ თავის გარშემო რაიმე უმრავლესობის შემოკრება.

ჰოვსტადი. ამრიგად, ექიმი რევოლუციონერი გახდა!

ექ. სტოკმანი. დიახ, ეშმაკმა წაიღოს, ბატონო ჰოვსტად! მე განზრახული მაქვს დავამხო ის სიცრუე, რომ ჭეშმარიტება იქაა, სადაც უმრავლესობაა. ეს რა ჭეშმარიტებებია, რომელთა გარშემოც ჩვეულებრივ თავს იყრის უმრავლესობა? ეს იმდენად დაძველებული ჭეშმარიტებებია, რომ დროა არქივს ჩავაბაროთ. როცა ჭეშმარიტებამ მოასწრო ამდენად მოძველება, მას ერთი ნაბიჯიღა რჩება იქამდე, რომ სიცრუედ იქცეს, ბატონებო.

სიცილი და აღშფოთების გამომხატველი შეძახილები.

ექ. სტოკმანი. დიახ, დიახ, გნებავთ დაიჯერეთ, გნებავთ ნუ დაიჯერებთ. მაგრამ ჭეშმარიტებანი სულაც არ არიან ისე დღეგრძელი მათუსალები, როგორც ადამიანებს წარმოუდგენიათ. ნორმალური ჭეშმარიტება ცოცხლობს... ვთქვათ... ასე, ჩვიდმეტ-თვრამეტი წელი, სულ დიდი—ოცი. მაგრამ ასე ხნიერი ჭეშმარიტებანი მუდამ საშინლად

დამკლევებულნი არიან. უმრავლესობა კი მაინც სწორედ მაშინ იწყებს ამ ჭეშმარიტებათა აღიარებას და ჯანსაღი სულიერი საკვების სახით სთავაზობს მათ საზოგადოებას. მაგრამ ასეთი საკვები ნაკლებად ნოყიერია, შემოიძლია ამაში დაგარწმუნოთ. როგორც ექიმმა, მე ვიცი მისი ფასი. ყველა ეს ჭეშმარიტებები, რომელთაც უმრავლესობა აღიარებს, ემსგავსებიან შარშანდელ დაშაშხულ ხორცს, ამძაღებულ, წამხდარ, დაობებულ ლორს. მათი მიზეზით ჩნდება ზნეობრივი სურავანდი, რაც მძვინვარებს ყველგან საზოგადოებრივ ცხოვრებაში.

ასლაქსენი. მე მეჩვენება, რომ ბატონი ორატორი საგანს საგრძნობლად უხვევს.

ბურგომისტრი. მე არსებითად ვუერთდები თავმჯდომარის მოსაზრებას.

ექ. სტოკმანი. არა, შენ, ვატყობ, შეიშაღე, პეტერ! მე სწორედ საგანს ვეხები, რამდენადაც კი შეიძლება. რაზე მინდოდა ლაპარაკი, თუ არა მაპაზე, უვიცთა ბრბოზე, ამ წყეულ დარაზმულ უმრავლესობაზე? ეს, გეუბნებით, წამლავს ჩვენი სულიერი ცხოვრების წყაროს და შხამავს ჩვენს ფეხქვეშ ნიადაგს.

ჰოვსტადი. და თქვენ ბრალსა სდებთ ამ თავისუფლად მოაზროვნე უმრავლესობას მარტო იმისათვის, რომ ის გონივრულად მისდევს სწორ, საყოველთაოდ აღიარებულ ჭეშმარიტებებს?

ექ. სტოკმანი. ახ, ძვირფასო ბატონო ჰოვსტად, ნუ მელაპაკებით სწორ, საყოველთაოდ აღიარებულ ჭეშმარიტებებზე. ეს ის ჭეშმარიტებებია, რომლებიც აღიარეს ჩვენი მამა-პაპის დროის მოწინავე ადამიანებმა. ჩვენ, თანამედროვე მოწინავე ადამიანები, მათ უკვე აღარა ვცნობთ ჭეშმარიტებებად, და მე არ ვცნობ იმაზე უფრო სწორ ჭეშმარიტებას, რომ არავითარ საზოგადოებას არ შეუძლია იცოცხლოს ჯანსაღი სიცოცხლით, თუ ის დაემყარება ასეთ ძველ, უტვინო ჭეშმარიტებებს.

ჰოვსტადი ასე, ჰაერზე, ლაპარაკის ნაცვლად უმჯობესი იქნებოდა გეთქვათ ჩვენთვის მაინც, რომელი ძველი, უტვინო ჭეშმარიტებებით ვცოცხლობთ.

მოწონების გამოხატვა სხვადასხვა მხრიდან.

ექ. სტოკმანი. აჰა, მე შემეძლო ამ ნაგვის მთელი ზვინის დასახელება. მაგრამ ჯერჯერობით შევჩერდები მხოლოდ ერთ საყოველ-

თაოდ აღიარებულ ჭეშმარიტებაზე, რაც ხინამდვილეში უსაძაგლესი სიცრუე გახლავთ, რითაც იკვებება ბატონი ჰოვსტადი, „სახალხო უწყება“, და „სახალხო უწყების“ ყველა მიმდევარიც.

ჰოვსტადი. ჰოდა, რომელია ეს ჭეშმარიტება?

ეჭ. სტოკმანი. ეს ის მოძღვრებაა, რომელიც მემკვიდრეობად მიიღეთ მამა-პაპისაგან და რომელსაც უაზროდ ქადაგებთ ქვეყნის ოთხსავე მხარეს — მოძღვრება, რომ მასა, ბრბო, ბნელი ხალხი შეადგენს საზოგადოების ბირთვის, რომ ვითომ ეს არის თვითონ ნამდვილი ხალხი... რომ ამ ბრბოს ყოველ რიგით წევრს, საზოგადოების ამ უმეცარსა და განუვითარებელ წარმომადგენელს, აქვს სხვების თანაბარი უფლება, განსაჯოს, განაგოს, მოიწონოს, უარყოს და წარმართოს ერთეული ღირსეულების თანაბრად, გონებრივი არისტოკრატიის წარმომადგენლები.

ბილინგი. ჰოი, ღმერთმა დალახვროს ჩემი თავი, თუ მე...

ჰოვსტადი (იმავე დროს ყვირის). მოქალაქენო, უსმინეთ, უსმინეთ!

მრავალი ხმა (გაჯავრებით). ოჰო! მაშ ჩვენ ხალხი არა ვართ. ან იქნებ მხოლოდ ბატონები გამოდგებიან მმართველებად?

მუშა. ძირს ის, ვინც ასე ლაპარაკობს!

სხვები. გააგდეთ!

ერთი ობივატელთაგანი (ყვირის). ჩაჰბერე საყვირს, ევენსენ!

ისმის საყვირის მჭექარე ხმა და გაშმაგებული ყვირილი.

ეჭ. სტოკმანი (როცა ხმაური ოდნავ მიწყდება). გონს მოღიოთ! ნუთუ არ შეგიძლიათ სიცოცხლეში ერთხელ მაინც მოისმინოთ სიმართლე? მე სულაც არ მოვიტხოვ, რომ ყველანი ერთბაშად დამეთანხმოთ. მაგრამ მე, რა თქმა უნდა, ველოდი, რომ ბატონი ჰოვსტადი მაინც მხარს დამიჭერდა ერთგვარი მოფიქრების შემდეგ. ბატონ ჰოვსტადს აკი თავისუფლად მოაზროვნედ მოაქვს თავი...

რამდენიმე გაოცებული კითხვა (ხმადაბლა). თავისუფლად მოაზროვნედო? რას ამბობს? განა რედაქტორი ჰოვსტადი თავისუფლად მოაზროვნეა?

ჰოვსტადი (ყვირის). დაამტკიცეთ, ბატონო ექიმო სტოკმანი! განა ეს დავბეჭდე ოდესმე?

ეჭ. სტოკმანი (ფიქრის შემდეგ). არა, ეშმაკმა წაიღოს, თქვენ მართალი ხართ. საამისოდ არასოდეს არ გყოფნიდათ სიმამაცე. კარგი,

მე აღარ მიგამწყვდევთ კედელთან. ბატონო ჰოვსტად. დე, ვიყო მე თვითონ თავისუფლად მოაზროვნე. ახლა მე ბუნებისმეტყველების დახმარებით ნათელვყოფ ყოველი თქვენგანისათვის, როგორც ორჯერ ორი ოთხია, რომ „სახალხო უწყება“ უსინდისოდ გატარებთ ყურებით, გეუბნებათ, რომ ბრბო, მასა, ჯოღლო-მოღლო ხალხი ნამდვილი მებრძოლი ხალხის ჭეშმარიტი ბირთვია. ეს საგაზეთო სიცრუეა! ბრბო სხვა არა არის რა, თუ არა ნედლეული, საიდანაც ხალხმა უნდა შექმნას ადამიანები.

დრტვინვა, სიცილი და მღელვარება.

ე. ქ. სტოკმანი. და განა იგივე არ შეინიშნება მთელ დანარჩენ ცოცხალ სამყაროში? მაგალითად, რა განსხვავებაა შერჩევისა და მოვლის გზით მიღებულ ჯიშსა და შინაურ ცხოველთა პირველყოფილ სახეებს შორის? შეხედეთ თუნდაც ჩვეულებრივ სოფლის ქათამს. რა ხორცს იძლევა ასეთი საცოდავი ქათამი? ბევრს ვერაფერს გამორჩები, ასე არ არის? მერე რა კვერცხებს დებს? წესიერი ყვავიცი კითქმის ამავე სიდიდის კვერცხს იძლევა. ახლა აიღეთ ჯიშისანი ესპანური ან კოხინხინური დედალი, ან ჯიშისანი ხოხობი, ან ანდოური, და თქვენ ნახავთ, რამდენი განსხვავებაა. ან ავიღოთ ძაღლი, რომელთანაც ჩვენ, ადამიანები, ასე ახლო ვდგავართ. ჯერ წარმოიდგინეთ უბრალო ეზოს ძაღლი, ესე იგი ქეციანი, გაძვალტყავებული, ბანჯგვლიანი, სოფლური ძაღლი, რომელიც მხოლოდ ორლობებში დაძრწის და სახლის კედლებს ბილწავს. დაუყენეთ ამ ძაღლს გვერდით პუდელი, რომლის წინაპართა გრძელი მწკრივიც იზრდებოდა არისტოკრატიულ სახლებში, სადაც იღებდნენ რჩეულ ნუგბარ საჭმელებს და ჰქონდათ შემთხვევები მოესმინათ ჰარმონიული ხმები და მუსიკა. ან თქვენა გგონიათ, პუდელის თავის ქალა სრულიად სხვანაირად არაა განვითარებული, ვიდრე უბრალო ძაღლისა? დარწმუნებული ბრძანდებოდეთ. ასეთ ჯიშისან პუდელებს ცირკის არტისტები სრულიად დაუჩერებელ ოინებს ასწავლიან. უბრალო ძაღლი კი ამნაირს ვერაფერს ისწავლის, თუნდაც ყირაზე დადგეს.

ხმაური და ძახილი ყველგან გარშემო.

ერ-ფრთი მოქალაქე (ყვირის). ახლა ძაღლებად გადაქცევაც მოგვინდოვთ?

მეორე. ჩვენ ცხოველები არა ვართ, ბატონო ექიმო!

ექ. სტოკმანი. და მაინც, რომ ცხოველები ვართ, ჩემო ძვირფასო? ყველანი — სრულიად ჩვეულებრივი ცხოველები, როგორის წარმოდგენაც კი შეიძლება. მაგრამ ჭიშიანი ცხოველები, არისტოკრატები ჩვენს შორის. მართალია, ცოტაა. ო, პუდელ-ადამიანებსა და ქოფაკ-ადამიანებს შორის უზარმაზარი განსხვავებაა. და ყველაზე უფრო თავშესაქცევი ამასთან ის არის, რომ რედაქტორი ჰოვსტადი სავსებით მეთანხმება, ვიდრე საქმე ოთხფეხ ცხოველებს ეხებათ...

ჰოვსტადი. ამაზე არ გედავებით.

ექ. სტოკმანი. დიახ. მაგრამ როცა იმავე კანონს ორფეხებზე ვავრცელებ, ბატონი ჰოვსტადი უკან იხევს, ვეღარ ჰყოფნის გამბედაობა, თავის თვალსაზრისზე დარჩეს, თავისი აზრი ბოლომდე აწონ-დაწონოს, მაშინ ის მთელ მოძღვრებას პირუკუღმა შეატრიალებს ხოლმე და „სახალხო უწყებაში“ აცხადებს, სოფლის გაძვალტყავებული ძაღლი და ქუჩის ძაღლი — სამხეცის ყველაზე უფრო პირველხარისხოვანი ეგზემპლარებიაო. მაგრამ ასე მოსდით ყოველთვის მათ, ვის ძარღვებშიაც ჯერ კიდევ ჭარბობს გლეხური დვრიტა, ვინც ჯერ კიდევ ვერ გარდაქმნილა სულიერ არისტოკრატად.

ჰოვსტადი. მე არცა მაქვს არავითარი არისტოკრატიზმის პრეტენზია. მე უბრალო გლეხის შვილი ვარ და ვამაყობ იმით, რომ ღრმად მაქვს გადგმული ფესვები უბრალო ხალხში, რომელსაც აქ ლანძღავენ.

მრავალი ხმა. ვაშა, ჰოვსტად! ვაშა, ვაშა!

ექ. სტოკმანი. ის უბრალო ხალხი, რომელზედაც მე ვლაპარაკობ, თავს აფარებს არა მარტო დაბალ ფენებში, არამედ ირევა აგრეთვე ჩვენს გარშემო, აღწევს საზოგადოების მწვერვალებს. შეხედეთ თუნდაც თქვენს კოპწიად გამოწკეპილ, პატივცემულ ბურგომისტრს. ჩემი ძმა პეტერიც, მართალია, ასეთივე პლებეი გახლავთ, როგორც ყოველი რიგითი გლეხკაცი...

სიცილი და სტვენა.

ბურგომისტრი. მე პროტესტს ვაცხადებ პიროვნების ასე შეხებისათვის.

ექ. სტოკმანი (აუღელვებლად). და ეს იმიტომ კი არა, რომ მისი წინაპარიც, ისევე როგორ ჩემი, იყო ვინმე ძველი უბირი

პომერანიელი მეკობრე... დიახ, ჩვენ წარმოშობით სწორედ ასეთები ვართ...

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. სულელური განმარტებაა. მე უარვყოფ!

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. ...არამედ იმიტომ, რომ თავისი უფროსების თავით ფიქრობს, უფროსების მოსაზრებებით ცოცხლობს. ადამიანები, რომლებიც ასე იქცევიან, სულიერი პლებეები არიან. აი, სწორედ ამიტომ ჩემს ჩინებულ ძმაში პეტერში არსებითად ძლიერ ცოტაა არისტოკრატიზმი... და ამიტომაც ასე ცოტაა თავისუფალი აზრი.

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. ბატონო თავმჯდომარევ...

ჰ ო ვ ს ტ ა დ ი. გამოდის, რომ ჩვენთან თავისუფალი აზრი მხოლოდ არისტოკრატებს ჰქონიათ? ეს რაღაც სრულიად ახალი ამბავია.

კრებაზე სიცილია.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. დიახ, და ეს მჭიდრო კავშირშია ჩემს ახალ აღმოჩენასთან. ამასთან კავშირშია ისიც, რომ აზრის თავისუფლება და კეთილი ზნეობა თითქმის ერთი და იგივეა. აი, რატომ მინდა ვთქვა, რომ აღმაშფოთებელია „სახალხო უწყების“ საქციელი, ყოველ ცისმარე დღეს რომ ქადაგებს ყალბ მოძღვრებას, ვითომ მხოლოდ მასაში, უბირთა ბრბოში, მტკიცე უმრავლესობაში უნდა ვეძებდეთ თავისუფალ აზრსა და ზნეობასო... და რომ ნაკლი, სიწამხდრე და ყოველგვარი სულიერი სიღამპლე — ეს სულ კულტურული ფენებიდან გამომდინარე რამ არისო, ისევე როგორც ყოველგვარი ჩირქი და ზინთი მოყოლავს წყალსადენ მილებში წისქვილის ხეობის ტყავის ქარხნებიდან.

ხმაური და ყვირილი.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. (დამშვიდებით, თავისი ლაპარაკით გატაცებული იცინის). და ეს იგივე „სახალხო უწყება“ დადადებს, რომ მასა, ბრბო უნდა ავამაღლოთ ცხოვრების უმაღლეს კულტურულ დონემდეო. მაგრამ, ემშაკმა წაიღოს, „სახალხო უწყების“ მოძღვრება რომ სერიოზულად მისაღები ყოფილიყო, ხალხის ამ აზრით ამაღლება მისი დაღუპვის გზაზე დაყენება იქნებოდა! საბედნიეროდ, ეს მხოლოდ ძველი ტრადიციული სიცრუე გახლავთ — თითქოს კულტურა ზნეობას რყვნიდეს. არა, ზნეობას აფუჭებს სიჩლუნგე, სილატაკე, ცხოვრების პირობების უმსგავსობა. სახლში, სადაც ყოველდღე ჰაერს არ ასუფთავებენ... ჩემი მეუღლე კატრინე იმასაც კი ამტკიცებს, რომ იატაკი ყოველდღე უნდა

ირეცხებოდნენ, მაგრამ ამაზე დავა შეიძლება... ჰოდა, იმას ვამბობდი, ასეთ სახლში ადამიანები რაღაც ორ-სამ წელიწადში კარგავენ აზროვნების უნარსა და ზნეობრივად მოქმედების ჩვევას. ჟანგბადის ნაკლებობისაგან სინდისიც იფიტება, ჭლექში ვარდება. და, სამწუხაროდ, ჩვენი ქალაქის მრავალ სახლში ჟანგბადის დიდი ნაკლებობაა, რადგანაც ეს დარაზმული უმრავლესობა იმდენად უსინდისოა, რომ მზად არის თავისი ქალაქის მომავალი სიცრუისა და მოტყუების ჭაობზე აავოს.

ასლაქსენი. არ შეიძლება ასეთი მძიმე ბრალდება ვლევოთ სახეში მთელი ქალაქის საზოგადოებას!

ერთი ბატონთაგანი. მე ვურჩევ თავმჯდომარეს ჩამოართვას სიტყვა ორატორს.

რამდენიმე ხმა (გაჯავრებით). დიახ, დიახ! მართალია! ჩამოართვით სიტყვა!

ექ. სტოკმანი (აენთო). მაშინ მე ვიყვირებ სიმართლეს ყველა ჯვარედინ ქუჩაზე! დავწერ სხვა ქალაქთა გაზეთებში! მთელი ქვეყანა გაიგებს, რა ხდება აქ, ჩვენსას!

ჰოვსტადი. შეიძლება კაცმა იფიქროს, რომ ექიმს თავისი მშობლიური ქალაქის დანგრევა განუზრახავს.

ექ. სტოკმანი. დიახ, მე ისე მიყვარს ჩემი მშობლიური ქალაქი, რომ მზად ვარ უმალ დავანგრიო ის, ვიდრე ვუცქირო, როგორ ჰყვავის სიცრუის ჭაობში!

ასლაქსენი. მაგარი ნათქვამია.

ხმაური და სტვენა. ფრუ სტოკმანი ამაოდ ახველებს, ექიმს მისი არ ესმის.

ჰოვსტადი (ხმაურს ფარავს). ადამიანი, რომელიც მზადაა დაანგრიოს საზოგადოება, საზოგადოების მტერია.

ექ. სტოკმანი (მომატებული სიფიცხით). რა უბედურება გგონიათ სიცრუის საზოგადოების დანგრევა! საჭიროა მისი აღგვა პირისაგან მიწისა. სიცრუეში ჩაფლული მცხოვრებნი უნდა გაიჟლიტონ, როგორც მავნე ცხოველები! თქვენ ბოლოს და ბოლოს დაასწავლეთ მთელ ქვეყანას, მიიყვანთ იქამდე, რომ მთელი ქვეყანა დაიმსახურებს გაპარტახებას. და თუ საქმე აქამდე მივა, მე წრფელი გულით ვიტყვი: დე, აოხრდეს და გაპარტახდეს მთელი ეს ქვეყანა, დე დაიღუპოს მთელი ეს ხალხი!

ერთი მსმენელთაგანი. ისე ლაპარაკობს, როგორც ნამდვილი ხალხის მტერი!

ბილინგი. აი, თუ გნებავთ, დამლახვროს ღმერთმა, ხმა ღვთისა და ხმა ერისა!

მთელი ბრბო (ყვირის). დიახ, დიახ, ის ხალხის მტერია! მას სძულს მთელი ქვეყანა! სძულს მთელი ხალხი!

ასლაქსენი. როგორც მოქალაქე და როგორც ადამიანი, მე ღრმად შეწუხებული ვარ იმით, რაც ახლა მოვისმინე. ბატონმა ექიმმა სტოკმანმა ისე გადაამლაშა, რომ არასოდეს ამგვარი რამ სიზმრადაც არ მსიზმრებია. სამწუხაროდ, მე უნდა შევუერთდე მოსაზრებას, რაც ეს-ეს არის გამოთქვეს ჩემმა პატივცემულმა თანამოქალაქეებმა, და საჭიროდ მიმაჩნია ამ მოსაზრების ფორმულირება. მოვითხოვ ასეთ ფორმულირებას: „კრებამ დაადგინა ჩაითვალოს ექიმი სტოკმანი ხალხის მტრად“.

მქუხარე „ვაშა“ და მოწონების წამოძახილები. ექიმს სახეში უსტვენენ და გმობენ.

ფრუ სტოკმანი და პეტრა ადგებიან, მორტენი და ეილიფი ხელჩართულ ბრძოლას უმართავენ ბავშვებს, რომლებიც აგრეთვე სტვენდნენ. ერთი მოზრდილი გააშველებს.

ექ. სტოკმანი (მსტვენავებს). ო თქვე სულელებო, გეუბნებით რომ...

ასლაქსენი (რეკავს). ექიმს ჩამორთმეული აქვს სიტყვა. უნდა მოხდეს ფორმალური კენჭისყრა. მაგრამ პირადი გრძნობები რომ არ შეევლახოთ, წინადადება შემომაქვს ხმის მიცემა ჩატარდეს წერილობით და ხელმოწერის გარეშე. გაქვთ სუფთა ქაღალდი, ბატონო ბილინგი?

ბილინგი. აგერ ლურჯი და თეთრი...

ასლაქსენი (ჩამოდის ამაღლებული ადგილიდან). ძალიან კარგი, ასე უფრო მალე მოვრჩებით. დავჭრათ, დავარიგოთ, ასე, ასე. (კრებას.) ლურჯი აღნიშნავს „არა“, თეთრი — „კი“. მე თვითონ გავარჩევ ბილეთებს.

ბურგომისტრი მიდის. ასლაქსენი და კიდევ რამდენიმე მოქალაქე აძლევენ ხალხს ბილეთებს.

პირველი ბატონი (ჰოვსტადს). რა მოუვიდა ექიმს? როგორ უნდა გავიგოთ ეს?

პოვსტადი. მოგეხსენებათ, რა ფიცხია.

მეორე ბატონი (ბილინგს). მომისმინეთ, აკი თქვენ ხშირად იმყოფებით მის სახლში. ხომ არ სვამს? არ შეგინიშნავთ?

ბილინგი. როგორ გითხრათ, დამლახვროს ღმერთმა, აღარ ვიცი. რა დროსაც არ უნდა მიხვიდეთ, პუნში ყოველთვის მაგიდაზე აქვთ.

მესამე ბატონი. არა, მე უფრო იმას ვფიქრობ, რომ თავი მთლად წესრიგში არ უნდა ჰქონდეს.

პირველი ბატონი. იქნებ ეს სიგიჟე მის ოჯახს მემკვიდრეობით მოსდევს?

ბილინგი. ესეც შესაძლებელია.

მეოთხე ბატონი. არა, რას ამბობთ, ეს უბრალოდ ჯავრია, შურისძიება რაღაცის გამო.

ბილინგი. ჰო, მართლა, ამ დღეებში ლაპარაკობდა ხელფასის მომატებაზე. ჰოდა, არ მოუმატეს.

ოთხივე ბატონი (ერთად). აჰა! მაშინ ყველაფერი გასაგებია.

მთვრალი (ბრბოში.) მე ლურჯი ქალაღიცი მინდა და თეთრიც.

შეძახილები. (ბრბოში.) ეს მთვრალი კიდევ აქ არის? გააგდეთ!

მორტენ კიილი (მიდის ექიმთან). აბა, სტოკმან, ხომ ხედავთ ახლა, რა გამოდის ამგვარი ოინებიდან?

ექ. სტოკმანი. მე ჩემი ვალი მოვიხადე.

მორტენ კიილი. ეს რაღად გამოურიეთ, წისქვილის ხეობის დაბახანის ამბავი?

ექ. სტოკმანი. ხომ გაიგონეთ! მე ვთქვი, რომ მთელი ეს სადაგლობა იმ დაბახანებიდან მოდის.

მორტენ კიილი. და ჩემი ქარხნიდანაც?

ექ. სტოკმანი. სამწუხაროდ, თქვენი, მგონი, ყველაზე უარესია.

მორტენ კიილი. და ამას თქვენ გაზეთებში დაბეჭდავთ?

ექ. სტოკმანი. არაფერს არ დავფარავ.

მორტენ კიილი. ეგ ცოტა ძვირი დაგიჯდებათ, სტოკმან! (გადის.)

მსუქანი ბატონი (მიდის ჰორსტერთან და ქალებს თავს არ უკრავს). აბა, მაუწყეთ, კაპიტანო, როგორ აძლევთ დარბაზს ხალხის მტერს?

ჰორსტერი. მე ვფიქრობ, რომ უფლება მაქვს მოვექცე ჩემს საკუთრებას ისე, როგორც მომესურვება, ბატონო ვიკი.

მსუქანი ბატონი. მაშ, ალბათ, არც თქვენ გექნებათ პრეტენზია მოვექცე ჩემსას ისე, როგორც მომესურვება.

ჰორსტერი. ესე იგი?

მსუქანი ბატონი. ხვალ შეგატყობინებთ (შებრუნდება და მიდის.)

პეტრა. ეტყობა, ეს თქვენი გემის მეპატრონეა, ჰორსტერი?

ჰორსტერი. დიახ, კომერსანტი ვიკი.

ასლაქსენი (ბილეთებით ხელში ადის ამაღლებულ ადგილზე და რეკავს). ბატონებო, ნება მომეცით გამოგიცხადოთ შემდეგი. ყველა ხმა ერთის წინააღმდეგ...

ახალგაზრდა ბატონი. და ეს ერთი — მთვრალია!

ასლაქსენი. ყველა ხმა ერთი არაფხიზელი კაცის ხმის წინააღმდეგ აცხადებს, რომ ექიმი სტოკმანი ხალხის მტერია. (ყვირილი და მოწონების შეძახილები.) გაუმარჯოს ჩვენს ძველ ღრმად პატივსაცემ მოქალაქეთა წოდებას, ჩვენს საზოგადოებას! (ისევ მოწონების შეძახილები.) გაუმარჯოს აგრეთვე ჩვენს ღრმად პატივცემულ მოღვაწე ბურგომისტრს, რომელმაც ასე ლოიალურად ჩაიკლა გულში ნათესაური გრძნობის ხმა (ძახილი „ვაშა.“) კრებას დახურულად ვაცხადებ (ჩამოდის დაბლა.)

ბილინგი. გაუმარჯოს ბატონ თავმჯდომარეს!

მთელი ბრბო. ვაშა, მესტამბე ასლაქსენო!

ექ. სტოკმანი. მომაწოდე ქუდი და პალტო, პეტრა. კაპიტანო, ხომ არ მოინახება თქვენთან ადგილი ახალი ქვეყნისაკენ მიმავალ ხომალდზე.

ჰორსტერი. თქვენთვის და თქვენი ოჯახისათვის მუდამ მოინახება, ბატონო ექიმი.

ექ. სტოკმანი (იცვამს პალტოს პეტრას დახმარებით). კარგი, წავიდეთ, კატრინე, წავიდეთ, შვილებო (ცოლს მკლავში ხელს უყრის.)

ფრუსტოკმანი (წყნარად). ძვირფასო თომას, ხომ არ გავიდეთ უკანა კარით?

ექ. სტოკმანი. არავითარი უკანა კარი, კატრინე! (აწეული ხმით). თქვენ კიდევ მოისმენთ ხალხის მტრის ამბავს, ვიდრე თავის ფეხთან

მტვერს დაიფერთხავდეს! მე არც ისე ღვთისნიერი ვარ, რომ გითხრათ:
„მოგიტევებთ, რამეთუ არა იცით, რასა იქმთო“!

ასლაქსენი (ყვირის). ეს ღვთისგმობაა, ექიმო სტოკმან!

ბილინგი. დიახ, ღმერთმა დამლახვროს! გონიერი კაცისათვის
სამძიმოა ასეთი რამეების მოსმენა.

უხეში ხმა. მაშ ის კიდევ იმუქრება!

რამდენიე ხმა (გაშმაგებით). წავიდეთ, ჩავუღწოთ სახლის
მინები! გადავაგდოთ წყალში!

ერთი ბრბო დან. ჩაჰბერე საყვირს, ევენსონ! ჩაჰბერე მთე-
ლი ხმით!

საყვირის ხმა, სტვენა და ველური ყვირილი. ექიმი ოჯახით მიემართება გასასვლე-
ლისკენ. ჰორსტერი მათ გზას უკაჯავს.

მთელი ბრბო (მიმავალ ექიმს მისძახის). ხალხის მტერი! ხალხის
მტერი! ხალხის მტერი!

ბილინგი (აწესრიგებს თავის ქალაღებს). არა, ღმერთმა დამლახ-
ვროს, თუ დღეს პუნშის დასალევად ექიმთან წავიდე!

ხმაური. ხალხი გასასვლელს აწყდება. მერე ხმაური გადის ქუჩაში, და იქიდან
ისმის ძახილი „ხალხის მტერი! ხალხის მტერი!“.

მ ე ხ უ თ ე მ ო ქ მ ე ლ ე ბ ა

ექიმ სტოკმანის კაბინეტი. კედლებზე წიგნების თაროები და კარადები სხვადასხვა პრეპარატებით. სიღრმეში ჩანს წინა ოთახისაკენ გასასვლელი. წინ მარცხნივ კარია სასტუმრო ოთახისკენ. კედელში მარჯვნივ ორი ფანჯარაა, ყველა მინა ჩამსხვრეულია.

შიგა ოთახში ექიმის საწერი მაგიდაა, სავსე წიგნებითა და ქალაღებით.
ოთახში უწყესრიგობაა. დილაა.

ექ. სტოკმანი (ხალათსა და ფლოსტებში, თეთრი ქუდით, დახრილი ღვას და ქოლგის სახელურით რაღაცას დაეძებს კარადის ქვეშ, საიდანაც კენჭს გამოიტანს, შემდეგ მიბრუნდება ღია კრისაკენ, სასტუმრო ოთახის მხარეს). ერთი კიდევ ვიპოვნე, კატრინე.

ფრუ სტოკმანი (სასტუმროდან). ჰოდა ალბათ, კიდევ ბევრს იპოვი.

ექ. სტოკმანი (მიუმატებს ასეთივე კენჭების გროვას მაგიდაზე). მე მათ გავუფრთხილდები, როგორც სიწმინდეს. დე, ეილიფმა და მორტენმა შეხედონ მათ ყოველდღე, ხოლო როცა გაიზრდებიან, მემკვიდრეობად მიიღებენ ჩემგან (ეძებს წიგნის თაროს ქვეშ.) რა არის ეს... რა ჯანდაბა ჰქვია?.. ის ჩვენი მოსამსახურე გოგო... კიდევ არ წასულა მინების ჩამსმელთან?

ფრუ სტოკმანი. იყო, მაგრამ უთქვამს, ძალიან გამიჭირდება დღეს მოსვლაო.

ექ. სტოკმანი. აი, ნახავ, ვერ გაბედავს.

ფრუ სტოკმანი. ჰო რანდინაც ფიქრობს, მეზობლებისა ეშინიაო. (მიბრუნდება სასტუმროსაკენ.) რა გინდა, რანდინა? ა! (გადის და მაშინვე ბრუნდება.) წერილია შენთან, თომას.

ექ. სტოკმანი. ვნახოთ. (ხნის და კითხულობს.) ა, აი, ხედავ?

ფრუ სტოკმანი. ვისგან არის?

ექ. სტოკმანი. სახლის პატრონისაგან. ბინა დამიცალეთო.

ფ რ უ ს ტ ო კ მ ა ნ ი. ნუთუ? ასეთი წესიერი ადამიანი...

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. (წერილში იცქირება). სხვანაირად მოქცევას ვერ გავბედავო, წერს. ძალიან წუხს, მაგრამ მაინც ვერ გაბედავს... თავისი თანამოქალაქეების შიშით... ანგარიშს უწევს საზოგადოებრივ აზრს... დამოკიდებული კაცია... ვერ გაბედავს გავლენიან პირთა სურვილის წინააღმდეგ წასვლას.

ფ რ უ ს ტ ო კ მ ა ნ ი. აი, ხედავ, თომას?

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. ვხედავ, ვხედავ. ჩვენს ქალაქში ყველა მხდალია. ვერც ერთი ადამიანი ვერაფერს ბედავს სხვების შიშით. (წერილს მაგიდაზე ისვრის.) ჰო, ჩვენთვის სულ ერთია, კატრინე. წავალთ ახალ ქვეყანაში და...

ფ რ უ ს ტ ო კ მ ა ნ ი. ახ, თომას, ყველაფერი კარგად მოიფიქრე გამგზავრების შესახებ?

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. ხომ არ დავრჩები აქ, სადაც სამარცხვინო ბოძზე გამაქრეს, როგორც ხალხის მტერი, დაღი დამასვეს, ფანჯრის მიწები ჩამილეწეს! და შეხედეთ, შავი შარვალის შემომახიეს.

ფ რ უ ს ტ ო კ მ ა ნ ი. ახ, ღმერთო ჩემო! ყველაზე უკეთესი, ახალი!

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. არასოდეს არ უნდა ჩაიცვას კაცმა თავისი საუკეთესო შარვალი, როცა თავისუფლებისა და ჭეშმარიტების დასაცავად მიდის. არაფერია, შარვალზე არა ვდარდობ. დიდი უბედურება არ არის, შეიძლება შეკეთება. მაგრამ უბირმა ხალხმა, ბრბომ რომ გაბედა ჩემზე თავდასხმა, თითქოს ყველანი ჩემი ტოლები ყოფილიყვნენ — ამას კი ვერ მოვიწინებ!..

ფ რ უ ს ტ ო კ მ ა ნ ი. დიახ, საშინლად უხეშად მოგექცნენ, თომას, მაგრამ განა ამისათვის მაინც გვმართებს სამშობლოს მიტოვება?

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. შენი აზრით, ჩვენი სხვა ქალაქების ბრბო უფრო ნაკლებ თაღხედია, ვიდრე აქ? ყველა ერთი ჭკუისაა. ჯანდაბას! დე, იყეფონ ძაღლებმა. მთავარი უბედურება ეს როდია. მთავარი უბედურება ისაა, რომ ყველანი ამ ქვეყანაში პარტიების მონებია. ამ თვალსაზრისით დასავლეთშიაც, თავისუფლების ქვეყანაში, საქმე უკეთესად როდია. იქაც მძვინვარებს დარაზმული უმრავლესობა, ლიბერალური საზოგადოებრივი აზრი და მთელი ეს ეშმაკეული. მაგრამ ურთიერთობანი იქ უფრო დიდია და ფართოა, ხალხს იქ შეუძლია კაცის მოკვლა, ოღონდ არ დაუწყებენ ნელა წამებას: იქ არ უჭერენ ადამიანის

თავისუფალ სულს ისეთ მუხრუჭებს, როგორც ჩვენთან. უკიდურეს შემთხვევაში, იქ შეიძლება განზე დადგომა. (დადის ოთახში.) ნეტავ, ვიცოდნე, სად შეიძლება იოლად იყიდოს კაცმა პატარა უღრანი ტყე ან რომელიმე პატარა კუნძული სამხრეთის ოკეანეში...

ფ რ უ ს ტ ო კ მ ა ნ ი. ბავშვები, თომას?

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი (ჩერდება). რა სასაცილო ხარ, კატრინე! ნუთუ ამჯობინებდი ბავშვების აღზრდას ისეთ საზოგადოებაში, როგორიც ჩვენია? აკი თვითონ შენ ამბობდი გუშინ სალამოს, რომ ქალაქის მცხოვრებთა ნახევარი გაგიყდა. ჰოდა, თუ მეორე ნახევარსაც ჰკუთარ დაუკარგავს, მხოლოდ იმიტომ, რომ ისინი ვირისთავეებია, რომელთაც დასაკარგავი ჰკუთარ გააჩნიათ.

ფ რ უ ს ტ ო კ მ ა ნ ი. ახ, ძვრიფასო თომას, აკი შენც... ასეთი ენაკვიმატი ხარ.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. ერთი შენც! განა მე სიმართლეს არ ვამბობდი? განა ისინი თავდაყირა არ ატრიალებენ ყველა აზრს! არ ურევენ ერთმანეთში სიმართლეს და სიცრუეს? არ უწოდებენ სიცრუეს მას, რაც, მე ვიცი, რომ ჭეშმარიტებაა? მაგრამ ყველაზე უფრო გამომშტერებული — ეს მოზრდილი ლიბერალებია, რომლებიც აქ მთელ ჯოგებად დასეირნობენ და თავის თავსა თუ სხვებს ერთთავად ჩასძახიან, რომ ისინი თავისუფლად მოაზროვნეებია. გაგიგონია როდისმე რაიმე მსგავსი, კატრინე?

ფ რ უ ს ტ ო კ მ ა ნ ი. დიახ, დიახ, გასაგებია, ეს სივიჟეა, მაგრამ...

პეტრა შემოდის სასტუმროში.

ფ რ უ ს ტ ო კ მ ა ნ ი. უკვე? დაბრუნდი სკოლიდან?

პ ე ტ რ ა. დიახ. უარი მითხრეს.

ფ რ უ ს ტ ო კ მ ა ნ ი. უარი გითხრეს?

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. შენც!

პ ე ტ რ ა. ფრუ ბუსკმა მითხრა, რომ არ შეუძლია ჩემი დატოვება თავისთან, და, მეც ახლავე წამოსვლა ვამჯობინე.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. სწორად მოქცეულხარ, ღმერთმანი!

ფ რ უ ს ტ ო კ მ ა ნ ი. ვინ იფიქრებდა, რომ ფრუ ბუსკი ასეთი საძაგელი ვინმე იქნებოდა!

პ ე ტ რ ა. არა, დედა, ფრუ ბუსკი სულაც არ არის ასე საძაგელი.

აშკარად ჩანდა, რომ თვითონ ის მეტად ნაწყენი იყო. მაგრამ სხვანაირად მოქცევას ვერ გაბედავდა — ასე მითხრა.

ეჭ. სტოკმანი. დიახ, გუშინდელი უწყესობის შემდეგ...

პეტრა. არა მარტო ამის გამო; არა, მომისმინე, მამიკო.

ეჭ. სტოკმანი. აბა, აბა?

პეტრა. ფრუ ბუსკმა მიჩვენა სამი წერილი, რომლებიც ამ დღით მიუღია...

ეჭ. სტოკმანი. ალბათ, ანონიმური?

პეტრა. დიახ.

ეჭ. სტოკმანი. გასაგებია, საკუთარი სახელით მოქმედებას ისინი ვერ გაბედავენ, კატრინე.

პეტრა. და ორ მათგანში ნათქვამი იყო, რომ ერთ-ერთი ბატონი, რომელიც ჩვენსას იყო, ღამით კლუბში ამბობდა, ვითომ მე ძლიერ თავისუფალი აზრები მქონდეს...

ეჭ. სტოკმანი. და შენ, ცხადია, არ გიცდია უარყოფა?

პეტრა. რა თქმა უნდა, არა. თვითონ ფრუ ბუსკიც საკმაოდ თავისუფალი აზრის ქალია, როცა ჩვენ პირისპირ ვრჩებით. მაგრამ რაჟი ჩემზე ასეთი ხმები გავრცელდა, მან უკვე ველარ გაბედა ჩემი დაცვა.

ფრუ სტოკმანი. და წარმოიდგინეთ — მათ ავრცელებს ადამიანი, რომელიც სტუმრად ჩვენსას იყო! აი ხედავ, თომას, როგორ გიხდინა სტუმართმოყვარეობისათვის სამაგიეროს.

ეჭ. სტოკმანი. ამ ღორებთან მეტხანს ცხოვრება აღარ შეიძლება. მოემზადე, უფრო ცოცხლად, კატრინე. რაც მალე წავალთ, მით უკეთესია.

ფრუ სტოკმანი. წყნარად. მე მგონია, დერეფანში ვილაც მოდის. გახედე, პეტრა.

პეტრა (აღებს შემოსასვლელ კარს). ახ, ეს კაპიტანი ჰორსტერია: გთხოვთ მობრძანდეთ.

ჰორსტერი (წინა ოთახიდან). გამარჯობათ. სანახავად შემოვიარე; მინდოდა გამეგო, როგორა ხართ.

ეჭ. სტოკმანი (ხელს ართმევს). გმადლობთ. თქვენი საქციელი ჭეშმარიტად სასიამოვნოა.

ფრუ სტოკმანი. და გმადლობთ, რომ გუშინ თავის დაღწევაში დაგვეხმარეთ, კაპიტანო ჰორსტერ.

პეტრა. თქვენ თვითონ როგორღა მიაღწიეთ სახლამდე?

ჰორსტერი. რა მიჭირდა. მე უსუსურთა დასიდან არ გახლავართ, ის ბატონები კი უფრო ენით არიან მამაცნი.

ექ. სტოკმანი. დიახ, განა დამახასიათებელი ნიშანი არ არის — მათი საზიზღარი სიმხდალე? მობრძანდით აქეთ, რაღაც გიჩვენოთ. შეხედეთ, აგერ ის ქვებია, რომლებსაც ფანჯარაში ისროდნენ. შეხედეთ. ღმერთს გეფიცებით, მთელ გროვაში არ მოიძებნება ორისამი წესიერი მსხვილი რიყის ქვა, სულ კენჭებია, ღორღია. მერე, რამდენს ყვიროდნენ, იმუქრებოდნენ, ფიცით მარწმუნებდნენ, კისერს მოგიგრებთო, საქმით კი... — საქმით კი ამ ქალაქში არაფერი სერიოზული არ არის მოსალოდნელი!

ჰორსტერი. ამჯერად ეს თქვენთვის უფრო ხელსაყრელიც იყო, ბატონო ექიმო.

ექ. სტოკმანი. ოჰ, რა თქმა უნდა, და მაინც საწყენია. აკი თუ ოდესმე საქმე მივა სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის შეტაკებამდე, ნახავთ, საზოგადოებრივი აზრი თავქუდმოგლეჯილი გაიქცევა, ხოლო ეს შედუღებული უმრავლესობა ისე მოჰკურცხლავს, როგორც ტყისკენ გაქცეული ღორების ჯოგი. აი, რაზე ფიქრია სწორედ სამძიმო. აი, რაზე მტკივა გული. თუმცა, ჯანდაბას ამათი თავი... არსებითად ყველაფერი ეს სისულელეა და მეტი არაფერი. მათ თქვეს, რომ მე ხალხის მტერი ვარ, ჰოდა, ვიყო ხალხის მტერი!

ფრუ სტოკმანი. არასოდეს არ იქნები ხალხის მტერი, თომას.

ექ. სტოკმანი. აჰ, ნურც აგრე იმედოვნებ კატრინე. ცუდი სიტყვა ზოგჯერ ისე მოქმედებს სულზე, როგორც განაკაწრი ფილტვებზე ხოლო ეს წყეული სიტყვა... მე არ შემძლია მისგან თავის დაღწევა. ის ჩამიჯდა აი აქ, გულის სიღრმეში, ზის იქ, ღრღნის და წოვს, როგორც სიმყავე. და არავითარი მაგნეზია ამას აღარ უშველის.

პეტრა. ეჰ, მამიკო, შენც გაიცინე მათ საქციელზე და მორჩა.

ჰორსტერი. გავა დრო, და ისინი ალბათ დაფიქრდებიან, ბატონო ექიმო.

ფრუ სტოკმანი. დიახ, თომას, დამშვიდებული იყავი.

ექ. სტოკმანი. ჰო, მაშინ, მგონი, გვიან იქნება. ახიცი იქნება მათზე. დე, მაშინ ჩაეფლონ ყელამდე ლაფში და დაიწყონ სინანული, რომ პატრიოტი შეიკლეს, განდევნეს... როდისღა გახვალთ ზღვაში, კაპიტანო?

პორსტერი. ჰმ... მართალი რომ გითხრათ, სწორედ ამაზე სასა-
უბროდ მოვედი თქვენთან...

ექ. სტოკმანი. ხომ არაფერი შეემთხვა გემს?

პორსტერი. არა, მაგრამ ეტყობა, მე მას ვერ გავყვები.

პეტრა. უარი ხომ არ გითხრეს?

პორსტერი (ღიმილით). დიახ, სწორედ ეგრეა.

პეტრა. თქვენც!

ფრუ სტოკმანი. ხედავ, თომას!

ექ. სტოკმანი. და ყოველივე ეს სიმართლის გამო! ო, რომ
შემძლებოდა რაიმე ასეთის გათვალისწინება!...

პორსტერი. თქვენ, გეთაყვა, ამას გულთან ნუ მიიტანთ. ალ-
ბათ, მოვეწყობი რომელიმე საქალაქთაშორისო სახომალდო კომპა-
ნიაში.

ექ. სტოკმანი. და ეს კომერსანტი ვიიკი მდიდარი კაცია, სავ-
სებით დამოუკიდებელი!.. ფუ, ეშმაკმა წაიღოს!

პორსტერი. ის საერთოდ საქმაოდ წესიერი ადამიანია, და თქვა,
რომ ძალიან უნდა ჩემი დატოვება, მაგრამ ვერ ბედავს...

ექ. სტოკმანი. ვერ ბედავს? თავისთავად ცხადია.

პორსტერი. უხერხულიაო, ამბობს, რაკი გარკვეულ ჯგუფს
ეკუთვნისო...

ექ. სტოკმანი. აი, დაბოლოს, ჭეშმარიტება აღმოთქვა ამ ღირ-
სეულმა კაცმა! ჯგუფი იგივეა, რაც ხორცის საკები მანქანა: ყველა
თავს კეპავს და ერთიან ფაფად აქცევს. აი, რატომ აქვთ გამოტენილი
ყველას თავები ფაფითა და ყოველნაირი საძაგლობით.

ფრუ სტოკმანი. ახ, თომას!

პეტრა (პორსტერს). გუშინ რომ სახლში არ გამოგეცილებინეთ,
საქმე აქამდე არ მოვიდოდა.

პორსტერი. სრულიადაც არ ვნანობ.

პეტრა (ხელს ართმევს). გმადლობთ!

პორსტერი (ექიმს). მერე კიდევ. აი, რისი თქმა მინდოდა.
თუ ნამდვილად გინდათ გამგზავრება, მე სხვა საშუალება მოვიფიქრე...

ექ. სტოკმანი. ჩინებულა. ოღონდ კი მალე დავაღწიო თავი
აქაურობას.

ფრუ სტოკმანი. ჩუ... მგონი, აკაკუნებენ?

პეტრა. ალბათ, ბიძაჩემია.

ეჭ. სტოკმანი. აჰა! (ყვირის). შემოდით!
ფრუ სტოკმანი. ძვირფასო თომას, შემოგველე, მომეცე სიტყვა...

შემოდის ბურგომისტრი სტოკმანი.

ბურგომისტრი (ყარბში). ა, ეტყობა, შენ არ გცალია. მაშ, მე შემდეგ...

ეჭ. სტოკმანი. არა, არა. შემოდი. შემოდი.

ბურგომისტრი. მაგრამ მე შენთან ცალკე ლაპარაკი მინდოდა.

ფრუ სტოკმანი. ჩვენ შეგვიძლია სასტუმრო ოთახში გავიდეთ.

პორსტერი. მე კი შემდეგ შემოვივლი.

ეჭ. სტოკმანი. არა, გაბრძანდით ამათთან, კაპიტანო. მინდა უფრო დაწვრილებით გავიგო...

პორსტერი. კარგი, მაშ დავიცდი. (გაღის ფრუ სტოკმანთან და პეტრასთან ერთად სასტუმროში.)

ბურგომისტრი უსიტყვოდ უყურებს დამტვრეულ მინებს.

ეჭ. სტოკმანი. ბოდიში, შენი აზრით, აქ დღეს საკმაოდ ვრილა, არა? დაიხურე ქუდი.

ბურგომისტრი. გმადლობ... თუკი ნებას მომცემ (ჭულს იხურავს.) მგონი, გუშინ გავცივდი. გავიყინე იქ...

ეჭ. სტოკმანი. მართლა? ჩემი აზრით კი იქ საკმაოდ ცხელია!

ბურგომისტრი. ვწუხვარ, რომ ჩემს ხელთ არ იყო შესაძლებლობა, ამერიდებინა ეს ღამის უწესობანი.

ეჭ. სტოკმანი. აბა, ამის გარდა ხომ არაფერი გაქვს ჩემთვის შესატყობინებელი?

ბურგომისტრი (იღებს დიდ კონვერტს). გაღმოსაცემი მაქვს აი ეს დოკუმენტი კურორტის დირექციისაგან.

ეჭ. სტოკმანი. სამსახურიდან გადაყენება?

ბურგომისტრი. დიახ. ამ რიცხვის ჩათვლით. (დადებს კონვერტს მაგიდაზე.) ჩვენთვის ეს სამწუხაროა, მაგრამ გამოტეხილად რომ გითხრა, სხვანაირად მოქცევა ვერ გავბედეთ — არ შეიძლებოდა საზოგადოებრივი აზრისათვის ანგარიში არ გაგვეწია.

ეჭ. სტოკმანი (ღიმილით). ვერ გავბედეთ? მე დღეს უკვე რამდენჯერ გავიგონე ეს სიტყვა!

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. გთხოვ ჩაუფიქრდე შენს მდგომარეობას. ამიერიდან ამ ქალაქში არავითარი პრაქტიკის იმედი არ უნდა იქონიო.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. ეშმაკსაც წაუღია ეს პრაქტიკა! მაგრამ შენ რატომ ხარ ამაში ასე დარწმუნებული?

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. სახლის პატრონთა კავშირი გზავნის სახლებში ცირკულარს, რომლითაც ყველა კეთილმოაზრე მოქალაქეს მოუწოდებს არ მოემართონ დახმარების თხოვნით, და მე გავბედავ თავდებად დადგომას, რომ ოჯახის არც ერთი უფროსი არ იტყვის უარს თავის ხელმოწერით გაამაგროს ეს ცირკულარი. უბრალოდ, ვერ გაბედავს.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. დიახ, დიახ, ეჭვი არ მეპარება. მერე რა?

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. მე რომ შემეძლოს რჩევის მოცემა, გირჩევდი, რომ ცოტა ხნით საცხოვრებელი ადგილი გამოგეცვალა.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. მე თვითონ ასე ვფიქრობ, რომ საცხოვრებელი ადგილი გამოვიცვალო.

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. კარგი. და აი შენ რომ ნახევარიოდე წელი ამგვარად გეფიქრა, გადაგეწყვიტა და საღი ჭკუით გამოგეთქვა მოკლე სინანული, გელიარებიანა შენი დაბნეულობა, მაშინ...

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. მაშინ, იქნება, იმედი მქონოდა, რომ დავბრუნდებოდი ჩემს ძველ ადგილზე? ასეა, არა?

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. შესაძლებელია. სულაც არ არის შეუძლებელი.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. მერე, საზოგადოებრივი აზრი? აკი თქვენ საზოგადოებრივი აზრის ზეგავლენით ვერ ბედავთ ჩემს დაცვას.

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. საზოგადოებრივი აზრი ფრიად ცვალებადი რამ არის. და, გამოგიტყდებით, ჩვენთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია შენგან ასეთი აზრის მოსმენა.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. ოღონდაც! ვიცე, ეს მოგწონთ! მაგრამ ხომ გახსოვს, ეშმაკმა წაიღოს, რა გითხარი უწინ ამ მეღუბრი ხრიკების გამო.

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. მაშინ ბევრად უფრო ხელსაყრელი პოზიცია გეჭირა. მაშინ გქონდა საშუალება და კიდევ ფიქრობდი, რომ მთელი ქალაქი მხარს დაგიჭერდა.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. დიახ. ახლა კი გავიგე, რომ მთელი ქალაქი ჩემს წინააღმდეგ ამხედრდა... (ანთებული.) დაე, თუნდაც თვითონ ქაჯი და

მისი ბებია ამხედრდნენ ჩემს წინააღმდეგ! არასოდეს, არასოდეს, გე-
უბნები!

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. ოჯახის მამას არა აქვს უფლება ასე მოიქ-
ცეს, როგორც შენ იქცევი. შენ უფლება არა გაქვს, თომას.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. უფლება არა მაქვს! თავისუფალ ადამიანს მხო-
ლოდ ერთი რამის უფლება არა აქვს. იცი, რისი?

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. არა.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. ჰო, რა თქმა უნდა. მაშ მე გეტყვი. თავისუ-
ფალ ადამიანს არა აქვს უფლება იგორაოს ლაფში, როგორც ღორმა;
არა აქვს უფლება მოიქცეს ისე, რომ ერთი რამ დარჩეს გასაკეთებელი.
სახეში მიაფურთხოს თავის თავს!

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. ეს ძალიან ჰგავს სიმართლეს. და შენი ჭიუ-
ტობისათვის სხვაგვარი ახსნა რომ აშკარა არ იყოს... მაგრამ ეს ახსნა
უკვე არის.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. ამით რა გინდა თქვა?

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. შენ ეს საუცხოოდ გესმის. მაგრამ როგორც
შენი ძმა და გონიერი ადამიანი, მე გირჩევ, ნურც აგრე დაეყრდნობი
ინედეებს, რომლებსაც ძალიან ადვილად შეუძლიათ არ გაგიმართლონ.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. მაინც რას ნიშნავს ეს, ბოლოს და პოლოს?

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. ან იქნება მართლა ფიქრობ მაიძულო იმის
დაჭრება, რომ არაფერი არ იცი ანდერძის შესახებ, რომელიც შეად-
გინა ტყავის ქარხნის პატრონმა კიილმა?

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. მე ვიცი, რომ ის ნამცეცები, რომლებიც მას
აქვს, გადავა ღრმა მოხუცებული ღარიბი ხელოსნების თავშესაფრის
სარგებლობაში. მაგრამ მე რა მესაქმება ამასთან?

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. ჯერ ერთი, აქ სრულიადაც არაა ლაპარაკი
ნამცეცებზე. დაბახანის პატრონი კიილი საკმაოდ შეძლებული კაცია.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. არასოდეს ამაში აჭვი არ მეპარებოდა...

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. ჰმ!... მართლა? მაშ ის კი ველარ მოისაზრე,
რომ მისი შეძლების საკმაოდ დიდი ნაწილი გადავიდოდა შენი შვილე-
ბის განკარგულებაში და შენი ცოლი მიიღებდა პროცენტებს მთელი
სიცოცხლის განმავლობაში? კიილს ეს არ უთქვამს შენთვის?

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. მსგავსი არაფერი. პირიქით, ყოველთვის გიყ-
დებოდა, რომ აიძულებენ მისი შეძლებისათვის შეუფერებელი გადასა-
ხადების გადახდას. თუმცა ეს ალბათ იცი, პეტერ?

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. ეს ვიცი სავსებით საიმედო წყაროებიდან.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. მაგრამ, ღმერთო ჩემო! მაშინ კატრინე უზრუნველყოფილია... და ბავშვებიც! არა, ეს უსათუოდ უნდა შევატყობინო... (ყვირის.) კატრინე, კატრინე!

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. (აკავებს). ჩუ... ჯერ არც ერთი სიტყვა!

ფ რ უ ს ტ ო კ მ ა ნ ი (კარს აღებს). რა მოხდა?

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. არაფერი. დაბრუნდი უკან.

ფრუ სტოკმანი კარს ისევ ხურავს.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი (დაღის ოთახში). უზრუნველყოფილი არიან. წარმოიდგინეთ — ყველანი უზრუნველყოფილი არიან! და ისიც მთელი სიცოცხლის მანძილზე! აი, პირდაპირ ნეტარებაა, როცა თავს უზრუნველყოფილად გრძნობ!

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. მაგრამ ჯერჯერობით სწორედ ეს არ არის. დაბახანის მეპატრონეს შეუძლია შეცვალოს თავისი გადაწყვეტილება, როცა მოისურვებს.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. ოჰ, ამას არ გააკეთებს, ჩემო ძვირფასო პეტერ. მაჩვი საშინლად კმაყოფილია, რომ ასე თავს დაგატყდი შენ და შენს ჭკვიან მეგობრებს.

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი (განცვიფრებულ, გამომცდელად უყურებს). აჰა! აი რა ჰქვინს, ჩემის აზრით, შუქს ბევრ რამეს!

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. მაინც რას?

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. მაშ ყოველივე ეს იყო რთული მანევრი. ეს შენი აღვირახსნილი უწყალო თავდასხმები თანამდებობის პირებზე, ვითომ სიმართლის სახელით...

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. მერე. მერე?

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. ამრიგად, ყველაფერი ეს სხვა არა იყო რა, თუ არა დაპირებული მადლობა გულბოროტი ბერიკაცის ანდერძისათვის.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი (ძლივს ახერხებს ლაპარაკს). პეტერ... შენ ყველაზე უფრო საზიზღარი პლებეი ხარ, როგორსაც კი ჩემს სიცოცხლეში ვიცნობდი.

ბ უ რ გ ო მ ი ს ტ რ ი. ჩვენს შორის ყველაფერი გათავდა. შენი გადაყენება გარდუვალია. ახლა ჩვენ გვაქვს შენს წინააღმდეგ იარაღი (გაღის.)

ეჭ. სტოკმანი. ფუ! ფუ! ფუ! (ყვიროს.) კატრინე! გაარეცხინე იატაკი ყველგან, სადაც კი ამ კაცმა ფეხი დაადგა! უბრძანე იმ... რა ჯანდაბა ჰქვია?... იმ გამურულ გოგოს... ვედრო მოიტანოს.

ფრუ სტოკმანი (სასტუმროს კარებში). ჩუ... ჩუ... წყნარად, თომას.

პეტრა (აგრეთვე კარებში გამოჩნდება). მამა, პაპა მოვიდა და კითხულობს, ხომ არ შეიძლება შენთან ცალკე ლაპარაკი.

ეჭ. სტოკმანი. რა თქმა უნდა, შეიძლება. (მიდის კარებთან.) შემობრძანდით, სიმამრო.

მორტენ კილი შემოდის. ეჭიმი მის უკან კარს ხურავს.

ეჭ. სტოკმანი. აბა, რამ შეგაწუხათ? დაბრძანდით.

მორტენ კილი. არა, არა (გარშემო ხედება.) რა მწყურ-როებაა დღეს აქ, თქვენსას, სტოკმანო.

ეჭ. სტოკმანი. მართლა თუ?

მორტენ კილი. და ძალიან კარგიც. რაღაც სუფთა ჰაერია. დღეს საკმაოდ გაქვთ ეს რაღაც მჟავე ჰაერი, რაზედაც გუშინ ამდენი ილაყბეთ, და სინდისიც დღეს თქვენ, ალბათ, საოცრად წმინდა გაქვთ, — წარმოდგენილი მაქვს.

ეჭ. სტოკმანი. დიახ, ეს მართალია.

მორტენ კილი. წარმოდგენილი მაქვს (მკერდში მუშტს იშენს.) და თქვენ იცით, რა მაქვს მე აქა?

ეჭ. სტოკმანი. აგრეთვე, იმედი მაქვს, საოცრად წმინდა სინდისი.

მორტენ კილი. ე! რაღაც უკეთესი. (იღებს სქელ საფულეს, ხსნის და უჩვენებს ქაღალდების დასტას.)

ეჭ. სტოკმანი (უფურებს გაოცებული). კურორტის აქციები?

მორტენ კილი. მათი შოვნა დღეს ადვილი იყო.

ეჭ. სტოკმანი. თქვენ ადვილად და იყიდეთ თქვენთვის...

მორტენ კილი. სულ ნაღდ ფულად.

ეჭ. სტოკმანი. მაგრამ, ძვირფასო სიმამრო... აკი კურორტის ასეთ უიმედო მდგომარეობაში...

მორტენ კილი. თუ თავს დაიჭერთ ისე, როგორც შეეფერება გონიერ ადამიანს, კურორტი, ფიქრი ნუ გაქვს, ისევ დადგება ფეხზე.

ეჭ. სტოკმანი. თქვენ თვით ხედავთ, მე ყველაფერს ვაკეთებ, რაც შემიძლია, მაგრამ... ადამიანები აქ რაღაც გამოლენიებული არიან.

მორტენკილი. თქვენ გუშინ თქვით, რომ მთელი საძაგლობა ჩემი დაბახანიდან მოდის. მაგრამ თუ ეს ასეა, მაშინ გამოდის, რომ ჩემი პაპაც, მამაჩემიც, და მეც თვითონ ამდენი წელი ვაბინძურებდით ქალაქს, როგორც სამი კაცისმკვლეელი. თქვენ ფიქრობთ, რომ მე შემიძლია შევეურიგდე ამგვარ სირცხვილს?

ეჭ. სტოკმანი. სამწუხაროდ, ძალაუნებურად უნდა შეურიგდეთ.

მორტენკილი. არა, გმადლობთ! მე ძვირად მიღირს ჩემი პატიოსანი სახელი. ხალხმა, როგორც მითხრეს, „მაჩვი“ მიწოდა. მაჩვი, ეს ღორისნაირი პირუტყვია! ჰოდა, მათებურად არ იქნება, არასოდეს! მე მინდა ვიცხოვრო და მოგვკვდე, როგორც სუფთა კაცი.

ეჭ. სტოკმანი. მერე, როგორ გახდებით ახლა ასეთი?

მორტენკილი. თქვენ უნდა გაგწმინდოთ, სტოკმანო.

ეჭ. სტოკმანი. მე!

მორტენკილი. იცით თუ არა, რომელი ფულით ვიყიდე ეს აქციები? არა, საიდან გეცოდინებათ! ისევ მე გეტყვით. იმ ფულით, რომელიც ჩემს შემდეგ უნდა დარჩენოდა კატრინეს და ბავშვებს. ჰო, მე აკი მაინც მოვასწარი ცოტაოდენი თანხის მოგროვება.

ეჭ. სტოკმანი (აენთო). და თქვენც ადექით და ასე გაფანტეთ კატრინეს ფული!

მორტენკილი. კი, ახლა მთელი ეს ფული დაბანდებულია სამკურნალო წყლებზე. ჰოდა, ახლა კი ვნახავ, თუ მართლა ისა... სრულიად შეიშალეთ... საბოლოოდ უბოდიშოდ გაგიჟდით, სტოკმანო. თუ თქვენ ახლაც დაიწყებთ სხვადასხვა მუმლებისა და ყოველნაირი ასეთი სიბინძურის გამოყვანას ჩემი დაბახანიდან, ეს იგივე იქნება, რომ კატრინეს, პეტრას და ბავშვებს კანიდან ღვედები ამოაჭრათ. ამას კი არც ერთი რიგიანი ოჯახის მამა არ გააკეთებს... უკეთუ სავსებით არ გაგიჟებულა.

ეჭ. სტოკმანი (ბოლთასა სცემს). ჰოდა, მეც სწორედ ასეთი გიჟი ვარ! დიახ, ასეთი გიჟი ვარ.

მორტენკილი. არა, საბოლოოდ შეშლილი თქვენ მაინც არ უნდა იყოთ, როცა საქმე ცოლ-შვილს ეხება.

ექ. სტოკმანი (წინ გაუჩერდება.) და რატომ არ მოითხოვებოდა ჩემთან, ვიდრე მთელ ამ ნაგავს შეიძენდი?

მორტენ კილი. იყოს ასე, როგორც არის. უფრო საიმედო იქნება.

ექ. სტოკმანი (აღღვებული დადის ოთახში). მე რომ ჩემს სიმართლეში ასე დარწმუნებული არ ვიყო... მაგრამ რა გაეწყობა, მე ღრმად მწამს, რომ მართალი ვარ.

მორტენ კილი (ხელისგულზე საფულეს წონის). თუ თქვენს სიგიჟეს არ მოიშლით, ეს შეეკვრა ბევრი არაფერი ეღირება (საფულეს ჯიბეში ინახავს).

ექ. სტოკმანი. მაგრამ, ეშმაკმა დალაზვროს, ხომ უნდა იპოვოს მეცნიერებამ უხამის საწინააღმდეგო საშუალება... რაიმე დამცველი...

მორტენ კილი. ესე იგი, მუმლები დახოცოს, არა?

ექ. სტოკმანი. დიახ, ან უვნებელჰყოს.

მორტენ კილი. არ შეიძლება დარიშხანი მოვაყაროთ? თავის წამალი...

ექ. სტოკმანი. ეჰ, სისულელეა, სისულელე!... მაგრამ რაკი ყველა ამბობს, რომ ეს ფანტაზიაა... დე, იყოს ფანტაზია! ახია მათზე. ამ უვიცმა, უგულო ძაღლებმა ხალხის მტრობა დამაყუფეს... მზად იყვნენ ჩემს გასაგლეჯად...

მორტენ კილი. და ყველა მინა ჩაგილეწეს.

ექ. სტოკმანი. დიახ. დამატებით კი ოჯახის მამის მოვალეობა... უნდა მოველაპარაკო კატრინეს. ეს საქმეები მას ეხება.

მორტენ კილი. კარგით. ოღონდ გირჩევთ, მიჰყევით გონიერი ცოლის რჩევებს.

ექ. სტოკმანი. (მივარდება). ეშმაკმა ჩაგაგონათ ასეთი დომხალის გაკეთება! კატრინეს ფული სასწორზე დადეთ! მე კი ასეთ საშინელ, გაწამებულ მდგომარეობაში ჩამავდეთ. როცა გიყურებთ, ასე მგონია, თვითონ ეშმაკი მიზის თვალწინ-მეთქი!

მორტენ კილი. მაშ უმჯობესია გაგეცალოთ. ოღონდ ორ საათამდე თქვენგან პასუხი უნდა მივიღო. ან ჰო, ან არა. თუ არა, მაშინ ეს აქციებიც გზას იპოვნიან. ოღონდ დღესვე.

ექ. სტოკმანი. რალა ერგება კატრინეს?

მორტენ კილი. არც ერთი გახვრეტილი გროში!

წინა ოთახის კარი იღება და ზღურბლზე გამოჩნდებიან ჰოვსტადი და ასლაქსენი.

მორტენკილი. ერთი ამ ორეულს შეხედეთ!

ექ. სტოკმანი (შემოსულებს შეაჩერდება). რაო? თქვენ კიდევ ბედავთ ჩემი ზღურბლის გადმოლახვას?

ჰოვსტადი. როგორც ხედავთ.

ასლაქსენი. იცით, რა? უნდა მოგელაპარაკოთ.

მორტენკილი (ჩურჩულით). ან ჰო, ან არა... ორ საათამდე!

ასლაქსენი (ჰოვსტადს გადახედავს). აჰა!

მორტენკილი გადის.

ექ. სტოკმანი. აბა, რა გინდათ ჩემგან? მოკლედ მოჭერით.

ჰოვსტადი მე კარგად მესმის, რომ თქვენ გუშინდელი ჩვენი საქციელით უკმაყოფილო ხართ...

ექ. სტოკმანი. მერე, თქვენ ამას საქციელს ეძახით? ჰო, ჩინებულნი საქციელია! მე მოქმედების ასეთ სახეს უსაქციელობას ვუწოდებდი! თქვენ ქალაჩუნებზე მოიქეციო... ფუ, ჯანდაბას!

ჰოვსტადი. უწოდეთ, რაც გენებოთ. მაგრამ ჩვენ სხვანაირად მოქცევა არ შეგვეძლო.

ექ. სტოკმანი. ვერ გაბედეთ? ხომ ასეა?

ჰოვსტადი. ჰო, თუ გნებავთ.

ასლაქსენი. მაგრამ რატომ გაგიჭირდათ წინდაწინ ერთი სიტყვის გადმოგდება? ცოტა გარკვევით გეთქვათ ჰოვსტადისათვის ან ჩემთვის.

ექ. სტოკმანი. გარკვევით? რა?

ასლაქსენი. ის, რაც ამის უკან იმალება.

ექ. სტოკმანი. არაფერი მესმის!

ასლაქსენი (იღუმალ, თავს აქნევს). აჰ, ბატონო ექიმო, თქვენ უკვე გესმით ჩვენი.

ჰოვსტადი. ახლა უკვე აღარაფერია დასაფარავი.

ექ. სტოკმანი (უყურებს ჯერ ერთს, მერე მეორეს). ჰოი, ეშმაკმა კი დალახვროს...

ასლაქსენი. ნება მიბოძეთ გკითხოთ, განა თქვენი სიმამრი არ დაძუნძულებს ქალაქში და არ იძენს კურორტის აქციებს?

ექ. სტოკმანი. დიახ, აქციები შეუძენია დღეს. მერე?

ასლაქსენი. უფრო გონივრულად მოიქცეოდით, რომ სხვა ვინმე გაგეგზავნათ... ვინმე თქვენი მახლობელთაგანი.

პოვსტადი. საერთოდ, არაფერი საჭირო არ იყო საკუთარი სახელით გამოსვლა. ჯობდა არავის არ სცოდნოდა, რომ კურორტზე თავდასხმა თქვენგან მომდინარეობს. ექიმო სტოკმანო, ერთი ჩემთვისაც გეკითხათ.

ექ. სტოკმანი (ჩაფიქრდება. უცერად ყველაფერს მიხვდება და ისე ლაპარაკობს, როგორც ციდან ჩამოვარდნილი კაცი). განა ეს წარმოსადგენია? განა ეს შესაძლებელია?

ასლაქსენი (ღიმილით). როგორც ჩანს, შესაძლებელია, ოღონდ, ხედავთ, უფრო ფაქიზად უნდა მოგვარება.

პოვსტადი. და ყველაფერსა სჯობია — კომპანიაში. როცა ადამიანი მუშაობს არა განცალკევებულად, არამედ სხვებთან ერთად, მაშინ ხომ პასუხისმგებლობაც ყოველთვის უფრო ნაკლებია!

ექ. სტოკმანი (გონს მოღის). ერთი სიტყვით, ბატონებო, რა გნებავთ?

ასლაქსენი. ამის თქმას ბატონი პოვსტადი უფრო გაბედავს...

პოვსტადი. არა, თქვენ უთხარით, ასლაქსენ.

ასლაქსენი. აბა, საქმე ისაა, რომ ახლა, ხედავთ, საქმის ვითარება უკვე ვიცით და ვფიქრობთ, „სახალხო უწყებით“ დაგეხმაროთ.

ექ. სტოკმანი. ახლა ბედავთ? მერე, საზოგადოებრივი აზრი? ქარიშხლის აღარ გეშინიათ?

პოვსტადი. როცა ქარიშხალი ამოვარდება, შევეცდებით გავუმკლავდეთ.

ასლაქსენი. და მაშინ, ბატონო ექიმო, თქვენ მოგიხდებათ გემის მოხერხებულად წაყვანა. როგორც კი თქვენი თავდასხმა შედეგს გამოიღებს...

ექ. სტოკმანი. ესე იგი, როცა მე და სიმამრი ყველა აქციას ჩალის ფასად ჩავიგდებთ ხელში?

პოვსტადი. პო, თქვენ, უთუოდ, უმეტესად მეცნიერების გულისათვის შეეცდებით ხელთ ჩაიგდოთ კურორტის მმართველობა.

ექ. სტოკმანი. თავისთავად ცხადია. მე სწორედ მეცნიერების ინტერესებისათვის წავაქეზე ბებერი მაჩვი ამ საქმეში ერთად სამოქმედოდ. შემდეგ ცოტათი შევაკეთებთ სამკურნალო წყლებს, ცოტას

მოვექვეყნო ზღვის სანაპიროს, ისე რომ ქალაქს არავითარ ხარჯებს არ დავაკისრებთ. ასე, არა? მოვახერხებთ? ჰა?

ჰო ვ ს ტ ა დ ი. მე ვფიქრობ — რაკი „სახალხო უწყება“ თქვენს მხარეზე იქნება.

ა ს ლ ა ქ ს ე ნ ი. თავისუფალ საზოგადოებაში ბეჭდვითი სიტყვა ძალაა, ბატონო ექიმო.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. ასეა. და საზოგადოებრივი აზრიც ასევეა. თქვენ კი, ბატონო ასლაქსენ, თავდებობას იკისრებთ ოჯახის უფროსთა კავშირისათვის?

ა ს ლ ა ქ ს ე ნ ი. ოჯახის უფროსთა კავშირისათვის და აგრეთვე სიფხიზლის საზოგადოების საქმიანობისათვის, საზოგადოებრივი აზრისათვის სრული იმედი იქონიეთ.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. მაგრამ, ბატონებო... ხედავთ, მე ცოტა მეუხერხულეა კითხვა... გასამრჯელოზე რას იტყვით?

ჰო ვ ს ტ ა დ ი. ჩვენ ვამჯობინებდით დახმარების გაწევას სრულიად უსასყიდლოდ და უანგაროდ, როგორც თვითონვე ხედავთ. მაგრამ „სახალხო უწყება“ ჯერაც ვერ მომაგრებულა. საქმე მთლად კარგად ვერ მიდის, ხოლო გაზეთის შეჩერება ახლა, როცა ამდენი რამ არის გასაკეთებელი უმაღლესი პოლიტიკის სფეროში, მე ძალიანაც არ მინდოდა.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. რა თქმა უნდა, ეს მეტისმეტად მძიმე მსხვერპლი იქნებოდა ისეთი ხალხის მეგობრისათვის, როგორიც თქვენა ხართ (თავს ვეღარ შეიკავებს.) მაგრამ მე ხომ ხალხის მტერი ვარ! (ოთახში აქეთ-იქით აწყდება.) სად გაქრა ჩემი ჯოხი? რა ეშმაკმა წაიღო ჩემი ჯოხი?

ჰო ვ ს ტ ა დ ი. ეს რას ნიშნავს?

ა ს ლ ა ქ ს ე ნ ი. ხომ არ აპირებთ...

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი (შეჩერდება). და თუ ჩემი აქციებიდან გროშსაც არ მოგცემთ? ნუ დაგავიწყდებათ, რომ ჩვენსავით მდიდრებს კაცი იოლად ვერაფერს გამორჩება!

ჰო ვ ს ტ ა დ ი. და ნურც თქვენ დაივიწყებთ, რომ ამ აქციების ამბავი ასეც შეიძლება გავაშუქოთ და ისეც!

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. ცხადია, თქვენ საამისოდ საკმარისი იქნებით. თუ მე „სახალხო უწყებას“ ვერ გამოვიხსნი, ეს საქმე თქვენ მეტად მუქ ფერებში წარმოგიდგებათ. იმედი მაქვს დევნას დამიწყებთ, როგორც ძაღლები კურდღელს.

ჰოვსტადი. ასეთია ბუნების კანონი. ყოველმა ნადირმა თავის-
თვის საზრდო უნდა გამოიხადოს, მაშ როგორ?

ასლაქსენი. და ისიც იღებს საკვებს იქ, სადაც იპოვის — ხე-
დავთ?

ექ. სტოკმანი. მაშ ეძიეთ სადმე ქუჩის თხრილებში! (ოთახში
სწრაფად სიარულს მოჰყვება ისევ გულმოსული.) ეშმაკმა წაიღოს! ვნახოთ
ახლა, ჩვენ სამიდან რომელია უძლიერესი ნადირი. (ნახავს ქოლგას და
მოიქნევს.) აბა, მოუსვით აქედან!

ჰოვსტადი. ხომ არ აპირებთ მოქმედებით მოგვაყენოთ შე-
ურაცხყოფა?

ასლაქსენი. ცოტა ფრთხილად აქნიეთ ეს ქოლგა!

ექ. სტოკმანი. ბატონო ჰოვსტად, მოუსვით ფანჯრიდან!

ჰოვსტადი (წინა ოთახის კართან). თქვენ მთლად შეიშალეთ!

ექ. სტოკმანი. მოუსვით ფანჯრიდან, ბატონო ასლაქსენ! გა-
დახტით, თქვენ გეუბნებიან! რაც მალე იზამთ, მით უკეთესია!

ასლაქსენი (საწერი მაგიდის გარშემო დარბის). ზომიერება დაი-
ცავით, ბატონო ექიმო! მე სუსტი გულის კაცი ვარ... ცოტა რამე და
მე... (ყვირს.) გვიშველეთ! გვიშველეთ!

ფრუ სტოკმანი, პეტრა და ჰორსტერი სასტუმრო ოთახიდან შემორბიან.

ფრუ სტოკმანი. უფალო ღმერთო, თომას! რა მოხდა?

ექ. სტოკმანი (ქოლგას აქნევს). აბა, მოჰკურცხლეთ! პირდაპირ
თხრილში!

ჰოვსტადი. უმწეო ადამიანზე თავდასხმა? ჩემს მოწმედ გასახე-
ლებთ, კაპიტანო ჰორსტერ! (სწრაფად იმალემა წინა ოთახში.)

ასლაქსენი (დაბნეულად). ადგილობრივი პირობები რომ ვიცო-
დე... (თავს სასტუმრო ოთახში შეაფარებს.)

ფრუ სტოკმანი (ქმარს აკავებს). დამშვიდდი, თომას!

ექ. სტოკმანი (ქოლგას დაადებს). ეჰ, მაინც დაიძვრინეს თავი.

ფრუ სტოკმანი. ერთი გამაგებინე, რა უნდოდათ შენგან?

ექ. სტოკმანი. მერე გაიგებ. ახლა საამისოდ არა მცალია
(მაგიდასთან მიდის და სადარბაზო ბარათზე რაღაცას წააწერს.) მოდი აქ,
კატრინე. ხედავ, რა დავწერე?

ფრუ სტოკმანი. სამჯერ „არა“ მსხვილი ასოებით. ეს რას
ნიშნავს?

ეჭ. სტოკმანი. ამასაც შემდეგ გაიგებ (გადასცემს ბარათს). აი, პეტრა, წავიდეს ჩვენი გამურული გოგო მაჩვთან და ეს გადასცეს. ოღონდ მკვირცხლად!

პეტრა იღებს ბარათს და გადის წინა ოთახში.

ეჭ. სტოკმანი. თუ დღეს სატანის ყველა მსახური არ მესტუმრა, მე აღარ ვიცი, რომელი დააკლდა. მაგრამ ახლა მე მათ წინააღმდეგ გავლესავ ჩემს კალამს, რომ სადგისივით გახდეს! შხამსა და ნაღველში ჩავაწებ! და თავში ვტყორცნი, სახეებში ჩავცხებ სამელნეებს!

ფრუ სტოკმანი. ჩვენ ხომ მივემგზავრებით, თომას!

პეტრა ბრუნდება.

ეჭ. სტოკმანი. რას იტყვი?

პეტრა. გაგზავნილია.

ეჭ. სტოკმანი. კარგი. გავემგზავრებითო, ამბობ? არა, ეშმაკმა დასწყევლოს, ჩვენ აქვე დავრჩებით, კატრინე!

პეტრა. დავრჩებით?

ფრუ სტოკმანი. აქ, ამ ქალაქში?

ეჭ. სტოკმანი. სწორედ აქ. სწორედ აქაა ბრძოლის ველი. აქ უნდა გაიმართოს ბრძოლა, აქ მინდა გავიმარჯვო. აი, მალე შეაკეთებენ ჩემს შარვალს, და მე წავალ ქალაქში ბინის საშოვნელად. რაიმე გადახურული ხომ გვინდა ზამთრისათვის?

პორსტერი. თუ ასეა, გადმოდიოთ ჩემთან.

ეჭ. სტოკმანი. სერიოზულად?

პორსტერი. რა თქმა უნდა. ადგილი საკმარისი მაქვს, და მე ხომ თითქმის არ ვცხოვრობ ჩემს სახლში!

ფრუ სტოკმანი. აჰ, რა გულკეთილობას იჩენთ, პორსტერ.

პეტრა. გმადლობთ.

ეჭ. სტოკმანი (მაგრად ართმევს ხელს). გმადლობთ! გმადლობთ! აბა, ამრიგად, ამ უბედურებამ ჩაიარა. და მე ამ დღეებში შევუდგები საქმეს. აჰ, აქ საჰუშაო უსასრულოდ ბევრია, კატრინე! და კარგია, რომ მე ჩემი დროის სრული ბატონ-პატრონი ვიქნები. ხედავ, მე ხომ სამსახურიდან გადამაყენეს...

ფრუ სტოკმანი (ამოხვნეშით). ეჭ, ამას მეც ველოდი.

ეჭ. სტოკმანი. ამას ვარდა, პრაქტიკის ჩამორთმევას მიპირე-

ბენ. ჩანდაბას ამათი თავი! ლარიბები ხომ მაინც ჩემთან მოვლენ! ის, ვინც არაფერს იხდის. სწორედ ასეთებს ვესაჭიროები ყველაზე მეტად. ისინი კიდევ მომისმენენ, ეშმაკმა დალაჯეროს. მე მათ ვუჭადაგებ ყოველ ხელსაყრელ დროს, თუ სად რა წერია...

ფ რ უ ს ტ ო კ მ ა ნ ი. მაგრამ, ძვირფასო თომას, მე მგონია, შენ უკვე დარწმუნდი, რაც მოჰყვება ამ ქადაგებას.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. მაინც რა ახირებული ქალი ხარ, კატრინე. შენის აზრით, თითი ხომ არ უნდა მოგკაკო საზოგადოებრივი აზრის, დარაზმული უმრავლესობის და სხვა ამნაირი ეშმაკების წინაშე? არა, უმორჩილესად გმადლობ. ის კი, რაც მე მინდა, ნათელი და უბრალო რამ არის. მე მინდა მხოლოდ თავში ჩავუტენო ამ ქოფაკებს, რომ ლიბერალები თავისუფალ ადამიანთა უბოროტესი მტრები არიან... რომ თავიანთი კერძო-პარტიული პროგრამით ისინი ახრჩობენ ყველა ნორჩ ახალ, სიცოცხლისუნარიან ჰემოზოტებს, რომ ყოველნაირი „მოსაზრებებით“ ისინი თავდაყირა აყენებენ ზნეობასა და სამართლიანობას, ისე რომ ბოლოს და ბოლოს ქვეყნად ცხოვრება საშინელი ხდება! როგორ ფიქრობთ, კაპიტანო ჰორსტერ, მოვახერხებთ თუ ვერა ჩავაგონოთ ეს ადამიანებს?

ჰ ო რ ს ტ ე რ ი. სავსებით შესაძლებელია. თუმცა მე ბევრი არაფერი გამეგება ამ საქმეში.

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. აი, ხედავთ... ოღონდ მომისმინეთ! საჭიროა პარტიების მეთაურების განადგურება. ასეთი მეთაური იგივეა, რაც ხარბი რუხი მგელი... ყოველწლიურად ყლაპავს წვრილფეხა საქონლის გარკვეულ ნაწილს, რათა არსებობა შეინარჩუნოს. შეხედეთ ჰოესტადსა და ასლაქსენს. რამდენ წვრილფეხა პირუტყვს ჩანთქავენ ან ასახიჩრებენ, გლეჯენ, ნაკუწებად აქცევენ, ასე რომ, არასოდეს მათგან სხვა არაფერი გამოვა, გარდა ოჯახის უფროსებისა და „სახალხო უწყების“ ხელისმომწერლებისა (მაგიაზე ჯდება.) არა, მოდი შენ აქა, კატრინე... შეხედე, რა დიდებულად ათბობს დღეს მზე, და რა კეთილისმყოფელა სუფთა ჰაერი ნავარდობს ახლა ჩემს ბინაში!

ფ რ უ ს ტ ო კ მ ა ნ ი. აჰ. რომ შეგვეძლოს მარტოოდენ შხითა და ჰაერით ცხოვრება, თომას!

ე ქ. ს ტ ო კ მ ა ნ ი. ჰოდა, შენც როგორმე უფრო ხელმოჭერილად... არა უშავს, იოლად გავალთ. ეს ყველაზე ნაკლებ მანადვლებს. არა, ყველაზე უარესი ისაა, რომ მე არ ვიცნობ არც ერთს, იმდენად

კეთილშობილსა და თავისუფალ ადამიანს, რომელიც ჩემი სიკვდილის შემდეგ ჩემს საქმეს განაგრძობდა.

პეტრა. აჰ, ნუ ლაპარაკობ ასე, მანა. მომავალი ჯერ შენს წინ, არის გადაშლილი. — აი, პატარებიც აქ არიან.

გილიფი და მორტენი შუა ოთახიდან გამოდიან.

ფრუ სტოკმანი. დღეს ხომ არ გიჩხუბიათ?

მორტენი. არა, მაგრამ შესვენებაზე სხვებს ვეჩხუბეთ.

ელიფი. ტყუის. პირიქით, სხვებმა აგვიტეხეს შარი.

მორტენი. ბატონმა რორლუნდმა გვითხრა, კარგი იქნება, თუ რამდენიმე დღით შინ დარჩებითო.

ექ. სტოკმანი (თითებს ატაკუნებს და მაგიდიდან ძირს ხტება). ახლა მე ვიცი! ახლა მე ვიცი, მე და ჩემმა ღმერთმა! დღეიდან სკოლაში ფეხსაც აღარ გადადგამთ.

პატარები. სკოლაში აღარ ვივლით?

ფრუ სტოკმანი. რას ამბობ, თომას? მერე...

სტოკმანი. ფეხსაც აღარ გადადგამენ, ვთქვი და მორჩა! თვითონ მე გააწავლით!.. ესე იგი, სწორი და საჭირო რამეები უნდა ისწავლოთ და არა აბდაუბდა.

მორტენი. ვაშა!

ექ. სტოკმანი. მე თქვენ ნამდვილ, თავისუფალ, მოწინავე ადამიანებად უნდა გაქციოთ. შენ კი, პეტრა, ამაში დამეხმარები.

პეტრა. კი, მამა, ამისი იმედი იქონიე.

ექ. სტოკმანი. სკოლაც იმ დარბაზში უნდა გავხსნათ, სადაც მე „ხალხის მტერი“ მიწოდეს. მაგრამ ჩვენ ცოტანი ვიქნებით. თორმეტი ყმაწვილი მაინც უნდა მყავდეს.

ფრუ სტოკმანი. ამ ქალაქში ამდენ ბავშვს ვერ მოუყრი თავს.

ექ. სტოკმანი. ამასაც ვნახავთ. (ბავშვებს.) ხომ იცნობთ ქუჩის ბიჭებს, აი ჩამოძონძილ ყმაწვილებს?

მორტენი. ო, მამილო, რამდენსაც გინდა!

ექ. სტოკმანი. ჰოდა, ძალიან კარგი. მომიყვანეთ ორი-სამი ასეთი ყმაწვილი. ერთი ვცადო ამ უბრალო ლეკვების აღზრდა. მათ შორის ისეთი თავები გამოერევა, რომ...

მორტენი. მერე, რა უნდა გავაკეთოთ, როცა თავისუფალი და გამოჩენილი ადამიანები გავხდებით?

ეჭ. სტოკმანი. უნდა გარეკოთ რუხი მგლები შორს, შორს, დასავლეთისაკენ, ზღვის იქით, შვილებო.

ილიფს ვერაფერი გაუგია, მორტენი კი ხტის და ყვირის: „ვაშა!“

ფრუ სტოკმანი. ეჰ, ემანდ თვითონ მათ არ გაგდევენონ აქედან, იმ რუხმა მგლებმა, თომას!

ეჭ. სტოკმანი. კატრინე, შენ ჭკუაზე ხარ? როგორ უნდა გამდევენონ, როცა ახლა ქალაქში ჩემზე ძლიერი ერთიც არავინ მოიპებნება?

ფრუ სტოკმანი. შენზე ძლიერი? ისიც ახლა!

ეჭ. სტოკმანი. დიახ. ახლა ისიც კი შემოიძლია ვთქვა, რომ მთელ მსოფლიოში არ არის ჩემზე ძლიერი ადამიანი!

მორტენი. აი, ეს მესმის!

ეჭ. სტოკმანი (ხმის დაწვევით). ჩუ... ამის შესახებ ჯერ არავინ უთხრათ. მაგრამ მე მოვახდინე დიდი აღმოჩენა.

ფრუ სტოკმანი. ისევ აღმოჩენა?!

ეჭ. სტოკმანი. დიახ, დიახ! (ყველას გარს შემოიკრებს, ეუბნება, როგორც დიდ საიდუმლოს.) ხედავთ, საქმე ისაა, რომ ქვეყნად ყველაზე ძლიერი ისაა, ვინც ყველაზე უფრო მარტოა.

ფრუ სტოკმანი (ლიბილით, თავს უქნევს). აჰ, თომას, შენ უკვე...

პეტრა (ხელს ართმევს, მხნედ, მტკიცედ). მამა!